

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

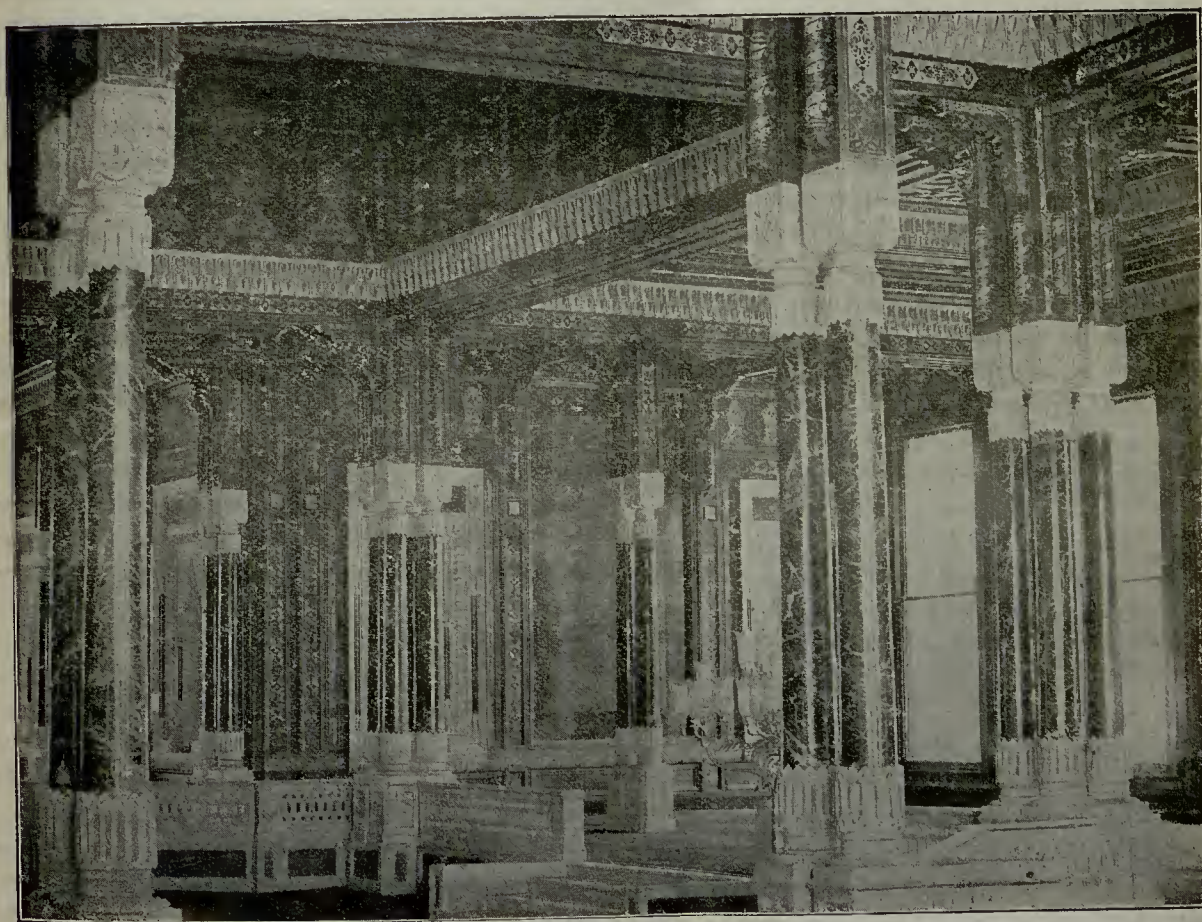
ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒՍՐ 5, 1910

ԹԻԻ 6

ՁՐԱՂԱՆԻ ՊԱՔԱՏԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍԲԱՆՆԵՐԷՆ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Տարեկ. բանկին	40 դ.
Ամերկայի հմր	2 Տոլ.
Անգղիայի	8 շիլին
Ռուսիայի	10 Ֆր.
Հետքի համար	40 փոստ
Կրկնաբան գիները չափաւ որ	

ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱՐԱՐԱԹԵՐԻՐ

ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՌ ԹՈՒՐԻՔԵՐԷՆ

Խմբագիրներ Հ. Մ. Ալեք

Հ. Ս. Պարմըմ

Յ. Գ. Գրիգորեան

Մ. Մինասեան

Պաշտոն. Հասցե,

Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER

A WEEKLY PAPER

ARMENIAN, ARMENO-TURKISH.

EDITORS H. M. ALLEN

H. S. BARNUM

H. K. KRICKORIAN

M. MINASSIAN

American Bible House

Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 40

U. S. A. \$ 2

England Shils. 8

Other countries Frs. 10

Single Copy 40 Parat

Advertising rates on application

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՊԵԹ

(Զարեա Լէմ)

2.

Այսպէս ան դաշտնը՝ ձեռքը կամայուկ մը սպորկեցաւ Տընքանի ննջասնեակը, և երթալու ատեն կարծեց տեսնել օղին մէջ առկախ ուրիշ դաշտն մը, որուն շնորհիւ ու սայրին վրայ արիւնի հետքեր կային, բայց երբ դաշն լսնել ուզեց զտաւ թէ օգէ ուրիշ բան մը չէր, սոսկ տեսիլ մը, որ իր տաքցած ու ճնշուած ուղեղէն և իր ձեռնարկած ոճիւրին սարսափէն ծնունդ կ'առնէր։ Այս երկիւղէն պրծելով մտաւ ննջասնեակը թազաւորին, զոր մեծցուց դաշտնի մէկ հարուածով։ Ոճիւրը վերջացուցած բոգէին սնեակին մէջ խնդաց և միւսը «Ոճիւր» պոսաց ու այս երկուքն ալ կէս մը արթնցուց, բայց անոնք կարճ աղօթք մը արտասանեցին։ Մէկը «Աստուած օրհնէ մեզ» ըսաւ, իսկ միւսը «ամէն» պատասխանեց և նորէն խոր քունի մէջ ընկզմեցան։ Մաքպէթ, որ կեցած մօտիկ կընէր անոնց, երբ մարդը «Աստուած օրհնէ մեզ» արտասանեց «ամէն» ըսել վորձեց, բայց որչափ ալ ինք շատ պէտք ունենար օրհնութեան՝ բառը կողորդին մէջ կառնեցաւ ու չկրցաւ արտասանել։

Նորէն կարծեց լսել ձայն մը որ կըսէր «Ալ մի քնանար, Մաքպէթ քունը սպաննեց, անմեղ քունը, որ կեանքը կը սնուցանէ»։ Կարծեց թէ ձայնը կը շարունակէր յայտարարել բոլոր տան, «Մի քնանաք, Կլամիս քունը սպաննեց և այդ պատճառով Բառուտոր այլ ևս պիտի չքնանայ, Մաքպէթ այլևս պիտի չքնանայ»։

Այսպիսի ահարկու երեակայութիւններով Մաքպէթ դարձաւ զինքը մօտիկ ընող իր կնկան, որ սկսած էր մտածել թէ նպատակը վրիպեցաւ, թէ

գործը խափանուեցաւ։ Մաքպէթ ներս այնպէս ցնորած ու մտացի եկաւ որ կինը, հակառակ անոր զեղեւումին, մօտեցաւ անոր և դաշն իր ձեռքը արատող արիւնը լուալու զրկեց, և նոյն ատեն ինք արիւնոգող դաշտնը առաւ ու ոճիւրը անոնց մէկ կատարուած ցուցնելու համար սնեակապանն լուսնի մէջ արիւնով արատաւորեց։

Առաւօտ եղաւ ու ատով յայտնութիւնը ոճիւրին, զոր կարելի չէր ծածկել։ Թէեւ Մաքպէթ և իր կինը ցաւի մեծ ցոյցեր ըրին և սնեակապաններու հակառակ փաստեր (դաշտնը անոնց քով դըրուած էր ու անոնց երեսները արիւնով արատաւորուած) բաւականաչափ զօրաւոր էին, բայց նորէն բոլոր կասկածները ծանրացան Մաքպէթի վրայ, որուն շարժումները աւելի զօրաւոր կընային ըլլալ այսպիսի գործի մը համար քան ապուշ սնեակապաններուն։ Տընքանի երկու որդիները փախան, մեծ որդին, Մաքթոմ, Անգղիական արքունիքը ապաստանեցաւ և կրտսերը, Տոնալպեան, իր լանտա փախաւ։

Թազաւորին որդիները, որոնք պիտի յաջորդէին անոր, այս կերպով դատարկեցին դահը և Մաքպէթ, իրերէ երկրորդ ժառանգորդ, թազաւոր պսակուեցաւ և այսպէս տառապէս հաստատուեցաւ կանխագուշակութիւնը Պարկայ քոյրերուն։

Մաքպէթ և իր տիկինը, թէեւ այսչափ բարձրացած, բայց նորէն չէին կրնար մոռնալ Պարկաներուն գուշակութիւնը, որուն համեմատ թէեւ Մաքպէթ թազաւոր պիտի ըլլար՝ բայց ոչ իր դաւանները և Պանքոյի դաւանները պիտի յաջորդէին Մաքպէթի։ Այս մտածումը, և այն թէ իրենք ձեռքերնին պղծած էին արիւնով և գործած էին այսպէս մեծ ոճիւր մը, միմիայն Պանքոյի սերունդը դահին տիրապետել տալու համար, այնպէս կը կատարէին։

(Տես երես 151)

ԱՄԵՐԻԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5, 1910

ԹԻԻ 6

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՀՈՐԻՋՈՆԸ

Հ. Մ. Ա.

ԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱԿԸ. Թայգի գինուորական թըզ-
թակիցը վերջերս լուսաբա-
նական յօդուած մը գրեց Գերման բանակին և Գեր-
մանիոյ պատերազմական ամբողջ ոյժին վրայ, Յա-
ռաշիկայ Մարտին վերջացող ելեւմտական տարւոյն
կայս. ելեւմտացոյցին, այսինքն 142,500,000 Անգլ.
ոսկիի վարկին, իբր 50 միլիոն ոսկին բանակին
գործածուած է: Գերմանիոյ զբաղման զօժա-
րութիւնը և անոր պարտքին աճումը ազգային
հարստութեան ազդեւորներու նուազութեան չին
վերագրուիր, այլ այն ազդեւորները օգտակարապէս
գործածելու պատշաճ դրութեան մը չգոյութեան:
Կը հաշուուի թէ Գերմանիոյ ազգային հարստու-
թիւնը 17 երկրիոն Անգլ. ոսկիի հասած է, թէ
զբաղման վրայ տարուէ տարի 700 միլիոն ոսկի
կ'աւելնայ և թէ Գերմանիա 1950ին պիտի ունե-
նայ 96 միլիոն բնակիչ և 45 երկրիոն Անգլ. ոս-
կիի ազգային հարստութիւն, կամ բովանդակ իրի-
տանական պետութեան արդի ենթադրեալ հարս-
տութեան կրկինէն ալ աւելի: Այս հաշիւներով
կը բացատրուի թէ ինչո՞ւ «Գերմանները իրենց ծո-
վային ու ցամաքային գինուորական իշխանութիւն-
ները կը քաջալերեն ազգային ընդարձակման իրենց
ծրագրերը գործադրել» առանց շատ վրդովուելու
քաղաքական այն զօժարութիւններէն որոնց կը
պատահին զբաղ հայթայթելու միջոցին: Գերմա-
նիան քաղաքականապէս ընդարձակելու գործը յա-
ռաջ պիտի տարուի անյողգող հաստատամտու-
թեամբ:» Ընթացիկ տարուան մէջ մնայուն բա-
նակը աւելցաւ պարունակելով 620,000 զինուոր
ամէն կարգէ և 111,820 ձի: Մարզադէժի հրաւիր-
ուած պահուստներու թիւն էր 456,398՝ առանց

ապաները հաշուելու: Այսպէս այսուհետեւ տար-
ուան մէջ մասնաւոր ժամանակներ մէկ միլիոն
մարդ պիտի գտնուի զէնքի տակ: Թայգի թղթա-
կիցը կ'ըսէ թէ օղակութեան մէջ Գերմանիա ա-
ռաջինն է աշխարհի վրայ: Անոր օղակաւորու տոր-
միդը կը բաղկանայ 12 ղեկավարելիներէ, Ուրիշ 13
ղեկավարելիներ ալ, որ անհատներու կը պատկա-
նին, կրնայ իր տրամադրութեան տակ ունենալ
պատերազմի ժամանակ, Ունի նաեւ բանակին հա-
մար 41,727 ինքնաշարժ կառք ամէն տեսակէ:
Զիւրու վիճակագրէն կը տեսնուի թէ Գերմանիա
4 $\frac{1}{4}$ միլիոն ձի ունի: Վերջապէս կ'ըսուի թէ, չմար-
դուած կամ անկատար կերպով մարդուած 3 մի-
լիոն մարդ հաշուէ դուրս թողլով, պատերազմի
համար տրամադրելի աւելի քան 4 միլիոն մար-
դուած զինուոր կայ հիմա և աւելի քան 6,000
դաշտային թնդանօթ: Մեծ գովեստ կը տրուի լա-
նակը կազմող երիտասարդներուն ընտիր յատկու-
թեան:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԳ ԶԻՆ. Ծեր և աւելոր երկիրներ ե-
րիտասարդանալ կ'սկսին: Այժ-
մու նորութիւնն է այս, և Զին վերջնագոյնը ե-
ղաւ քաղաքական այս վերածնութեան օրինակն ըն-
ծայող: Ուստի այլեւս ծեր Զին չէ այն, այլ՝ երի-
տասարդ Զին: Մեր լրագրաբանին մէջ Զինու. նա-
հանգային ժողովներու գործերուն շահեկանու-
թիւնը յիշատակուած է, Բայց երբեք ժամը հասած
չէ զեռ ծափահարելու Զինու. ազատումը իր անց-
եալէն և մանաւանդ այն պաշտօնականութիւնէն,
որ դարերու պատուէն է: Նահանգային ժողովները
բարենորոգման մասին զեռ իրենց ոյժը և անկեղ-
ծութիւնը պիտի ազապեղանեն: Բարենորոգման
հրովարտակները զեռ թղթէ աւելի արժէք մը չու-
նին և ցարդ ծառայած են այդ կարգի քաղաքական

ուրիշ վաւերացութեամբ նպատակին միայն, որ է արտաքին երկիրներու հաւանութիւնը և համակրութիւնը չահիլ ըստ կարի աժան գնով : Ճափոն և Չին արդի քաղաքակրթութեան ճշմարիտ բարեկամներ են այն մտքով որով մենք կը հասկնանք զայն : Տակաւին չենք գիտեր : Ժամանակը պիտի յայտնէ :

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԶԱՆԱՍԵՐՆԵՐ Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ .
Համաշխարհային կարեւորութիւն ունի Քրիստոնեայ Զանասէրներու այն համագործակցութիւնը, որ վերջերս գումարեցաւ Ակրայի մէջ ի Հնդկաստան : Կը յիշուի թէ այդ քաղաքին մէջ կը գտնուի Թաճ Մահալ կոչուած յիշատակարանը, զոր Շահ Ճիհան կանգնեց ի պատիւ իր կնոջ, և որ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ և ամէնէն մեծածախ դամբարանը կը համարուի : Հոգ, Հնդկաստանի ետեւ ընակչութեան այդ կեդրոնին մէջ, գումարեցաւ կրօնական մեծ համագործակցութիւն ունեցող Զորս հազար հինգ հարիւր անձեր եկան Հնդկաստանի ամէն կողմերէն, Ասիական ուրիշ երկիրներէ, Եւրոպայէ և Ամերիկայէ : Պիրմայէ միայն 100 պատուիրակ եկան 3,000 մղոն ճամբորդելով : Ներկաներուն մէջ կային 400 միսիոնար և 3,000 ընդհանրապէս խօսուած գլխաւոր լեզուներն էին Անգլիերէն և Հնդկերէն (Հինտիսթանի) : Սակայն 29 լեզու գործածուեցան զանազան ժողովներու մէջ : Թիպէթցիներն իսկ իրենց լեզուով «Յառաջ, Քրիստոնեայ զինուորներ» երգեցին : Հնդկաստանի, Պիրմայի և Սէյլանի մէջ գրեթէ 3,000 ընկերութիւն կայ Քրիստոնեայ Զանասէրներու : Բովանդակ աշխարհի վրայ այս ընկերութիւնները 3½ միլիոն անդամ ունին այժմ, և հետզհետէ աւելի յայտնի կ'ըլլայ թէ Քրիստոնեայ Զանասէրներու շարժումը համեկեղեցային, համազգային և համացեղային է : Զօրութիւն ունի եկեղեցիներուն հոգեւոր ու ընկերային կեանքը նորոգելու՝ առանց անոնց անհատական հանգամանքը փոխելու, և անոնց միջեւ հաւատոյ կապի դեր կը կատարէ :

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԱՐ . Ոչ նուազ նշանաւոր Ներոնի ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԱՐ . Կալից հաւաքում մը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբերին շաբթուն Նիւ Եորքի Բոյէսթըր քաղաքին մէջ, և այն է ուսանողական կամաւորներու համագործակցութիւն : Այս կազմակերպութիւնն սկըսաւ 1886ին : Նպատակն էր երիտասարդներ և երիտասարդուհիներ հրաւիրել Քրիստոսի Աւետարանը օտար երկիրներու մէջ քարոզելու գործին : Յոյց տալու համար թէ «ժողովրդային յաջողեցաւ այդ ճեղքարկին մէջ» կը բաւէ ըսել թէ անոր ջանքերով

4,346 կամաւոր գտնուած է 1886էն ի վեր : Այս համագործակցութիւն կրթական 722 հաստատութիւններ մասնակցեցան գրեթէ 3,000 ուսանող և ուսուցիչ զրկելով իրենց պատուիրակ, Հրաւիրեալներուն մէջ ամէնէն նշանաւոր դէմքն էր Ուաշինկթընի Անգլիական դեսպան Չէյմս Պրայս, որ իբրեւ մարդ սիրելի է և իբրեւ ուսումնական կը յարգուի բովանդակ աշխարհի մէջ : Ն. Վուսթըրը նշանաւոր ուղեւոր մը խօսեցաւ : Բայց պահ մը թողլով իր առջեւի ձեռագիրը՝ ըսաւ խորին յուզումով . «Չեմ կրնար ձեզի արտայայտել թէ ինչ տպաւորութիւն կը կրեմ ես մինչ կը դիտեմ ընդարձակ այս երկրին ամէն կողմերէն համախմբուած ուսանողներու այս ստուար բազմութիւնը և կը մտածեմ թէ քանի մը տարիէն շատեր աշխարհի վրայ պիտի ցուցնին Աւետարանի լոյսը տանելով իրենց հետ » : Բոյէսթըրի օրաթերթ մը այս համագործակցութիւն ու Մր. Պրայսի նկատմամբ սապէս ըսաւ . «Յեռանդ, նպատակ, նուիրում, ղեկորութիւն և հոգեւոր բարձր տենչ ակներեւ կը տեսնուին հազարաւոր ուսանողներու վրայ և մենք կը սրտապնդինք ապագային համար : . . . Այնպիսի ժամանակ մը երբ թիւր շատ ձայներ կը ծաղրեն ու կը վարկաբեկեն այն հաւատքը որ նախ Գալիլեայի բլուրներուն վրայ ուսուցուեցաւ, քաջալերական է լսել այդ վարդապետութիւններուն վրայ իր անկեղծ ու անպայման հաւատքը յայտնող մեծ ուսումնականի և իմաստասէրի մը գոռ ձայնին խորունկ ու հարուստ շեշտերը » :

ԴՈՒՆ ԲՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻ ԿԱՏԱՐԷ
Հ. Մ. Ա.

ԹՈՒՐԹՈՑ վերաշինութեան գործը յամարաբար կ'ընթանայ, շատ յամարաբար, ինչպէս կ'երեւայ ամէն անոնց, որոնք անհամբեր են իրականացնելու ազատութեան գաղափարականները : Բայց մենք չենք ուզեր միանալ անոնց հետ որ կը տրտնջան առտուընէ մինչեւ իրիկուն և ներկայ պայմաններու մասին քննադատութենէ զատ ներկայացնելիք բան մը չունին : Այս բնական կրնայ ըլլալ այն բնիկներուն և օտարներուն համար, որոնց չահերը նիւթական են միայն, բայց անոնց համար որ ճշմարիտ հայրենասէրներ են՝ սխալ մըն է այս, դրական ու վտանգաւոր սխալ մը, որով ժամապաճառ կ'ըլլան անոտի քննադատութիւններ ընելով : Կայսրութեան իրական թշնամիները անոնք են, որ կը նստին ծալուած թեւերով և կը սպասեն որ երկրին վեհապետը, կամ վարչապետը, կամ անոր դահլիճը կատարեն գրեթէ գերմարդկայ

յին գործեր կարելի ամենակարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ : Իւրաքանչիւր մարդու համար հիմա է ժամանակը աղէկ կերպով կատարելու իր պարտականութիւնը և սկսելու բարեկարգութեան գործը նոյնիսկ իր կեանքին մէջ, իր տունին մէջ, իր խանութին մէջ, կատարելու իր ամբողջ բաժինը պայմաններն ու վիճակները բարելաւելու գործին մէջ, այն ամէն շրջանակներու մէջ ուր բան մը կ'արժէ իր աղղեցութիւնը, և այս ընելու ատեն պէտք է զգուշանալ այնպիսի խօսքերէ և գործերէ, որոնք կրնան արգելել ուրիշները իրենց պարտականութիւնը կատարելէ :

Մենք կը հաւատանք թէ հայրենասիրութիւն կայ այն բոլոր ցեղերուն մէջ որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ Օսմ. Կայսրութիւնը, և շատ բան կը յուսանք այդ զղացումէն ապագային համար : Բայց պարզ կերպով խօսելու ենք որ շատ պարագաներու տակ նոյն այդ հայրենասիրութեան մէջ կը պակսի բարոյական ու կրօնական տարրը որ միակ հիմն է բուն անձնագոհութեան : Եթէ մէկը կը կարծէ կամ կը պարծենայ թէ ինք հայրենասէր է, բայց յօժար չէ իր անձը ու կեանքը նուիրել՝ հայրենիքը աւելի բարձր մակարդակի մը բարձրացնելու գործին, այսպիսին ինքզինք կը խաբէ : Սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր քանի՞ Պապիկեաններ կազդուրեցին անձկատենչ ժողովուրդին հոգիները : Այս մարդը ունեցած բոլոր դրամը Ատանայի աղէտեալներուն տուաւ, և իր կարողութեան մինչև վերջին կաթիլը հերոսային ճիգով մը հատուցուց իր հայրենիքին դատին համար : Ան գիտակից չէր թէ հերոսային գործ մը կ'ընէր : Ան իր անձին վրայ չէր մտածեր, այլ Աստուծոյ, Անոր արդարութեան, իր հայրենիքին պատուոյն և իր սիրեցեալ հայրենակիցներուն բախտին վրայ : Ինչպէս ըսինք, պարտականութեան կրօնական հասկացողութեան պակասն է որ հայրենասիրութեան կ'արգելէ վեր բարձրանալ նիւթական բաներէ ու ստորին անձնապաշտութենէ :

Յաջորդ շարթու մեր ընթերցողներուն պիտի ներկայացնենք Խաչապետի մեծ հայրենասէրին, Մածծինիի, հայրենասիրութեան և պարտականութեան մասին գաղափարականներէն մէկ քանիները :

ԶՐԱՂԱՆԻ ՀՐԴԵՀԸ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐԿԻԱ

ԿԱՄ

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻԻ ԴԱՍ ՄԸ

Յ. Գ. Գ.

ԶՐԱՂԱՆԻ պալատը հրձիգութեամբ թէ զիպուածով այրեցաւ : Եւ ո՞վ են հրդեհին բուն պատասխանատուները : Այս խնդիրները այժմ կը

քննէ Դառավարութիւնը : Նայինք քննութիւնը ինչ եղբ պիտի ունենայ : Բայց այս պաշտօնական քննութեան աւարտելէն և նոյն իսկ սկսուելէն առաջ բան մը ծանօթ էր, այսինքն այս հռչակաւոր չէնքը տգիտութեան և անհոգութեան զո՞հ դնաց : Այս հրդեհին բուն պատճառն է կարգադրութեան մէջ թերութիւն և այսօրուան գործը վաղուան թողելու յանցանքը : Այս մեծ պալատը որ միլիոնաւոր ոսկիի եղած էր ազգին, որուն մէջ դեղարուեստական մեծագին առարկաներ կը գտնուէին, հանրութեան բացուեցաւ, հոն հազարաւորներու մօտել ելլել թոյլ տրուեցաւ, և ազգին Երեսփոխանական Ժողովը և Մերակոյտը հոն կը գումարուէին, և քանի որ ասոնք օրուան բաւական մէկ մասը հոն կ'անցընէին, իրենց կեանքը կերպով մը հոն գտնուած պաշտօնեաներու վստահուած էր : Ահա այս պատճառաւ այս չէնքին հսկողութիւնը մեծ կարեւորութիւն և մեծ պատասխանատուութիւն ստացաւ : Մասնաւոր խնամքի և զգուշութեան պէտք չկար երբ բռնակալ Սուլթան մը դաշնիկ իբրեւ բանտ կը գործածէր : Պահակ զինուորներ զայն պահպանելու հոգ կը տանէին, և զէթ առնոր յանկարծ հրոյ ճարակ ըլլալուն վտանգը չկար : շատ շատ՝ ժամանակին խիստ ձեռքերը անոր քարերը մաս մաս փլցնելով պիտի քանդէին զայն, և ոչ ոք կարող պիտի ըլլար ըմբռնել այս կորուստին մեծութիւնը : Բայց Սահմանադրութեան շնորհուրէն վրայ այս չէնքը Երիտասարդ Թուրքիոյ անցաւ, և հետեւապէս անոր վրայ պատասխանատուութիւն ծանրացաւ : Գալորիֆէրի, եւեկարականութեան, եւն. ներմուծումը աւելցուց վտանգին հաւանականութիւնը : Բայց կը թուի թէ վտանգի աւելնալուն այս հաւանականութիւնը նոյն համեմատութեամբ չաւելցուց չէնքին հսկողութեան պատասխանատու եղողներուն զգուշութեան զգացումները : Նոր դրութեամբ վառարաններ կը հաստատուին, անշուշտ զանոնք դնող Եւրոպացի վարպետները լաւ կը դնեն : Շէնքին մէջ Տէրքօղի ջուր և ջրամբարներ գտնուելու են : Խողովակներ դրուեցան, «Ինչալլահ» վաղը միւս օր ջուր կը բերուի : Հրդեհի վտանգ կայ, և ջրհանկիրներու կեդրոններուն հետ կապակցութեան մէջ դնելու է չէնքը : Շատ լաւ : Թող Խորհրդարանը գայ, նիստ գումարէ, «Ինչալլահ» մէկ երկու շաբաթ յետոյ, և այն «եալաչ, եալաչ» կ'ըլլայ : Շէնքին տեսուչներ պէտք են : Առ այժմ մեր հին պաշտօնեաներէն Հասանը, Իպրահիմը դնենք, և յետոյ երբ աւելի կարող երիտասարդներ գտնենք, անոնց տեղը կը դնենք : Վերջապէս ամէն բան, «Շէնք չի մտիլ»-ով,

«Եավաչ, եավաչ»ով և «Ինչալահ»ով կ'անցնի, և ահա հետեւանքը «մասազ Ալլահ» այսպէս եղաւ: Տեսէք ի՛նչ է խնդիրը: Քաղաքակրթութեան, և ոչ-քաղաքակրթութեան, գիտական ուսումնասիրութեան և տգիտութեան մէկ մեծ տարբերութիւնը սա է որ քաղաքակրթութիւնը և գիտութիւնը երբ ծրագիր մը կը յօրինէ կամ գործի մը կը ձեռնարկէ, գործերը հեռատեսութեամբ և շրջահայեցութեամբ կը քննէ և ամէն հաւանականութեան դէմ կազմ և պատրաստ կը գտնուի, և ամէն բան հաշուով և ժամանակին ի գործ կը դնէ, մինչ ոչ-քաղաքակրթը և տգէտը քթին ծայրէն անդին չի տեսներ: Գործել կը սկսի և յետոյ կը խորհի, «Աստուած ո՞ղորմած է», ըսելով բազդին կը յանձնուի, և այսօրուան գործը եթէ վաղուան կրնայ թողուլ՝ այսօր չընել, այլ՝ վաղուան՝ կը նետէ: Այսպիսի ոգի տածելուն վախճանն է դանդաղութիւն, անգործութիւն և կործանում:

Այս աշխարհին մէջ քաղաքակրթութեան և յառաջդիմութեան ծառայող բոլոր ոյժերը, ազգեր, բանակներ, վաճառականութիւն, ամէն բան կարգով կանոնով կը կառավարուին: Ահա Չրազանի հրդեհին գաղտնիքն ալ հոս է: Կը յուսանք թէ գիտմամբ դործուած ոճիւր մը, հրձիգութիւն, չէ այն: Եւ եթէ, Աստուած մի արասցէ, այդպէս ըլլար իսկ, այդպիսի չէնք մը նոյն իսկ ոճրագործներուն յարձակման դէմ պաշտպանուելու էր: Հրդեհ, գողութիւն, հրձիգութիւն, արկած, ամէն հաւանականութիւն ու շաղթութեան աղնուելու էին, և այս հաւանականութիւններուն դէմ ամէն մէկ միջոց զոր մարդկային խելքն ու հանճարը կրնայ հայթայթել, պէտք էր ի ձեռին ունենալ առանց զանցառութեան, և այսպիսի անմահ գանձ մը պահպանելու պատասխանատուութիւնը ո՛չ թէ անհանճար և զանցառու և անփոյթ պաշտօնեաներու, այլ՝ հանճարեղ անձանց և վստահելի ձեռքերու յանձնուելու էր, և այն՝ հետեւ հանրութեան բացուելու էր չէնքը: Բայց ինչեւիցէ, եղածը եղաւ, Վերջի զղջումը ստակ չընելու: Ասկէ դաս, օրինակ առնենք:

Մեր նուիրական հայրենիքը Չրազանէն միլիոնապատիկ աւելի արժէքաւոր և անդուգական զեղակերտ պալատ մըն է: Անոր լեռները և հովիտները, ծովերը և ծովափունքը և բնական կազմութիւնը Աստուածային ճարտարապետին հաւնած և շինած մէկ չէնքն են: Անոր հարստութեան աղբիւրները անսպառ են, անոր ակնապարար տեսարանները, թանկագին հնութեանց զանձերը սահմանի, կոպարի ներքեւ չեն իյնար: Անոր բնակիչները այնպիսի ժողովուրդներէ կը բաղկանան որ

իւրաքանչիւրին պատմութիւնը դիւցազուններու և իմաստուններու պատմութիւն է: Ահա այսօր Երիտասարդ Թուրքիոյ վարչութեան ձեռքն յանձնուած է այսպիսի հայրենիք մը: Ժամանակ մը անիկա բռնակալութեան վարչութեան ներքեւ բանտ մը, գերիներու զնդան մըն էր: Թէեւ շատեր չեն գիտեր, բայց բնական օրէնքի հետեւանօք ամէն օր անոր մէկ անդամը կը մեռնէր: Սակայն անիկա հիմա հանրութեան համար բացուած է, ամէն ոք կրնայ հոն մտնել ելլել: Ամբողջ երկրին ժողովուրդը եղբայրութիւն մը կազմած են և այդ տեղը անոնց հասարակաց տունն եղած է: Բայց այս պարագան ալ դժուարացուցած է անոր վարչութիւնը և աւելցուցած է գործին զուլխը: Գտնուողներուն պատասխանատուութիւնը, Արդ այս նոր կառավարութիւնը ի՛նչպէս պիտի կառավարէ այս տունը: «Հէլէ չիմտիլիք», «Եավաչ եավաչ», «Ինչալահ»ով, թէ գիտական քննութեամբ, գիտական կանոններով, իմաստուն տնօրինութեամբ և բանաւոր հոգածութեամբ և զգուշութեամբ պիտի կառավարէ: Քաղաքակրթութեան և յառաջդիմութեան կարեւորագոյն պայմանն եղող ուշիմութեամբ և զգուշաւորութեամբ թէ տգիտութեան սեպական յատկութիւնն եղող դանդաղութեամբ, զանցառութեամբ և անհոգութեամբ պիտի կառավարէ: Գործերը օտարականներու ձեռք յանձնելով անփոյթ կենալ, «Մեք կ'ընենք» ըսելով մեծամտիլ և մեր չգիտցածը սորվելէ խոյս տալ, «Եղբայրներ ենք» ըսելով աչառութիւն ընել, և իրարու դէմ ատելութիւն սնուցանել, մոռնալով թէ բարեկարգութիւն անհրաժեշտ է երկրին ներքին կեանքին մէջ, լոկ արտաքին խնդիրներով զբաղիլ, վերջապէս գիտութեան և քաղաքակրթութեան պահանջած զգուշաւորութիւնը և խոհեմութիւնը մոռնալով զանցառութեան և դանդաղութեան, անհոգութեան և անտարբերութեան ասպարէզ տալ մեզ (Աստուած մի արասցէ) այնպիսի սոսկալի վախճանի մը կը հասցնէ, որ նուիրական հայրենաց Չրազանը ակնթարթի մէջ բոլորովին սեւ աւերակի մը կը փոխուի:

Ահա ծանրապին դաս մը զոր սորվեցանք երեք, չորս միլիոն ոսկիով: Տայր Աստուած որ այս գասը լաւ սորված ըլլայինք, այն ատեն Չրազանի հրդեհը մեր հայրենիքին համար ո՛չ թէ աղէտ մը, այլ՝ մեծ օրհնութիւն մը պիտի ըլլայ թերեւս:

Արժէք ունեցող բանը մարդու մը ունեցածը չէ այլ իր ինքնութիւնը: Ծ. Հ. Օլաւ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՍԿՈՒՄԻ ՊԱՀԵՐ

Մարմինն ճրագը աչքն է . հապա եթէ քու աչքդ պարզ է, բոլոր մարմինդ լուսաւոր կ'ըլլայ: Բայց եթէ քու աչքդ վատ է, բոլոր մարմինդ մութ կ'ըլլայ: Մատ. 2. 22-23. . . Կոյրը ըսաւ անոր, Ռաբբունի, որ աչքերս բացուին: Մար. Ժ. 51:

Ի՞նչ գեղեցիկ է աշխարհս: Բնութեան այս մեծահաստոր մատեանին իւրաքանչիւր էջը այլազան գեղեցկութեան պատկերներով զարդարուն է: Նորածագ արփին, որ արեւելքի իր վարդ անկողինէն կ'ելլէ ամէն առտու ու լոյսի ժպիտներ կը ցրցընէ դաշտերու, լեռներու, անտառներու և ծովուն վրայ, արեւմարի ոսկեծիր ամպերու մէջ պարիակուած հիանալի երկնանկարը, որ անհետացող տեսիլքի մը պէս կը խուսափի ու դիւթահրաշնկարի մը պէս կը ծալուի հորիզոնին հեռաւորութեան մէջ, լայնածաւալ ծովուն խնդ կայթումները առաւօտեան մեղմ զեփիւռին՝ գուրգուրալից գգուանքներուն տակ, բուրաստանին ցօղի գոհարազարդ մանեակներով զարդարուն թագուհի ծաղիկներուն թոյրը, բոյրը ու հրապոյրը, կարկաչուն դետակի մը զալարուտին մէջէն մանուածապատ գնացքը որ արծաթ երիզով մը կը գծգծէ մարգալտանին կենսունակ կանանչութիւնը և քիչ մը անդին պղտիկ ջրվէժի մը կը յանգի դդչիւնի երգերով, փրփուրի ժանեակներով ծիածաններ հագնելու համար, բազմատեսակ թռչուններ որ ոգեւորութիւն մը կը հագուեցնեն դաշտին, անտառին ու մինչև անգամ ամայի լեռներուն՝ վերջապէս Բնութեան բոլոր տեսարանները անտեսանելի, ամենակարող Զեռքի մը վրձինովը նկարուած, անճառ հիացում մը կ'ազդեն հոգիին, և սքանչացած ու դրեթէ լեզուս բռնուած հազիւ կրնամ գոչել, Գեղեցիկ . . . Չէ, Աստուած իմ. չէ, այսքան վսեմ ու գեղեցիկ արտայայտութիւններու առջեւ, այսքան սքանչելիքներու հետ դէմ դէմի, այսքան ներդաշնակութեան, ճաշակի, հրապոյրի, իմաստութեան մէջ, այս բոլորը կոյր դիպուածի մը, նիւթին քմահաճոյքներուն ու ինքնածին շարժումի մը չեմ կրնար վերադրել: Երիցս կոյր են անոնք որ կը ժպտին այդքան առաջ երթալ և կուրանալ իրենց տեսնել կարծած առեւը իսկ: Դիտե՛մ, այդ բոլորը Քու ամենատես աչքէդ հեռու մնալու, և այդ կերպով ապերասան կեանք մը վարելու, կիրքերու մէջ մրկելու, ու ստորին վայելքներու հետ կենակցելու համար են:

Բայց, ո՞վ գեղեցկութեան անսպառ Աղբիւր,

Բնութեան այս բոլոր գեղեցկութիւնները ի՞նչ բանի պիտի ծառայէին եթէ աչքերս, այս անգին բարիքներս, չչնորհէիր ինծի: Ո՞վ պիտի վայելէր այս բոլոր գեղն ու հրապոյրը որ շոտալուած է վերը գլխուս վրայ, վարը ոտքերուս տակ. ո՞վ պիտի հիանար այս ամէնուն մեծ Վարպետին ու երկրպագութեան ծուներ դնէր զահիդ պատուանդանին, տիեզերքի սեմին, վրայ ու օրհնէր Քու յաւիտենապէս օրհնեալ և փառաւորեալ անունդ: Ահա ասոր համար չնորհեցիր ինծի աչքերս, որոնք միշտ դէպ ի Քու սքանչելիքներդ պիտի բարձրացնեմ վայելելու համար անոնց հրապոյրները: Այո, Աստուած իմ, իւրաքանչիւր օր նոր արարչագործութիւն մըն է ինծի համար, երբ ամէն օր արեւուն ոսկեւոյս դիւթական ցուպը կու գայ վերցնել Բնութեան վրայէն խաւարի համայնապարփակ սեւ քողը: Որովհետեւ ի՞նչ պիտի արժէին աչքերս, եթէ լոյս ժպիտըդ յարաթրթիռ չցօլար Բնութեան վրայ, ինչպէս անգամ մը վսեմ կերպով ցօլաց «Նղիցի լոյս» հրամանիդ մէջ, ու տիեզերք լոյսի եկաւ մութին արգանդէն: Ահա այս կերպով կրկին չնորհք կը դառնան ինծի աչքերս, որոնցմով արտաքին աշխարհին մէկ ցօլացումը կը տեսնեմ ներաշխարհիս մէջ:

Սակայն եղած են առեւտներ, Աստուած իմ, որ ես զեղծած եմ այս պարզեւորվող ալ, և մոռցած Տէրունական պատուէրդ, «Արդ եթէ քու աչքդ քեզ կը գայթակղեցնէ, հանէ զանիկա ու քեզ մէ ձգէ .» Աչքերս դէպ ի Քեզ բարձրացնելու տեղ «Ես»իս եմ սեւեռած ու միշտ մութ կիրքերուս յագուրդ փնտռած՝ այդ լոյսի պարզեւորվող ալ: Սաղմոսերգութիւն պէս «Աչքերս դէպ ի լեռները» վերցնելու տեղ, «ուրկէ իմ օգնութիւնս պիտի դայ», դէպ ի վարերը, երկրաքարը հաճոյքներուս ձորերը իջեցուցած եմ: «Ահա ինչպէս ծառաներուն աչքերը իրենց տէրոյն ձեռքին իջնալն, ու ինչպէս աղախինին աչքերը իր տիկնոյն ձեռքին», այնպէս ալ իմ աչքերս դէպ ի Քեզ պէտք էր նայէին, ով երկինքին մէջ Բնակող, բայց խոզի բնոյթով տիղմին մէջէն ճարակ փնտռած եմ յաճախ երկրամէտ հաճոյքներու մէջ թաւալելով ու թաթաւելով շատ անգամ: Անապատի այս ճամբորդութեանս մէջ մեղքի օձերու թունաւոր խածատումէն բացուած վէրքերուս բժշկութեան համար՝ աչքերս բարձրացած պղինձէ օձին վերցնելու տեղ, ոսկի հորթին պիղծ պաշտամունքին սեւեռել նախընտրած եմ շատ անգամներ: Բայց դիտե՛մ որ վերջապէս երեսիդ յաւիտենական լոյսին մէջ պիտի մարին այդ բոլոր հիւանդոտ տենչանքներս և ես ինչպէս բարձրաթոնի արծիւը արեւին՝ Քու փառքիդ պիտի յա-

փրշտակուիմ, անյագաբար դիտելու համար զայն անվերջանալի դարերու ընթացքին մէջ:

Շատ անգամներ, Յիսուս, խղճացած եմ կոյրերու վրայ, որոնք ոչինչ կը տեսնեն այս հրաշալիքներէն: Մեղքեցած եմ անոնց կեանքը որ միօրինակ մութ է, տխուր ու զրկեալ: Բայց, ահ, ինչպէս մոռնամ այն հոգեւոր կոյրերը, որոնց կուրութիւնը անդարմանելի է յաճախ: Անոնք չեն գիտեր թէ այս նիւթական տիեզերքէն վեր, այս աշխարհիս գեղեցկութիւններէն զատ, կայ նաեւ հոգեկան աշխարհը իր սքանչելիքներով, աշխարհ մը որուն երկնականամարին վրայ կը ցոլան սիրոյ, սրբութեան, արդարութեան, իմաստութեան լուսաւորները, աշխարհ մը, որուն բուրաստաններուն մէջ կը փթիին բարեգործութեան, գութի, անձնասիրութեան ծաղիկներ որոնց հոգեգրաւ բուրումները կը խնկեն ամէն ինչ, աշխարհ մը որուն լոյսն է Աստուած, ու վայելքները երկնային: Ահա այսպիսի կոյրերու համար պէտք է, Յիսուս, քու հրաշալի բժշկութիւնդ, որ Սօղոսի մը կուրութենէն ծնցնէ Պօղոսի մը յստակատեսութիւնը, որ լոյս սփռեց Աւետարանիդ պրիսմակէն և հոգեւոր կեանքի բերեցանքութիւնները ցոլացուց անոր հրաւիրելու համար բոլոր հաւատացեալները: Կոյր Բարթոլմէոսին աղաղակը կ'արձագանգէ ամէն դարու մէջ ո՛չ միայն նիւթապէս կոյրերու, աշագուրկներու համար, այլ նաեւ հոգեւորապէս կոյրերու համար, «Ռաբբունի, որ աչքերս բացուին»: Բայց անոնք միայն պիտի բուժուին, որ հրաշագործ մատներովդ բուժիչ կարողութեան կը հաւատան, որ խոնարհաբար կը խնդրեն Քեզմէ որ կատարես Քու լուսապարզեւ հպումդ, որուն պիտի յաջորդէ հողիները լուսավառող լոյսի մեծ հոսանքը: Ո՛հ, աշխարհիս մէջ ո՛րչափ շատեր պէտք ունին անոր. բաց աչքերով կոյրեր, որոնց աչքերը անհաւատութեան լուսնով վարագուրուած են:

Ով կոյրերուն աչքը բացող մեծ Բժշկապետ, Յիսուս, ինչպէս բոլոր մարմնաւոր և հոգեւոր կոյրերուն համար, նոյնպէս ինծի համար կը խնդրեմ որ երկինքներու լոյսին, հոգեւոր աշխարհի վայելքներուն բանաս աչքերս, վերցնեմ զանոնք դէպ ի ճշմարիտ կրօնքին վեհութեան լեռները, ուրկէ ինծի օգնութիւն պիտի դայ այս կեանքի ճամբորդութեանս մէջ, որ ինչպէս նիւթական՝ նոյնպէս հոգեկան աշխարհիդ հրապոյրներով յափշտակուիմ, և ա՛լ պէտք չունենամ աղաղակելու անձկագին, «Ռաբբունի, որ աչքերս բացուին»: ՀՍԿՈՂԸ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԳՈՂԳՈԹԱՅԻ ԴԻՏԱԿԸ

ՄԵԾ գիտնական մը Սկովտիոյ լեռները գնաց իր մանրացոյցն հետը առած, Յախածաղիկը իր բնական փառաց ու գեղեցկութեան մէջ ուսումնասիրելու համար, և զանիկա կատարելապէս տեսնելու փափաքով ծունկ չոքեց առանց ծաղիկը փրցնելու: Իր գործիքը յարգարեց ու շտկեց զայն դիտելու: Մեծապէս կը հիանար անոր գոյնը, փափկութիւնը և գեղեցկութիւնը տեսնելով: Յանկարծ վեր նայեցաւ, և իր ուսերուն վրայ տեսաւ Սկովտիոյ հովիւներուն մէկ տիպար օրինակն, որ իրեն կը նայէր զարմանքով: Դիտնականը առանց բան մը ըսելու, փրցուց փոքրիկ ծաղիկը և մանրացոյցին մէջ գետեղելով տուաւ հովիւին, որ անիկա եւս տեսնէ ու հասկնայ թէ ինք ինչ սքանչելի տեսարանի մը ակնատես եղած էր: Ծեր հովիւը գործիքը աչքը զրաւ, և սկսաւ դիտել մինչեւ որ իր աչքերէն արցունք հոսիլ սկսաւ իր խորշումած դէմքին վրայ, լերան բարձունքէն հոսող գետակի մը նման: Եւ յետոյ փոքրիկ ծաղիկը մանրացոյցին հետ վերադարձնելով գուրգուրանօք, ըսաւ գիտնականին. «Երանի՜ թէ երբեք չցուցնէի ինձ զայն. երանի՜ թէ երբեք չտեսնէի զայն»: «Ինչո՞ւ», հարցուց գիտնականը. «Քանզի», ըսաւ հովիւը. «Իմ այս կոշտ ու կոպիտ ոտքերս ցարդ առնոցմէ չատերուն վրայ կ'օխած են անխղճաբար»: Ահ, երբ մեր աչքերը բացուին Աստուծոյ շնորհքով, ու երբ նայինք Աստուծոյ Դողգոթայի բարձանց վրայ պարզած անհուն սիրոյն դիտակովն այն Դառնուկին, որ մեզ, մեղաւորացս, համար սպաննուեցաւ, ո՛րչափ պիտի ափսոսանք ու մեր անձերն զատապարտենք, որ ցարդ Անոր հետ չարաչար վարուած ենք: «Տէր Յիսուս, այս մեղքը մի սեպեր մեզի: Թ. Բ. Ի.

ԻՆՉՈՒ ԿՈՐՍՆՅՈՒՅ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

ԱՍՆ զի միշտ կը վերաւորէր անոնց զգացումները, անոնց հանդէպ երգիծական և ծաղրական խօսքեր ընելով: Յուրա և քաշուող էր ընութեամբ, և տխուր և յուստես: Ամէն մարդէ կը կասկածէր: Երբեք իր սրտին դուռը լայն չէր բանար մարդոց, կամ անոնց վրայ վստահութիւն չէր դնէր: Միշտ պատրաստ էր օգնութիւն ընդունիլ իր բարեկամներէն, բայց միշտ շատ զբաղեալ կ'ըլլար կամ կծծի՝ բարեկամներուն օգնելու համար անոնց կարօտութեան ժամանակ: Բարեկամութիւնը կը նկատէր վայելելու պերճանք փոխանակ

ծառայելու պատենդութիւն համարելու զայն՝ Երբեք չսորվեցաւ թէ լռին, ազնիւ վստահութիւնը բարեկամութեան նոյն իսկ հիմնաքարն է։ Երբեք չմտածեց իր բարեկամութիւնները պահելու վրայ։ Չհասկցաւ թէ բարեկամութիւնը չի զարգանար խօսքով միայն, այլ ծառայութիւն պէտք է զայն սնուցանելու համար։ Չգիտցաւ խոհականութեան արժէքը փոքր բաներու մէջ։ Անոնցմէ փոխ ստակ կ'առնէր։ Երբեք չէր վարաներ անոնց համբաւը զոհել իր շահուն համար։ Միշտ անարգանօք կը խօսէր անոնց վրայ անոնց բացակայութեան ատեն։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Ս Ն Ո Ւ Ն Դ

4

Մ. Միստիս

(Տեառն՝ Միստ. Ընկ. Կարնոյ Վէլյաեթի Վարժարանօք)

Հացի խնդիրը թէ և մեր հասարակութեան մեծ մասին գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին կը կազմէ ու թէեւ ամէնուս ալ առողջութիւնը սերտօրէն կապուած է մեր ճաշած կերակրեղէններուն հետ, սակայն հասարակութեան ամէնէն զարգացած անհատներէն իսկ խիստ քիչերն են որ յստակ գաղափար մը ջանացած են կազմել իրենց գործածած զանազան ուտեստից պարունակած սննդական նիւթերու տեսակին ու քանակին վրայ։ Անոնք իսկ որ խնայողութիւն ընել կ'ուզեն ու կը փորձեն՝ չեն գիտեր ինչպիսի ուտելիքներ միացնելու են ճաշի սեղանին վրայ որ մարմնոյ բոլոր պահանջներն գոհացնեն ու ամէնէն աժանագին ըլլան միանգամայն։ Նախորդ յօդուածներու մէջ յայտնուած գիտական իրողութեանց առաջնորդութեամբ ջանանք բաժնաւոր լուծում մը տալ կեանքի գործնական այս հարցին, այսինքն թէ ախորժակամ, սննդաւոր ու ամէն կերպով ուտուելու յարմար կերակրեղէններէն որոնք են ամէնէն խնայողականները և կամ ուրիշ բառերով՝ որոնք ամէնէն շատ սնունդ տալ կարող են նուազագոյն ծախքով։

Գիտենք թէ մարմինը որոշ չափով մը բրդէիտ ստանալու է իր հիւսուածոց նորոգութեան համար ու որոշ քանակութեամբ մըն ալ ջերմութիւն։ Կլիմայի, հասակի, զբաղման և կեանքի ուրիշ պայմաններու համեմատ կը տարբերի չափահաս անձի մը պահանջած սնունդի քանակը, բայց միշին հաշուով կրնանք ըսել թէ մկանական աշխատութեամբ զբաղող անձ մը օրական 120 կրամ բրդէիտ, 50 կրամ իւղ և 500 կրամ նշայեղէն կամ շաքարեղէն կը պահանջէ ու 3,000 գալորի ալ ջերմութիւն։

Դառնանք այժմ գլխաւորագոյն կերակրեղէններու սննդական արժէքներն նշանակող ցուցակին, զոր ներկայացուցինք մեր նախորդ յօդուածին մէջ։ Առաջին կարեւոր իրողութիւնը որ կը յայտնուի այս ցուցակին խնամատ մէկ քննութեամբ՝ սա է թէ կերակրեղէններէ ոմանք մարմնոյ պահանջած սննդատու երեք գլխաւոր նիւթոց մէկէն կամ միւսէն զուրկ են բոլորովին, իսկ ուրիշ շատերու մէջ ալ պահանջուած համեմատութիւնը կը պակսի։ Օրինակի համար, մեղրն ու շաքարը բոլորովին զուրկ են բրդէիտէ ու իւղէ՝ խիստ ճոխ ըլլալով շաքարեղէնի կողմանէ և հետեւաբար ընդունակ մեծ քանակութեամբ ջերմութիւն արտադրելու։ Մարդ երբեք չկրնար մեղրով ու շաքարով միայն սնանիլ, որովհետեւ չեն կրնար ասոնք բրդէիտ հայթայթել մարմնոյ հիւսուածքներուն շինութեան համար։ Պտուղներն ալ նմանապէս ճոխ են շաքարեղէն սնունդի կողմանէ, բայց չունին բաւականաչափ բրդէիտ։ Մսեղէններ ճոխ են բրդէիտի կողմանէ, բայց զուրկ են շաքարեղէն սնունդէ, թէ և իրենց պարունակած իւղեղէններ կրնան շաքարեղէններու տեղը լեցնել ու տաքութիւն և ոյժ հայթայթել մարմնոյն։ Կարագ իւղը գլխաւորաբար իւղեղէնէ կը բաղկանայ, թէ և մէկ առհարիւր բրդէիտ ալ կը պարունակէ իր մէջ, և մեծ արժէք ունի իրրեւ ջերմածին սնունդ։ Սակայն չէ կարելի լոկ կարագ իւղով ապրիլ, որովհետեւ մարմնոյ շինութեան ծառայող էական սնունդը՝ բրդէիտը՝ կը պակսի անոր մէջ։ Յորենի ալիւրն ու կաթը կրնան մարմնոյ սննդական բոլոր պահանջներն ալ գոհացնել, որովհետեւ թէ՛ բաւականաչափ բրդէիտ և թէ՛ իւղեղէն ու շաքարեղէն նիւթեր կը պարունակեն իրենց մէջ։ Կատարեալ սնունդ կրնան կոչուիլ ասոնք, որովհետեւ մարդս կրնայ լոկ կաթ խմելով և կամ միայն հաց ուտելով ապրիլ։ Այսպիսի միատեսակ սնունդով մը ապրիլ թէ և կարելի, խնայողական չէ սակայն, ոչ ալ ախորժակի։

Մարդիկ բազմատեսակ ուտեստներ պիտի հայթայթեն միշտ իրենց ճաշի սեղաններուն վրայ ու եթէ զգուշաւոր ընտրողութիւն ընել չկարողանան, մեծ վտանգ կայ որ սննդատու նիւթերէն մին պէտք եղածէն աւելի պիտի ուտեն, իսկ ուրիշ մը անբաւական քանակաւ։ Եւ ասիկա ուղղակի դրամական կորուստ կը նշանակէ։ Եթէ, օրինակի համար, մարդ մեծ քանակութեամբ մսեղէն ու քիչ քանակութեամբ բանջարեղէն գործածէ, ճաշը բրդէիտի կողմանէ չափէն աւելի ճոխ պիտի ըլլայ ու առողջութեան վնասակար։ Մարմնոյ պահանջածէն աւելի քանակութեամբ ներս առնուած

բրոդէիտը անօգուտ ու վնասակար իսկ է, հետեւաբար անոր համար ծախսուած դրամը կորուստ է որոշակի: Իսկ ընդհակառակը, երբ մարդ իւղեղէն ու շաքարեղէն ուտեստներու տայ նախապատուութիւնը, վտանգ կայ որ չափէն աւելի տաքութիւն ստանայ և խիստ անբաւական շինութեան նիւթ: Ուստի առողջարար և միանգամայն խնայողական ճաշասեղան մը պատրաստելու առաջին էական պայմանն է կերակրեղինաց այնպիսի տեսակներ միացնել իրարու հետ որ պահանջաւոր համապատասխան հայթայթեն սննդեան երեք նիւթերը, ոչ աւելի ոչ պակաս, որովհետեւ երկուքն ալ վնասակար են հաւասարապէս:

Նպարեղէններու գներն կը փոխուին բնականաբար տեղէ տեղ ու եղանակէ եղանակ: Ձեռք կրնար ձմեռը նոյն գներով հաւկիթ, միս, կաթ, պտուղ, ալիւր, ևն. ձեռք բերել ինչ գներով որ կրնանք ամառ ատեն. ոչ ալ Պոլսոյ մէջ կրնանք խարբերել մէջ ընթացիկ գներն վճարել ուստեստի այս նիւթերուն: Ուստի անկարելի է բաղդատական մէկ ցուցակը կազմել կերակրեղէններու սննդական և դրամական արժողութեանց որ ճիշդ ըլլայ ամէն տեղի ու ամէն եղանակի համար: Թուաբանական պարզ հաշիւներ ընելու կարող որեւէ անձ կրնայ, սակայն, մեր ցուցակին մէջ ներկայացուած սննդական արժէքներն բաղդատել նոյն կերակրեղէններու իր քաղաքին մէջ ունեցած դրամական արժէքներուն հետ և հասկնալ թէ տեղի ու եղանակի այդ մասնաւոր պայմաններուն տակ ո՞ր կերակրեղէններէն ճաշ պատրաստել աւելի խնայողական է: Այսպիսի մի քանի բաղդատութիւններ պիտի ընենք վարը, Կարնոյ մէջ կերակրեղէններու այս պահուս ունեցած սովորական գներն հիմ բռնելով մեր հաշիւներուն:

Ենթադրենք թէ հարուստ ընտանիքի մը նախաճաշը կը բաղկանայ հետեւեալներէն. — Կարագ իւղ, մեղր, հաց և շաքարով թէյ, Աղքատ ընտանիքի մը նիւթականը չներեր այսպիսի նախաճաշեր առնել. ան ստիպուած է աժանագին սննդեղէններով հայթայթել իր նախաճաշը: Անշուշտ կրնայ միայն հացով ու թէյով գոհանալ, ինչպէս սովոր են ընել շատեր, Բայց իմաստուն խնայողութիւն մը չէ այս. բուն իսկ սնունդի զրկում կը նշանակէ այսպիսի նախաճաշ մը: Կերակրեղէններու սննդական արժէքներուն ծանօթ աղբատը փոխանակ հացով ու թէյով բաւականանալու պիտի ընտրէ նախաճաշի յարմար այնպիսի մէկ երկու կերակրեղէններ որ աժանագին ըլլալով հանդերձ այնչափ ու թեւեւ աւելի սնունդ հայթայթեն մարմնոյն քան զոր

կրնայ հայթայթել հարուստին նախաճաշը: Օրինակի համար. պանիրէ ու շաքար ջրով քաղցրացած կարկանդակէ բաղկացող նախաճաշ մը դրամական տեսակէտով կարագ իւղէն ու մեղրէն խիստ աժանագին ըլլալով հանդերձ՝ սննդական արժէքի տեսակէտով յայտնապէս կը գերազանցէ այս վերջիններն: Շաքարով թէյն երկու տեսակ նախաճաշերուն ալ հասարակաց ըլլալով կրնայ հաշուէ դուրս ձգուիլ. հացին գործածուած ալիւրը կարկանդակին պատրաստութեանն համար սպառած ալիւրին հաւասար համարուելով, այդ երկուքն ալ նոյնը կը հաշուենք երկու նախաճաշերուն համար: Հարուստին նախաճաշի հաշուոյն մէջ կարագն ու մեղրը, իսկ աղքատին նախաճաշի հաշուոյն մէջ կը մնան պանիրը ու կարկանդակին վրայ սրսկուած շաքարջուրը, ինչպէս նաեւ խմորեղէնին պատրաստութեանն համար գործածուած հասարակ իւղը: Ենթադրենք թէ շաքարուն մը մէջ իւրաքանչիւր սննդեղէնէ մէյմէկ օխա գործածուեցաւ (շաքարաջուրն ու հասարակ իւղը կէս կէս օխա հաշուելով), դրամական թրչափ ծախք ունեցան հարուստն ու աղքատը և ո՞րչափ սնունդ ստացան:

Օխա մը կարագ իւղի գինն է 12 դրուշ և օխա մը մեղրի գինը 10, ընդամենը 22 դրուշ: Սննդական արժէքներու ցուցակէն կը տեսնենք թէ կարագ իւղին մէկ առ հարիւրը բրոդէիտէ կը բաղկանայ, իսկ 83 առ հարիւրը իւղեղէնէ. մէկ փառնա (իբր 142 տրամ) կարագ իւղը կ'արտադրէ 3,410 գալորի ջերմութիւն, իւղեղէնն ու շաքարեղէն սնունդներ, ինչպէս բացատրուած է արդէն, լոկ ջերմութիւն կը հայթայթեն մարմնոյն. Հետեւաբար, օխա մը կարագ իւղի սննդական արժէքն է 4 տրամ բրոդէիտ և իբր 9,600 գալորի ջերմութիւն: Մեղրին 81 առ հարիւրը շաքարեղէնէ կը բաղկանայ և փառնա մը մեղրի ջերմութիւն կարողութիւնն է 1,420 գալորի. ըսել է մեղրը միայն ջերմութիւն կրնայ հայթայթել մարմնոյն և մէկ օխան կ'արտադրէ իբր 4,000 գալորի: Գումարելով օխա մը կարագ իւղին և օխա մը մեղրին սննդական արժէքներն, կ'ուենենք 4 տրամ բրոդէիտ և իբր 13,600 գալորի ջերմութիւն: Մարդկային մարմինը այսչափ միայն հիւսուածոց շինութեան նիւթ և տաքութիւն կրնայ ստանալ օխա մը կարագ իւղէն և օխա մը մեղրէն միասնաբար:

Գալով աղքատին պատրաստած նախաճաշին նիւթերուն՝ օխա մը պանիրը կ'արժէ 5 դրուշ, կէս օխա շաքարը 2 դրուշ, կէս օխա հասարակ իւղը 4 դրուշ, ընդամենը 11 դրուշ: Սննդական արժէքներու ցուցակէն կը տեսնենք թէ պանիրին 26 առ

հարիւրը բրոդէիտէ, 34 առ հարիւրը իւղէ ու 2 առ հարիւրը նշայեղէնէ կը բաղկանայ. իսկ մէկ փառնառ պանիրը կ'արտադրէ 1,885 գալորի ջերմութիւն, իւղն ու նշայեղէնը իրենց ջերմածին կարողութեամբ միայն սննդատու արժէք ունենալով, երկուքին ալ սննդական արժէքը 1,885 գալորի ջերմութեան մէջ կը գտնուի: Հետեւաբար օխա մը պանիրի սննդական արժէքն է 104 տրամ բրոդէիտ և իբր 5,320 գալորի ջերմութիւն: Շաքարը բրոդէիտ չպարունակեր և մէկ փառնառը 1,750 գալորի ջերմութիւն կ'արտադրէ, կէս օխան կ'ընէ 2,460 գալորի. կէս օխա իւղին ջերմածին կարողութիւնն է 4,800 գալորի: Ամբողջ նախաճաշին սննդական գումարը կ'ընէ 104 տրամ բրոդէիտ և 12,580 գալորի ջերմութիւն:

Բաղդատելով 11 զրուշ ծախքով մը ձեռք բերուած այս ամբողջական սնունդը 22 զրուշով ձեռք բերուած ամբողջական սնունդին հետ, կը տեսնենք որ 100 տրամ բրոդէիտի շահ մը ունինք հոս, իսկ 1,020 գալորի ջերմութեան կորուստ մը: Հարիւր տրամ բրոդէիտը աւելի արժէքաւոր է քան 1,020 գալորի տաքութիւնը, որովհետեւ մեր ուրիշ կերակրեղէններուն մէջ շատ աւելի ածանազին կրնանք իւղեղէն ու նշայեղէն սնունդի նիւթեր ստանալ քան թէ բրոդէիտ: Բայց այս շահը կորուստին հաւասար իսկ համարելով՝ կը տեսնենք թէ կերակրեղէններու սննդական արժէքները գիտցող մը կրնայ յարմար ընտրութիւններով ուրիշի մը 22 զրուշ ծախսով ստացած սնունդին համարժէք սնունդ մը ստանալ 11 զրուշ միայն ծախսելով:

Միսը մեր կերակրեղէններուն կարեւոր մէկ մասը կը կազմէ իւր բրոդէիտի ճօխ բաղկացութեամբը: Բայց ընտանիք մը, որ իր նիւթական անձուկ վիճակին բերմամբ չկրնար մսեղէն կերակուրներ պատրաստել յաճախ, կրնայ իմաստուն ընտրողութեամբ մը լեցնել մօի պակասը: Կերակրեղէններու սննդական արժէքներն նշանակող մեր ցուցակին դիմելով կրկին՝ կը տեսնենք թէ չոր լուբիան 22 առ հարիւր բրոդէիտէ, 2 առ հարիւր իւղէ և 60 առ հարիւր նշայեղէնէ կը բաղկանայ. փառնառ մը չոր լուբիայի ջերմածին կարողութիւնն ալ 1,520 գալորի է: Ըսել է՝ օխա մը չոր լուբիայի մէջ 88 տրամ բրոդէիտ, 8 տրամ իւղ և 240 տրամ նշայեղէն կը գտնուի, որոնց ամէնը միասին 4,280 գալորի ջերմութիւն կ'արտադրեն: Մօի զանազան տեսակներուն և մասերուն միջինը առնելով՝ 15 առ հարիւր բրոդէիտ ու 20 առ հարիւր իւղ կը կը պարունակեն. փառնառ մը մօի ջերմածին մի-

ջին կարողութիւնն ալ 1,500 գալորի կը հաշուենք, որով իրական միջինէն աւելի բարձր թիւ մը նշանակած կ'ըլլանք: Այս հաշուով օխա մը մօին սննդական արժէքն է 60 տրամ բրոդէիտ և 4,220 գալորի ջերմութիւն, մինչդեռ օխա մը չոր լուբիային սննդական արժէքն է 88 տրամ բրոդէիտ և 4,280 գալորի ջերմութիւն: Օխա մը չոր լուբիան, ուրեմն, օխա մը միսէն 28 տրամ աւելի բրոդէիտ կրնայ հայթայթել մեր մարմնոյ չինութեան համար և միանգամայն 60 գալորի ալ աւելի ջերմութիւն: Օխա մը չոր լուբիան ընդհանրապէս աւելի ածանազին է քան օխա մը միսը, իսկ անկէ արժէքաւոր՝ սնունդի կողմանէ: Արդարեւ, պատիճաւոր բոլոր ուղիներն ալ ինչպէս լուբիա, ոլոռն, սիսեռ, ոսպ, ևն. — զարմանալի աստիճանաւ ճօխ են բրոդէիտի կողմանէ՝ զուրկ չըլլալով հանդերձ ջերմածին իւղեղէնէ: Իր ծանրութեամբ ալիւրին պարունակած բրոդէիտին մօտաւորապէս կրկինը կը պարունակէ չոր լուբիան, ջերմածին կարողութեամբ ալ գերազանցելով դայն: Նիւթական անձուկ վիճակի մէջ գտնուող ընտանիքներու համար սնունդի ամենաճօխ ու միանգամայն ածանազին տեսակներ կը հայթայթեն պատիճաւոր այս չորցած ընդեղէններն, որ նաեւ ամենայարմար կերակրեղէններն են մսեղինաց տեղը գոնէ մասամբ բռնելու: Հացէն վերջ բուսական ամենայարմար ուտեստը կը հայթայթեն այս ընդեղէնները: Իրաւ է թէ զժուրաբամբար են պատիճաւոր տունկերու արտադրած այս սնունդները երբ մեծ քանակութեամբ ուտուին, կրնանք սակայն քիչ քանակութեամբ ուտել ամէն անգամ, բայց խիստ յաճախ սեղանին վրայ ուրիշ ուտեստներու հետ միասին գործածուելով՝ ամէնէն խնայողական ու սննդալից ճաշը կրնան հայթայթել ընդեղէններու հատիկներ: Ախորժահամ հաց չպատրաստուի որ այս հատիկներէն և հաւանակտն ալ չէ որ պատրաստուի, բայց տարակոյս չկայ թէ անոնց գործածութիւնը շատ աւելի պիտի տարածուի ամէն տեղ, մասնաւորապէս աղքատ դասակարգերու մէջ, երբ հասարակութիւնը հասկնայ անգամ մը անոնց սննդական բարձր արժէքը և տանտիկիներն ալ վարժուին ախորժահամ ընծայել զանոնք՝ պէսպիսելով անոնցմէ պատրաստուած ու նաեւ նոյն ճաշի սեղանին վրայ անոնց ընկերակցող կերակրեղէնները:

Գիտական հիմերու վրայ կրնանք այսպէս հաստատել մեր սննդառութիւնը: Գիտութեան առաջնորդութեամբ տանտիկիները կամ խոհարարը կրնայ ու պարտի մեր մարմնոյն պահանջներն լի-

վին գոհացնող ճաշեր պատրաստել մեզ՝ կարելի մեծագոյն խնայողութեամբ, կերակրեղինաց ախորժահամութեան ու մարսականութեան մասին ոչինչ գրեցի չխճողելու համար ընթերցողաց միտքը: Ամէն տանտիկին իր անձնական փորձառութեամբը կրնայ հասկնալ թէ ո՞ր կերակրեղէններ չեն յարմար ընտանեաց այսինչ անդամին կամ թէ ի՞նչ կերպ եփելով ու կերակրեղէններու ի՞նչ պէսպիսութեամբ կրնայ միշտ ախորժահամ ընծայել ճաշը: Բայց, որ ոչ նուազ կարեւոր է, ամէն բանիմաց տանտիկին կրնայ կերակրեղէններու սննդական արժէքներն ուսումնասիրելով ա՛յնպիսի տեսականութէն բաղկացնել իր պատրաստած առօրեայ ճաշերն որ սնունդի երեք գլխաւոր մասեր պահանջաւոր համապատասխան հայթայթուին ու այն ալ կարելի նուազագոյն ծախով:

Յօդուածներու ներկայ շարքը պատրաստելով նպատակ չունեցայ գիտական գոհացուցիչ ուսումնասիրութիւն մը ներկայացնել ընթերցողաց, ինչ որ չպատշաճիր չաբաթաթերթի մը, այլ ջանացի չահագրգռութիւն արթնցնել սնունդի այս կարեւոր հարցին շուրջ և ցոյց տալ թէ սննդաբանութեան մասին գիտութեան ըրած յայտնութիւնները ո՞րչափ թանկագին ծառայութիւններ կրնան մատուցանել բոլոր անոնց որ պատրաստ են ուսանիլ ու գործադրել գիտութեան պատգամները:

Վ. Ե. Բ. Զ.

ՅՈՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ԾՈՒՎՈՒՆ

(Փոփոխութիւն երկր)

Այդ ի՞նչ մոլուցք էր որ երէկ ճակտիդ խորունկ կնճիռներ գծեց խենդ կիրքի, կնճիռներ՝ որոնց փոթեր խիտառխիտ կուրծքդ աւուցուցին յոյզով կրկնակի:

Այդ ի՞նչ ճառագէ՛մ խոժոռում էր որ Ամենի դարձուց դէմքդ պաղպաջուն, Ջայրոյթը եռաց ծոցդ անդնդախոր, Փքոցելով քեզ հեւքեր յարաճուն:

Այդ ի՞նչ ցասում էր, զոր ամպերու ծոց Ծրարելու կարծես կը նկըրտէիր, Ջայնդ որոտման դէմ մրցումի մ'էր փորձ՝ Շանթերու բացած ալքդ որոտալիր:

Այդ ի՞նչ խռովք էր, զոր ալիքներուդ բեռուցած դէպի ափերդ նետեցիր, Թքնելով փրփուր, փսխելով զայրոյթ, Կըռիւի դաշտ էր կուրծքդ անծայրածիր:

Նաւեր, նաւակներ, շողենաւն անգամ, Իբրեւ տաշեղի կըտորներ չնչին, Այդ կատակներուդ առջեւ չարակամ կարծես պահէ պահ պիտի սուղէին:

Խենդ, խենդ գոռացիր բոլոր այս գիշեր, Կռուելով ժոռուտ այդ ափերուդ դէմ, Ու չխնայեցիր գոնէ տարուբեր Այն ճամբորդները երկչոտ, տխրադէմ:

Բընութեան բոլոր ոյժերուն նըման, Ծով, դուն ալ այդպէս անգուլթ, ամենի, Խռովքդ ալ քեզ պէս վսեմ, անսահման, Մեծ օրինակն ես սարսափի, ահի:

Այդ ի՞նչ մոլուցք էր որ երէկ այդպէս Բեզ փոթորկեցուց ալիքներով գոռ, Այդ ի՞նչ կիրք էր որ կատաղի ու վէս, Շարժեց, դղրդեց ալքդ անդնդախոր:

* *

Այս ի՞նչ ժպտի է որ այսօր փայլի Առաւան պայծառ լոյսովը օծուն Բու ջինջ ճակատէն, ու գերթ հայելի Կը ցոլացնես կապոյտը անհուն:

Քոյր անեղրութեան դուք զոյգ կապոյտներ Կը լայնաք դէպի հորիզոնն հեռու, Ու վարդ ամպերու ծոցը՝ անհամբեր Հաշտութեան համբոյր կու տաք իրարու:

Ծոյլ, ծոյլ կը ծծես քու հանդարտ ափեր, Ողորկ ճակտիդ վրայ խորշոմ մ'իսկ չկայ, Զեփիւնն օրօր մ'է քեզ հանգստաբեր, Արփին արդուզարդ մէջդ ընել կու գայ:

Զկնորսին նաւակ կը սահի մեղմիւ Կուրծքդ գծելով գիծ մը արծաթի, Թռչուններ վերէն, մէջդ ձուկեր անթիւ Կը մրցին անոր սուրալով չորս դի:

Նորածագ օրուան նըման դուն ալ, ծով, Ափերուդ կեանքին կը ժպտիս խաղաղ, Մոռցար երէկուան պայքարդ յարախոռով, Կը հայլիանաս ջինջ, միապաղաղ:

* *

Բայց ա՛խ, Հայուն կեանք, փոթորկում անվերջ երէկի ծովն է փրփրոտ, կատաղի, Ե՛րբ պիտի հանդարտ ցոլայ լուսապերճ, Ե՛րբ այսօրուան պէս պիտի խաղաղի...:

ԿԻԼԻԿԵՑԻ

ՍՀՅՆ, ԳԵՂԱՌՈՒԿ ՍՈՒՐԲ ՄԸ

(Նահապետական կենսի գրքար Ժ)

Իր գեղին ու իր տոհմին վրայ պէտք է քանի մը խօսք ընել, իր վրայ բան մը ըսելէ առաջ:

Մշոյ դաշտի հարաւային սահմանը գծող լեռնաշարին վրայ նստող էն համբաւաւոր գիւղէն

էր ան, Հաւատարմորդի է: Անով անուանի է այս գիւղն՝ որ հազիւ հարիւր տարի առաջ Սասնոյ զաղթականներէ շինուած է, Հայերու և հերոս Հայերու, հաւատացեալ Հայերու արիւնէ: Հաւատարմորդ ժողովուրդի մը բոյնն է, ինչպէս իր անունն ալ կը ցուցնէ: Լեռան վրայ կը նստի, Առաքելոց վանքին մօտիկը, ու դաշտին վրայ կը նայի: Իր ընտանեկանը ինչպէս դիրքի՝ նոյնպէս նկարագրի բարձրութիւնն մը ունի վարը եղողնեւրուն վրայ, — պարզութեան, անկեղծութեան, արութեան ու բարութեան յայտնի առաւելութիւնն մը: Անտառի մէջ և անտառով ապրող հովիւ ժողովուրդ մըն են, յաճախ միամիտ իրենց ոչխարներուն պէս՝ և հզօր ու մարտնչող զանոնք յափըշտակող ու թալանող զաւաններուն և Գուրգերուն պէս: Անքուն, չարքաշ, անօթի ու ծարաւի ժողովուրդ մը մեծաւ մասամբ, արտաքինով անհրապոյր և անհամբոյր, բայց ներքինով, բարքով ու ընտանեկան կեանքով, իրենց խմած ջուրին և ծծած օդին չափ մաքուր...: Ահա այս անուանի գիւղին էն անուանի զաւակն էր Սհօն, Կոսօի տան զաւակը: Կոսօն զաղթականներու գըլխաւորն գրեթէ եղած է և անոնց վարիչն ու տեղաւորիչը: Մեծ եղած է ինչպէս իր ազդեցութիւնը՝ նոյնպէս իր ընտանիքը, ճշմարիտ նահապետի մը նահապետական տունը, — բազմանդամ, բազմաբարիք և ասպնջական:

Անով ալ անուանի եղած է այս գիւղը՝ որ էն առաջ ան Աւետարանականութեան յարած է, թիւի թէ եռանդի առաւելութիւնով մը: Մաքուր և մաքրասէր ժողովուրդ մը չէր կրնար մաքրագոյն Իրիստոնէութիւնը մերժել, մանաւանդ երբ ան իրեն կը բերուէր ու կը քարոզուէր մաքրակրօն մարդու մ'ալ ձեռքով, — ձեռքովը Պատ. Սիմէօն Դաւթեանի, որ գրեթէ գիւղին զաւակներէն ալ էր, գիւղացիներուն «Սիմօնիկ»ը սիրանուն, զոր ղեռ կը յիշեն ու կը փնտռեն: Իսկ Աւետարանի այս հոգեւին յարումին մէջ ալ առաջնութիւնը Կոսօն ու Կոսօի տունը նորէն կ'առնեն: Սուրբերու աշխարհը զացող սուրբն Սիմէօն անոր անունն է որ ամենէն աւելի և գրեթէ անընդհատ կը յիշէ այս գիւղի եկեղեցական օրագիր-պատմութեան մէջ, եւ կը յիշէ իբրեւ իր «հօրաքրոջ որդին», ինչ որ ուրիշ պատճառ մ'է՝ ահա Կոսօն ու իր տունը անուանի ընելու...:

Այս նահապետական տան ամենէն աչքառու բարացուցականը սակայն բարեպաշտութեան ժառանգականութիւնն է անոր մէջ: Անկէ ճիւղաւորուած ընտանիքներուն և այն ընտանիքներուն

ամէն անդամներուն մէջ հաւատքը աւելի հաստատուն, հոգեւոր կեանքը աւելի խորունկ և սիրոյ հուրը աւելի բորբոքուն է յայտնապէս: Ինչպէս էր Կոսօն՝ այնպէս ալ էին իր որդիները Դաւիթն ու Սհօն, կը թուի, իրենց զաւակներով ու թոռներով: Վաղամեռիկ Դաւիթը Սաղմոսերգու Դաւիթին ինչպէս անունը՝ նոյնպէս նկարագրի գծերէն շատ շատերը իր վրայ կը կրէր: Հովիւ էր անոր պէս, կարմիր ու կայտառ, արի՛ առիւծներ ու արջեր պատռելու չափ, քաջամարտիկ՝ Գողթներ գիւղագրաւելու չափ, վեհանձն՝ Սաւուղներու խնայելու աստիճան, ևս վարդապետներ լռեցնելու չափ քաջաբարձառ Աստուածաբան, իր ատենին: Այլ Սհօն անկէ աւելի կը մօտենար Սաղմոսագրին սրբազան բանաստեղծութեան՝ նուիրուած միշտ իր Արարչին ու Փրկչին օրհնաբանութեան և գովութեան: Այս յատկութիւնները աւելի վսեմ կ'երեւնան՝ երբ մարդ տեսնէ զանոն, Հաւատարմիկի նման գաւառական ու լեռնակա գիւղի մը ընտանիքներուն վրայ...:

Մասնաւորեմբ հիմա խօսքը այս գիւղուկ սուրբերէն նորամեռին, Սհօն:

Սահակ, աւելի ճիշդը՝ Իսահակ էր իր անունը: Սհօի փոխուած Հաւատարմիկներուն սահուն լեռին վրայ, որոնք ոչ միայն անունները՝ հաւանեւ բառերն ու խօսքերը՝ կը կարճեն ու կը կրճտեն խիտ խօսիլը սիրելով միշտ: Եօթանասուն իր տարիքը, որչափ կը յիշէր ինք, և ղեռ տա նեւհինգ օր առաջ գերեզմանը բացուեցաւ ու գուեցաւ իր վրայ:

Գիւղին ամբողջ ընտանեկանը սուգի մէջը այդ օր, վասն զի անոր ամէնէն հասարակական հոգեւոր մարդը հրաժեշտ տուած եւ դէպ ի յստեանականութիւն մեկնած էր: Եւ ասիկա գէշ նախէ՛ր՝ այլ աղէկ. նշան մը թէ բարի մարդոց բաւկայութիւնը տեղին ընտանեկան վրայ բացաւ պաշտութիւն արժէք ունէին և կը գնահատէին գիւղացւոց աչքին: Ասոր հակառակը ժողովուրդի մը վատասեռումին յոռնիւն է: Ես. Մէ. Կ. Արդարեւ ժողովուրդի մը ազնուութեան և անկութեան չափանիշներէն մին այն ՅԱԻՆ է և ցաւի այն չափն է որ ան կ'զգայ իր զաւակներսն լաւագոյններէն զրկուելուն առթիւ: Սհօն, չսիրելով այս չափով ալ, իր ժողովուրդի լաւագոյն զաւակն էր: Յուդարկաւոր բազմութեան հոգութիւնն ու տխրածութիւնը կը վկայէր թէ այս ցաւը կայ և շատ կայ Հաւատարմիկի մէջ Սհօի մահոտան առթիւ:

Գեղջուկ այս սուրբի մասին գէթ հետեւեալնէր կրնամ ըսել, հաւանութեամբ զինք հանուր ճանչցողներուն :

Մարմնով ծեր՝ բայց սրտով ու հոգիով երիտասարդ էր : Ասոր էն թարմ և էն վերջին ապացոյցն ան կղաւ՝ որ Նոյեմբերի վերջին կիրակի օրը ինքն էր ամէնէն առաջ Տերգեւանք վազողը, հետիոտն և նուէր ի ձեռին՝ տեղին նորաչէն եկեղեցւոյ նուիրման հանդէսին, միշտ ցաւ յայտնելով ձամբան, որ Հաւատարիկի մեծ ժողովուրդէն ու մանաւանդ երիտասարդներու դասակարգէն այնքան քիչեր կու գային այդ դրեթէ դարն անգամ մը պատահած նորանշան ու նուիրական հանդէսին :

Գրեթէ ինծմէ (պաշտօնէէն) աւելի կը հառաչէր ժողովուրդին մէջ հոգեւոր կեանքի զարթնումին և աճումին համար : Ծառ սուր աչքեր ունէր դիտելու ժողովուրդին յառաջողները և հառաչողները, շինուածները և շինուածները, թափանցելով նաեւ պատճառներուն, — աղգակներուն և արգելքներուն : Կրակէ նախանձաւորութիւն մը ունէր եկեղեցւոյ զօրացման և Քրիստոսի թագաւորութեան զաւստեան հոս և ամէն տեղ : Ասոր համար չէր փափաքեր միայն՝ այլ և իւրովսանն կը իրագրէր ալ, կերպերը կ'որոճար :

Հաւատքի մարդ էր : Յոռի նշաններու առջեւ յուսահատական ժամանակներու մէջ չէր վհակեր : Գիտէր թէ յաղթողը վերջապէս յառաջդիւթիւնն էր՝ ոչ թէ յետաջընթիւնը, լոյսը՝ ոչ է խաւարը, հաւատքը՝ քան անհաւատութիւնը, քը Բրիստոս՝ ոչ թէ աշխարհ կամ Սատանան :

Աղօթքի մարդ էր : Արդէն անկարելի է որ հատքի մարդը աղօթքի մարդ չըլլայ : Աղօթքը հատքի պտուղ է, քանզի անոր բղխումն է : Անպասնելիին տեսիլն է և առ այն թռիչը հոգիին : Ո՛հօն, ամէն մարդ իր աղօթքէն կը տպաւորուէր, կը տեսնէր զԱստուած, Անոր դէմ առ դէմ կը գնուէր և Յակոբի պէս օրհնութեան համար անօրհեա կ'ողորէր, կը մարտնչէր : Անոր աղօթքին տուն Աստուած ոչ միայն անոր առջեւն էր այլ կը գայիր թէ քու առջեւդ ալ էր : Այնքան վարաբոյրը հանդերձեալին վրայէն վեր առնող աղօթքը՝ ր անոր աղօթքը, այնքան ազդող և անդէնը պարբերող աղօթք էր Սօփնը : Ու իր աղօթքի մէջ արցունք կար, հառաչ կար, բացազանչութիւն ու բանաստեղծութիւն կար, ներշնչում և սրտագեղում, նորութիւն ու զօրութիւն, ինչ որ կը վկայէր իր սրտին ջերմութեանը, ջերմեանդութեանը և զօրութեանը . . . : «Աղօթքը,

քը, օ՛հ, աղօթքը, գետերն անգամ վազելէ կ'արգելէ աղօթքը,» կ'ըսէր ան յաճախ, վկայելով, և իր փորձառութենէն, անոր յաղթականութեանը . . . : Չկայ տեղ մը, Հաւատարիկի սարերուն ու ձորերուն մէջ, կ'ըսէին ու կ'ըսեն դեռ շատեր, որ՞ Սօփ աղօթքը լսած կամ անոր աղօթքովը հրնշած չըլլայ . անտառները, աղբիւրները, հովիւները, հօտերը, ծառերն ու ծաղիկները, աղուէսներն ու արջերն անգամ լսեր են անոր աղօթքները : Գիշերներն անգամ շատ ու շատ լսեր են անոր աղաղակ-աղօթքները և աստղերն ու լուսինը շատ տեսեր են անոր ծնրադրութիւնը՝ իր և իրենց Ստեղծողին առջեւ . . . : Ան կը խօսէր Աստուծոյ հետ մանաւանդ գիշերները, երբ ուրիշ ամէն բաներ կը լռէին ու կը նիթէին . . . : Ամէն բանէ աւելի՝ աղօթքի մարդ էր ան . . . :

Տուրքի մարդ էր նաեւ, Կուտար և կը ջատագովէր առատ տալը եկեղեցիին, դպրոցին, հիւրին, աղքատին : Իր վերջին և համեռտ տըրտունջներէն մէկն էր հոգեւոր գործերու համար ժողովուրդին ժլատութիւնը, — աշխատութիւն, դրամ, աղօթք քիչ տալը կամ չտալը : «Մեր տկարութեան պատճառներէն մէկը ատ է,» կը կրկնէր շատ անգամ, ու կը խնդրէր որ ատոր դարմանին նայիմ, տուրքի նկատմամբ քարոզներ խօսիմ : «Մեր չի տալը՝ մեր առած բաներուն գերազանցութիւնը չգիտնալէն է,» կ'ըսէր :

Նշանակելի որդեսիրութիւն ունէր, — Քրիստոնեայ հօր որդեսիրութիւն : Իր հառաչանքը իր տանը համար, իր զաւակներուն համար, ան չէր որ անոնք շատ արտ, շատ անտառ, շատ ոչխար ու արջառ, մեղու և վիթակ, աղ ու հաց, հաւ ու ճիւղ ունենային, հապա շատ և իրական, շատ և անկեղծ, շատ ու խորունկ Քրիստոնէութիւն և բարեպաշտութիւն : Իր սիրտը կարեւոր կը խոցուէր՝ երբ իր տանը մէջ, իր զաւակներուն վրայ, իր այս փափաքներուն և յոյսերուն հակառակ բանէր, նոյն իսկ նշաններ և նշոյններ տեսնէր : Յետուայ նշանաբանն ունէր, «Ես ու իմ տունս Եհովան պիտի պաշտենք :»

Երբ առաջին անգամ լսեցի իր անակնկալ և կսկծալի մահը, — քանզի միայն երեք օր պառկեցաւ և շատ հանգարտ կերպով իր հանգիստը մտաւ, — սրտէս չըթուեցիս վրայ սա երկու խօսքերը եկան . «Աֆֆֆ», Ո՛վ ՊիՏի ԲիՆԷ իՐ ՏԵՂԸ . . . : Այս գիւղին, ժողովուրդին, եկեղեցիին և նոյն իսկ իր տունին մէջ . . . : Միշտ իր փափաքն էր, ու հիմա ամէնուս ալ փափաքն ու մաղթանքն ան է, որ իրեն պէս ըլլան, իր տեղը

բռնեն, ինչպէս արդէն յոյս կու տան, իր Սամուէլն ու Բենիամինը, իր զոյգ մը երիտասարդ զաւակները, և դեռ ուրիշներ ալ իր տունէն ու գիւղէն: Արդարեւ զացողներուն տեղին գոցուիլը նորերով և հիներուն չափ և հիներէն զերազանց նորեկներով մեր եկեղեցիներուն ամէնուն համար կենսական ու այժմէական խնդիր է: Ուստի մաղթանքը որ անոնց տեղը արժանաւոր յաջողներ ելնեն՝ շատ ու շատ զիպաւոր է: Ատոր ալ, իմ դատումովս, միայն մէկ ճարը կայ, — ՀՈԳԵ-ԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ԻԲՐԵԻ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ ԿՏԱԿՈՒՄԸ...: Եւ ատիկա հնարաւոր բան է, նոյն իսկ պատահած բան է, ինչպէս կը ցուցնեն հին ու Սբ. Գրական, ինչպէս նաեւ ժամանակակից և իրական շատ պատմութիւններ, ու Սհօի ու իր ընտանիքին պատմութիւնն ալ: Զըսինք արդէն թէ ան իր բարեպաշտութիւնն ժառանգած էր իր հօրմէն, հոչակաւոր Կոստէն, և նշաններ կան թէ թողած է իր թոռներուն ալ...:

Սբ. Գիրքն ալ ունի, չէ՞, պարզօրէն հիանալի և հիանալիօրէն պարզ ատանկ պատմութիւն մը. Եղիայի երկինք փոխադրութեան պատմութիւնը, իր հոգիին կրկնապատիկը Եղիսէի տալէն ետեւ (Դ Թագ. Բ. 9 և 15):

Մեր հոգին, մարդուն հոգին, միշտ կը վկայէ անտեսանելի աշխարհին. մարդուն մէջ գտնուած անտեսանելին՝ մարդէն դուրս գտնուած անտեսանելիին: Իսկ այս պատմութիւնը կ'ըսէ որ այդ անտեսանելին գոնէ անգամ մը տեսանելի ալ եղաւ. մահկանացու աչքերու առջեւ գէթ մի անգամ բացուեցաւ ինչ որ ուրիշ անգամ անոնց առջեւ բացուած չէր, — երկինքը և երկնից ճամբան: Ու ոչ միայն ճամբան՝ այլ կառքերն ալ, կառապաններն ու ճամբորդներն ալ, գէթ մէկ ճամբորդը, Մեծ մարգարէն, Եղիան... որ թէեւ այն օր փնտռուեցաւ ու չգտնուեցաւ, բայց 900 և աւելի տարիներ վերջ Թափօրի գաղաթը, Այլակերպութեան լերան գլուխը տեսնուեցաւ (Մատ. Ժ. 1—3) Անոր հետ, որու նախատիպն էր ինք (Մաղ. Դ. 5): Եղիայի երկնագնացութիւնը...: Արդարեւ վեհափառ և երկնազդեցիկ տեսարան էր...: Բայց անկէ աւելի մեծ բանը այն օրուան դէպքին մէջ՝ Եղիսէի հառաչանքն ու հետապնդումն էր Եղիայի տեղն անցնելու և նոյն իսկ անոր գերազանցն ըլլալու, անոր հոգիին կրկնապատիկն ունենալու համար...: Ու ինչ կ'ըսէք, յաջողեցաւ ալ իր զոհողութեամբն ու յամառութեամբն, — այն պահէն, երբ իր զոյգ մը եղբ իր արտին մէջ իսկ զոհաբերած և երկրագործութիւնը թո-

ղելով մարգարէին ու մարգարէութեան հետապնդեց...: Այսօր ալ նոյն փնտռողին նոյն գիւտը կը հետեւի...: Արդ այս հառաչանքն ու հետապնդութիւնը ամենուան ըլլայ այսօր, այդ նոյն հետեւանքով...:

Բայց Սհօի մասին քանի մը խօսք ալ դեռ կ'ուզէի ըսել, վերջացնելէ առաջ:

Գեղջուկ այս սուրբը ինքն ալ մարգարէի հոգի ունէր՝ ինչպէս կը հաւատամ ունի, չափով մը, ամէն ճշմարիտ հաւատացեալ: Ան իր մահը մօտ կ'զգար: Շատ անգամներ, այս աշունին մէջ, կ'ըսէր ինծի թէ այս տարի իր վերջին տարին և այս օրերն ալ իր վերջին օրերն էին: Ու այս խորհուրդը զինք կ'ուրախացնէր փոխանակ տխրեցնելու: Փութկոտութիւն մը կ'զգար Պօղոսի պէս երթալու և յաւիտեան իր Տէրոջ հետ ըլլալու: Երկինքը իրողութիւն էր, տեսութիւն էր իրեն քան կարծիք կամ երեւակայութիւն: Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ իր և գիւղին նախկին հովուէն, Պատ. Ա. Վարդանեանէ, նամակ մը առած էի Ֆրէշ-նօէ ու կը պատասխանէի: Երբ ինք կուսեց՝ հետեւեալը գրել խնդրեց ինչ, իր բարեւանքովը հանդերձ: «Դուն Ովկիանոսէն անդին ես ու ես ասդին և երկուքս ալ ծեր ու անանկ պարագաներու տէր՝ որ այս աշխարհի վրայ ալ զիրար չենք կրնար տեսնել: Բայց յաւիտեանականութիւնը, այն շատ զեղեցիկ ու ամենափառաւոր հայրենիքը, երկինքը, երկուքիս ալ շատ մօտ է: Ու ոչ միայն կը յաւատ, այլ ԳԻՏԵՄ թէ հոն ընդհուպ պիտի տեսնենք զիրար, — Յորդանանէն անդին՝ եթէ ոչ Ատլանտեանէն ասդին...»: Արդեօք իր գուշակութիւնը ինչպէս իր մասին անանկ ալ սիրելի պատուելիին մասին պիտի կատարուի՞ ի մօտոյ...:

Սհօն, ինք մինակը, ժողովուրդի մը կէսը կ'արժէր: Մանաւանդ իբրեւ ՀԱՒԱՏՔԻ և ԱՂՈԹՔԻ մարդ և շատ նկատումներով իբրեւ տիպար Քրիստոնեայ՝ որուն նմանը շատ քիչ կայ ոչ միայն մեր եկեղեցիին մէջ՝ այլ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ: Ասանկներու մահովը մենք պարզապէս կը սնանկանանք՝ իբրեւ նոյն իսկ Աւետ. ընդհանուր համայնք: Ես իմ մասիս այնքան սգաւոր կ'զգամ ինքզինքս որպէս թէ ան ուղղակի մեր տունէն պակսէր: Ե՞րբ անգամ մ'ալ իր նմանը պիտի ունենանք հոս՝ և իր նմանները ուրիշ եկեղեցիներու մէջ...: Այս խնդիրն է որ միտքս շատ կը լկէ իր մահէն ի վեր: Բայց անշուշտ Աստուած կրնայ հանել մէկը: Աստուած չկանչեր Եղիան՝ առանց հանելու Եղիսէն...: Այլ երանի՜ թէ նորէն իր տունէն ելնէր Սհօի յաջորդը, գէթ իր պատկանած եկեղեցիէն...:

Արտասովոր եղանակ մը ունեցանք այս տարի.

Դեկտեմբերի օրեր՝ Սեպտեմբերի մէջ, և Սեպտեմբերի օրեր Դեկտեմբերի մէջ, Սօֆի մեռած ու թաղուած օրը, Դեկտ. 6, ասանկ օր մ'էր: Մատ մը ամպ չկար երկինքը՝ այլ ջինջ կապոյտ մը և արփիապայծառ ու ջերմիկ օդ մը... Ամէն մարդու մտքին կու գար սա խորհուրդը. «Նախախնամութիւնն ալ կը նպաստաւորէ իր ծառային յուզարկաւորութիւնը»:

Հաւատարմիկ

ՄԻՀՐԱՆ Ե. ԳԱՐՐԻԵԼԵԱՆ

ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՀՍԿԱՅ ԵՒ ԱՐԱԳԸՆԹԱՅ ՃԱՄԲՈՐԴԸ
Նիւ Ենքթի մէջ հրատարակուող «The World Magazine» նշանաւոր չաթաթաթերթին մէջ Հալէի գիսաւորին մասին հետեւեալ չահեկան յօդուածը գրուած էր:

«Այս տարի Սեպտեմբերի կիսուն Հէյաբլպէրկի Բօանիկսթին դիտարանէն Փրոֆ. Վուֆ հեռագէտի մը միջոցաւ Հալէի գիսաւորը տեսաւ, որուն գէպի մեր աշխարհը ահարկու խոյացումի լուսանկարն ալ առնուեցաւ: Յաջորդ Մայիսին վերջերը իր փայլունութեան զագաթնակէտը պիտի հասնի. երբ երկրէն գրեթէ 10 միլիոն մղոն հեռու պիտի կարողանանք մեր բնական աչքով տեսնել զայն մայրամուտէն վերջ արեւմտեան երկնքին վրայ խոնարհած: Միացեալ Նահանգներու հռչակաւոր և ձեռնհաս աստղագէտները որոշեցին Հարվըրտի դիտարանէն դիտել Հալէի գիսաւորը: Փրոֆ. Փիքըրինկ այս դիտարանին տնօրէնը հետեւեալ չահեկան տեղեկութիւնները կու տայ այդ դարմանալի երկնային մարմինին վրայ:

«Աստեղագիտական աշխարհին մէջ այս տարի ամենակարեւոր գիւտը Հալէի գիսաւորն եղաւ, որուն համար բոլոր աշխարհ և բոլոր աստեղագէտներ ամիսներէ ի վեր կ'սպասէին: Փրոֆ. Վուֆ առաջին անգամ տեսաւ գիսաւորը և այս աւետիսը Բէլիի դիտարանին հեռագրեց և վերջինն ալ իր կարգին Հարվըրտի դիտարանին: Այդ ժամանակէն ի վեր գիսաւորը կը տեսնուի ամէն ատեն և լուսանկարն ալ առնուած է:

«Աստեղագիտական զննութիւններ ընելու նոր մեթոդը գիտական յառաջադիմութիւնը յեղափոխեց: Լուսանկարչութեամբ կարելի է զննել երկնից ծայրագոյն սահմաններուն մէջ գտնուող առարկայ մը: ԺԸ. դարու յատուկ հեռագէտներուն միջոցով Հալէի գիսաւորը գտնուեցաւ (1758-59) արեւամերձէն 77 օր առաջ: Իր երկրորդ երեւումին, 1835ին, աստեղագէտները աւելի կատարեւագործուած հեռագէտներու միջոցաւ արեւամերձէն 102 օր առաջ տեսան գիսաւորը: Սակայն քսաներորդ դարու լուսանկարչութեան մեթոդը Հալէի գիսաւորը

արեւամերձէն 220 օր առաջ ցուցուցած է: Առանց հեռագէտի օգնութեան, բնական աչքով, գիսաւորը պիտի տեսնէք յաջորդ Մայիսի 18ին: Այն ատեն մեր երկիրը գիսաւորին պոչին մէջէն պիտի անցնի առանց ուէ վտանգի պատահելու: Վախալու ամենափոքր պատճառ մը իսկ չկայ: Նոյն իսկ այդ ժամանակ գիսաւորէն գրեթէ 10 միլիոն մղոն հեռու պիտի գտնուինք:

«Հալէի ժամանակէն առաջ գիսաւորները պատահական այցելուներ կը նկատուէին: Սակայն Հալէ հաշուելով գտաւ թէ գիսաւոր մը իրեն յատուկ շրջանակի մը մէջ կը ճամբորդէր, և 75 տարուան բացակայութենէ մը վերջ դարձեալ արեգակնային դրուժեան կը դառնար: 1682ին Հալէ յայտարարեց թէ այս գիսաւորը, որ հիմա իր անունը կը կրէ, 1759ին պիտի վերադառնար: Իր այս յայտարարութիւնը թերահաւատութեամբ ընդունուեցաւ, բայց երբ իր որոշած Ծնունդի օրը գիսաւորը դարձեալ երկնքի մէջ տեսնուեցաւ, աստեղագէտները համոզուեցան թէ գիսաւոր մը դարձեալ կը վերադառնար: 1835ին դարձեալ երեւցաւ գիսաւորը, և այդ ժամանակէն ի վեր բացակայ էր: Իր առաջին երեւումին շատ մեծ էր և փայլուն, սակայն հիմա աւելի պզտիկցած և նուազ փայլուն է, 1835ին 1759ի կէս մեծութիւնը և կէս պայծառութիւնը ունէր: Գուլիլէոս աշխարհակալը կը պատմէ թէ երբ ինք 1066ին Անգղիա արշաւեց իր Նորմանտացի զինուորները գիսաւորի մը պոչին միջոցաւ կ'առաջնորդուէին: Անտարակոյս այդ գիսաւորը մեզի ծանօթ Հալէի գիսաւորն էր:

«Հալէի գիսաւորին պոչին շառաւիղին ընդարձակ մեծութեանը վրայ կրնանք զաղափար մը կազմել զայն մեր երկրին հեռաւորութեան հետ բաղդատելով: Երկրիս արեւէն ունեցած միջին հեռաւորութիւնը 93 միլիոն մղոն է, մինչ այս գիսաւորին պոչին երկայնութիւնը այդ հեռաւորութեան 35 անգամն է, և իր լայնութիւնը իր երկայնութեան մէկ չորրորդին չափ: Եթէ գիսաւորին մարմինը մեր երկրին պէս հաստատուն գունդ մը կարենայինք երեւակայել, և եթէ կարելի ըլլար գիսաւորին արահետն ի վեր ճամբորդել միջոցի անհունութեան մէջէն, իր ամենահեռու կէտէն արեւը հագիւ թէ աստղի մը չափ պիտի երեւար: Այս հեռաւորութեանը մէջ գիսաւորը վայրկեանը 39 մղոն արագութեամբ կը շարժի: Նեպտունի շառաւիղին մօտենալով վայրկեանը 65 մղոն կը կտրէ, և իր արագութիւնը վայրկեանը 117 մղոնի կը բարձրանայ երբ Նեպտունի և կոնոսի

մէջտեղ կը գտնուի : Կոստոսի և Երեւակի մէջ եղած միջոցին վայրկեանը 320 մղոն կը ճամբորդէ , և այս արագութիւնը վայրկեանը 520 մղոնի կը բարձրանայ երբ Լուսնթաղի և Նեպտունի մէջտեղը կը գտնուի : Երբ դէպի Հրատ կը խոյանայ, վայրկեանը 783 մղոն կը կտրէ, և երբ արեւին բոլորաթիւը շրջան կ'ընէ վայրկեանը 1,878 մղոն կ'ընթանայ , որ իր ամենաբարձր արագութիւնն է : Եթէ իր այս վերջին արագութեան վրայ մէկ վայրկեանի մէջ 17 մղոն ալ աւելնար , գիսաւորը պիտի գլէր անցնէր իրեն համար թոյլատրուած արագութեան սահմանը և մեր արեգակնային դրութիւնը պիտի թողուր յաւիտենապէս : Բարեբաղդաբար գիսաւորը այսպէս անցուցած է վտանգը ապահով կերպով , և արեւին բոլորաթիւը քերելով , միշտ վերսկսած իր վերադարձի երկայն ճամբորդութիւնը անհաւնութեան միջոցին :

ՀԵՐԱՆԻ ՏԵՐ ՅԱՆՈՐԱՅԷ

ՎԱՐԱԳԵՏՆԵՐ ՊԱՐՏՔԸ ԱՇԿԵՐՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Սովորաբար մեր փողովուրդը սխալ ըմբռնում մը ունի վարպետին պաշտօնին մասին , նոյն իսկ վարպետներ կարծես անգիտակ կը մնան իրենց նուիրական կոչումին :

Աննշան թիւ մը չեն կազմեր այն վարպետները որոնք կը խորհին թէ իրենք անպատասխանատու կերպով կրնան վարուիլ իրենց խնամքին յանձնուած աշկերտներու հետ : Ասոնք կարծես այնպէս կ'երեւակայեն թէ աշկերտին ծնողքը կամ ազգականները , բնաւ ուէ իրաւունք չունին քնննադատել իրենց ընթացքն ու վերաբերումը , զոր ցոյց կու տան աշկերտին հանդէպ :

Կարծես ծնողքներ ալ այս մասին համակարծիք կ'երեւին վարպետներու , կարծես բացարձակ իշխանութիւն տուած են վարպետներու , որպէս զի իրենց քմայքին համեմատ վարուին իրենց զաւակներուն հետ : Հազուադէպ է գտնել ծնողքներ որոնք այցելեն վարպետի մը խանութը , հոն ստոյգ գաղափար մը կազմելու համար իրենց զաւակին և անոր վարպետին նկարագրին ու նիստուկացին նկատմամբ :

Պակաս չեն վարպետներ որոնք իրենց աշկերտները անխնայ ու չարաչար կը գործածեն ու օրական տասը փարա իսկ չեն յօժարիր տալ իբր վարձք անոնց ծայրայեղ աշխատանքին : Երբեմն գիշերներն ալ անքուն պահելով անոնց հանգիստն իսկ կը շահագործեն անգթօրէն : Յանցառ թիւ մը չեն կազմեր նաեւ այն անխիղճ վարպետները որոնք իրենց աշկերտները կը ծառայեցնեն տնական դոր-

ծերու մէջ իբր մշակ , ջրկիր, եւն. : Վարպետներ ալ կան որոնք շատ կոշտութեամբ կը վարուին իրենց աշկերտներուն հետ : Ուսուցիչ մը ինչ կոչում որ ունի դպրոցի յարկին տակ , աշկերտին իմացական , բարոյական և ֆիզիքական կրթութեան բարձր ու նուիրական գործին մէջ , նոյն սրբազան կոչումն ունի նաեւ վարպետը գործատեղի-դպրոցին մէջ :

Վարպետներ կան որոնք անխղճութեամբ և չարաշահութեամբ կը դժկամակին երկար տարիներ իրենց արհեստին նրբութիւններն ու գաղտնիքները հաղորդելու իրենց աշկերտներուն : Իրենց համոզումն այն է թէ պէտք է անոնք երկար ու անվճար ծառայութեամբ սպասեն իրենց քով ու ապա արհեստին տիրանան : Նաեւ չափազանց եսասմով հեռատեսութիւն մը իրենց մտածել կու տայ թէ , երբ արհեստին բոլոր մասերը անոնց ծանօթացնեն , անոնք շուտով պիտի բաժնուին իրենցմէ , ու իրենց անհատական ուրոյն գործով իրենց մրցակից ու հակառակորդ պիտի հանդիսանան : Կամ , ուրիշ խօսքով , կը տարուին մտածելու թէ , եթէ անոնք իբր վարպետ նոր խանութներ բանան , ասով իրենց վաստակին մեծագոյն մասը պիտի վտանգուի :

Յաւով կը դիտենք նաեւ կարգ մը շուկայի վարպետներ , որոնք շատ յոռի ազդեցութիւն մը կը թողուն իրենց թեւարկութեան յանձնուած անչափահաս տղոց վրայ : Վարպետին ամէնէն մեծ ու վսեմ պարտականութիւնն է իր աշկերտին նկարագրին բարձրացման ու ազնուացման սատարել իր կեանքին ազդու օրինակով : Իր առօրեայ կեանքն ու գործը այն բաց գիրքն է , ուր աշկերտը ամէն օր ու ամէն վայրկեան զայն բերտելու ու ուսումնասիրելու հետամուտ կ'ըլլայ , և անկից իր գործնական կեանքին համար դասեր կ'իւրացնէ կամայ կամ ակամայ , գիտակցաբար կամ բնազդաբար : Անոր շուկայի ընկերական յարաբերութիւններն ու յաճախորդին հետ ունեցած վերաբերումը , հաւատարմութիւնը կամ անուղղամտութիւնը , աշկերտին մաքին ու սրտին վրա աննշան ազդեցութիւն մը չէ որ կը թողուն : Վարպետին պարտքն է իր շուկայի վարքովն ու խօսակցութեամբը ազնիւ ու բարի տպաւորութիւն մը ձգել անոր վրայ , Դիտուած է թէ երբեմն կարգ մը աշկերտներ , որոնք իրենց դպրոցական ընթացքին մէջ լուրջ ու պարկեշտ կեանք մը ապրած են , բոլորովին փոխուած են , երբ շուկայի ասպարէզը ընդգրկած են . հոն տարբեր մարդիկ եղած են անազնիւ վարպետներու բարոյական արգահատելի ազդեցութեանց ներքեւ :

Վարպետներ կան որոնք չափ ուսմիկ ու անհամեստ խօսակցութիւններ կ'ունենան ուրիշներու հետ, առանց քաշուելու իրենց աշակերտներուն երկկայութենէն։ Անոնք կատակներ, անմտած շարժումներ, անպատկառ արտայայտութիւններ, անասելի յիշոցներ մանուկ մտքերու ու անփորձ նկարագիրներու վրայ տխուր ու աւերիչ հետքեր կը դրոշմեն ու զանոնք բարոյապէս կը սպաննեն։ Ծոյլ ու դանդաղկոտ շուկացիներ, գործէ ձանձրացող ու յափրացող վարպետներ, աշխատութեան քաղցր եռանդն ու վառվառն կրակը կը մարեն աշակերտներու սրտին մէջ, Յաւալի է տեսնել վարպետներ ալ որոնք իրենց օրուան մեծագոյն մասը կ'սպառեն հոս հոն թափառելով, ունայնաբանութեամբ ու շաղկապատութեամբ։ Ասոնք իրենց շուկայի սուղ ժամերը կը վատնեն նաեւ գինեւորներու և խաղատուներու մէջ, շուկայի ծանր դործերը իրենց աշակերտներուն տկար բազուկներուն յանձնելով։ Պակաս չեն նաեւ կարգ մը վարպետներ ալ՝ որոնք կը թերանան հաւատարմութեան և ուղղամտութեան գեղեցիկ յատկութիւններ ցոյց տալու։ Առեւտուրի մէջ ստութիւն ու կեղծիք խառնող, չինձու բանաձեւեր ու միշտ յեղյեղուած ու այժմէութենէ ինկած բառեր գործածող շուկացիներ կան, որոնք բարոյապէս աննպաստ ազդեցութիւն մը կը թողուն իրենց աշակերտներուն վրայ։ Ասոնց մեծագոյն ջանքն է յաճախողին մէջ այնպիսի համոզում մը գոյացընել, իբր թէ իրենք միաստով կամ շատ անարժէք չահով մը կը ծախեն իրենց ապրանքը։ Մէջ բերելով սա բանաձեւը թէ, «Բոլ անուշ խաթերդ համար վերջապէս կու տանք այդ դնով որպէս գիձեր օտքը հոս վարժուի»։ Աշկերտը որ աշակորջ ուշադրութեամբ մը իր վարպետին այս կարգի տգեղ արարքները կը դիտէ, արդեօք ինչ տեսակ դաղափար կը կազմէ անոր մասին, ժողովուրդը ճարպիկ, վարպետ ու գործունեայ մակղիրով կը մկրտէ միայն այն շուկացիները, որոնք կը յաջողին համոզել լեզուով, հեշտ բառերով ու հաճոյակատար վերաբերումով յաճախողը խաբել և սարդի մը ճարտարութեամբ իրենց չարաշահութեան ցանցին մէջ ձգել անոր քսակը։ Մինչդեռ շուկացիին պարտքն է աշկերտին սովորեցնել յաճախողը սիրաշահելու ու անոր հետ քաղցրութեամբ վարուելու արուեստը, կան շատ մը անհամբոյր շուկացիներ որոնք յաճախողին հետ շատ անկրթութեամբ կը վերաբերուին, մանաւանդ եթէ ան փորձուի ցած գին մը առաջարկել իրենց։ Այլ այն ատեն մոռնի ըրէ ասոնց ծաղրանքներն ու կոշտ

ու կոպիտ բառերը, որոնք աւելի խստագոյն ու անմարտելի կ'ըլլան երբ ենթական գիւղացի է ու քիչ մըն ալ թանձրամիտ։ Այս դասակարգի վերաբերողները, իրենց դիւրագրգռութեան ու անտաշութեան համար, կը կորսնցնեն շատ յաճախ իրենց օտքը եկող յաճախողը, որովհետեւ անոր արժանապատուութիւնն անարգած են չարաչար կերպով։

Շուկացին պարտի իր աշկերտին առջեւ իմաստուն խնայասիրութեան ու առողջ տնտեսագիտութեան օրինակ հանդիսանալ ու ասով անոր մէջ մշակել ապագայ հեռատես ու շրջանայեաց մարդը, որ գիտէ իր տան ծախքերուն մէջ իմաստութիւն և հաշիւ խառնել ու չըլլալ անհաշիւ մահող մը, այլ փրկել իր ընտանիքը տնտեսական քայքայման անոնի ճիրաններէն։ Գովեստի արժանի են այն վարպետները, որ իրենց քով ապրող և իրենց կեանքը սերտող աշակերտներուն մէջ գեղեցկին նուրբ ճաշակն ու մաքրասիրութեան ազնիւ բաղձանքը կը զետեղեն։ Վարպետին պարտքն է նաեւ կարգասիրութեան օրինակ ըլլալ, առարկաները կարգով ու կանոնով իրենց յարմար տեղը յարդարել։ Վարպետներ կան որոնք իրենց խանութը շատ անխնամ ու անհրապոյր վիճակի մը մէջ կը դնեն, որոնք յաճախողին ղգացումներն ու ճաշակը կը պղտորեն, և իրենց նկարագրին մասին տգեղ գաղափար մը կազմել կու տան, որով իրենց յաջողութենէն ալ բան մը կորսնցուցած կ'ըլլան։

Խորունկ և անհուն վիշտով կը յայտարարենք թէ փոքր թիւ մը չեն կազմեր այն շուկացիները, որոնք կործանարար ներդրածութիւն մը կը թողուն իրենց քով աշակերտող անչափահաս տղոց վրայ։ Ասոնք իրենց արեւցողի կեանքովը կ'ապականեն անոնց մատաղ հոգիները։ Խիստ ցաւալի է տեսնել վարպետներ որոնք մինչեւ իսկ կը յանդգնին իրենց խանութին մէջ գինեղէնալ իրենց բաղդակից ընկերներուն հետ։ Բնական չէ՝ որ նոյն պահուն այդ աշխատանքի յարկին տակ ծնունդ առնեն կարգ մը մեղաւոր ու անսուրբ կատակներ ու շարժումներ, որոնց ականատես կ'ըլլայ միամիտ և յաճախ լռակեաց աշակերտը։ Վարպետ մը մտածելու չէ՝ թէ ինք ծնողքի մը կամ ուսուցիչի մը ծանր պատասխանատուութեան տակ կը գրտնուի իր աշկերտին ապագայ բաղդին ու յաջողութեան հանդէպ։ Առհասարակ վարպետներ կամայ ակամայ կը մտածեն թէ իրենք աշակերտներուն սոսկ արհեստ մը սորվեցնելու կոչումը ունին և այդ միւս բարոյական պարտականու-

թիւները դպրոցի դասատուին կը յարմարին : Իրենք ազատ են իրենց քմահաճոյքի ձայնին հպատակիլ ու բնաւ ուշադրութեան չառնել հասարակութեան լուրջ դիտողութիւնն ու դատողութիւնը :

Վարպետին պարտքն է նաեւ իր աշակերտին մէջ ստեղծել ուսման ու ընթերցանութեան ազնիւ ճաշակը , եթէ երբեք արդէն ինք ալ անուս չէ : Ուստի շուկացի վարպետը , իր օրստօրէական յամր քայց ստոյգ մտաւոր զարգացումով կրնայ իր արհեստն ծաղկեցնելէ և անոր քաղցր պտուղները ճաշակելէ զատ բարի օրինակ մ'ըլլալ իր աշակերտին , ու այսպէսով աշակերտին մէջ արթնցնել նորութեան ու զարգացման գեղեցիկ սերմերը , և զայն պատրաստել իրր վաղուան տիպար վարպետը ու շուկացին :

Վերջապէս վարպետի մը էն մեծ ու էն նուիրական սլարտքը ըլլալու է իր անաղարտ վարքովն ու բարքովը , իր իմացական ու բարոյական ազնիւ կեանքովն ու յարաբերութեամբը , իր աշակերտին գեղեցիկ ու վսեմ ներշնչող մը ըլլալ ու օրինակելի վարպետ-վարժապետի մը տիպար հանդիսանալ :

Հետեւեալքար ճշմարիտ ազգասիրութեան ապացոյցը այն ատեն պիտի ցոյց տայ շուկայի վարպետը , երբ ինք իր պարտաճանաչ վարպետի ծառայութեան մէջ չի թերանար , այլ բոլորանուէր ջանքով մը կ'ուզէ իր աշակերտներուն մէջ սերմանել ու հասունցնել ուղղամտութեան , աշխատասիրութեան , խնայասիրութեան հրաշալի սերմերը , դիտակից ըլլալ իր վարպետի կեանքին ու բարձր կոչման և վայելել իրական երջանկութեան անմահ վայելքը :

Յ. ԶՈՒՆՈՒՄԵԱՆ

ԽՐԷՆԵՐ

ՀԱՆՐԱՅՍ ՄԸ

Ամսոյս 2/13ին , չարաթ երեկոյ ժամը 3ին , տեղւոյս Աւետ . Հայոց ժողովասրահին մէջ տեղի ունեցան Մուհաթէպէճի պէյի պատուակալ նախագահութեան և Վեր. Փառնակ Իսկէնտէրեանի դեր նախագահութեան տակ համերաշխութեան և դաստիարակութեան վերաբերեալ ճառախօսութիւններ և ատենախօսութիւններ կանխաւ հրապարակաւ հանրածանօթ անձնաւորութեանց կողմէ , որոնք բեմ առաջնորդուեցան հետեւեալ կարգով :

Նախ Բուսուլմաթ Միւտիւրի Քէմալ պէյ գրաւոր ճառ մը կարդաց , որուն նիւթը կը դառնար Օսմանեան երկրին բարգաւաճման միջոցներուն , տեղական պէտքերուն , զանազան ազգերու համերաշխութեամբ գործակցութեան շուրջ , կարճ՝ այլ գերազանցապէս անուշ և յանկուցիչ ոճով մը յաջողապէս կրցաւ արտայայտել իր միտքը :

Յետոյ բեմ յառաջացաւ Մէարիֆ Միւտիւրի Ինսան պէյ ու նմանապէս գրաւոր կարդաց իր ճառը , որով ի մէջ այլոց շեշտեց սա կէտը թէ երկար տարիներէ հետէ անպաշտպան և լքուած այս երկիրը ու իր չարչարուած բնակչութիւնը հետզհետէ պիտի հասնին բաղձացեալ այն բարձր նպատակին , երբ իւրաքանչիւր ոք իրր ճշմարիտ Օսմանէ ճանչնայ բուն իր պարտականութիւնը և աշխատի ու գործէ ըստ այնմ , քանի որ ամէն խոչընդոտ և դժուարութիւն շնորհիւ Ինքնահաւ կուսակցութեան քաջարի հերոսներուն և նահատակներուն՝ անհետ եղաւ վերջապէս :

Եւ յետոյ փաստաբան Փէթրաքի էֆ. Մավրիտիս ատենախօսեց սիրոյ և միաբանութեան վրայ ու վերջացուց իր խօսքերը հետեւեալ կերպով : Խեղացի պարտիզպան մը , ըսաւ , իր պարտէզին ծառերուն միշտ խնամք կը տանի անոնց պտուղը վայելելու համար : Զի խորհիր թէ այսինչ ծառին պտուղը նուազ արժէք ունենալով միւսէն անխնամ թողու զայն , այլ հաւասարապէս պէտք եղած հոգը կը տանի ամէնուն և հոգն ալ կ'արգիւնաւորէ զանոնք : Ասանկ ալ այս երկրին զանազան ազգերը իրենց ուրոյն պտղաբերութեամբ պիտի կրնան օգտակար դառնալ հայրենիքին այն պարագային , երբ կառավարութիւնը իր այլազան հպատակներուն նայի հաւասար աչքով ու մենք ալ մեր կարգին իրարու հանդէպ մշակենք ճշմարիտ սէր և անկեղծ եղբայրակցութիւն :

Յիշեալ ատենախօսութիւնէն յետոյ հրաւիրուեցաւ տեղւոյս Աւետ . Հայոց առաջնորդ Գեր. Սահակ Վրդ. Օտապաչեան , որ նիւթ ունենալով դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը՝ լուրջ ու հանդարտ խօսուածքով մը ցոյց տուաւ թէ մենք , Օսմանցիներս , դաստիարակութեան տեսակէտով ինչքան յետադէմ վիճակի մը մէջ կը գտնուինք տակաւին ու շատ մը բաներ ալ եւրոպացիներէ հարեւանցիօրէն իւրացուցինք միայն : Կը տեսնեմ թէ , ըսաւ , ամէն ոք , ազատութեան հռչակումէն յետոյ մանաւանդ , մէյմէկ քաղաքագէտ դարձած է և ուղածին պէս երկրին ճակատագիրը կը չափէ , կը ձեռնարկէ , կառավարութեան ղեկը իմաստուն ձեռքերու յանձնելէ յետոյ թողունք քիչ մը որ անոնք խորհին ու գործեն քաղաքական տեսակէտով և մենք , իրեւ ճշմարտապէս հայրենիքը սիրող բարի քաղաքացիներ և անկեղծ Օսմանցիներ , ոյժ տանք դաստիարակութեան , կրթութեան մեր զաւկները , լուսաւորենք ժողովուրդը , ձեռք առնենք վաճառականութիւնը՝ ծաղկեցնելու միջոցները : Տակաւին Օսմ. ժողովրդեան 90 առ 100ը

անմշակ մաքի տէր մարդիկ են , և կը ցաւիմ ըսե-
լու թէ պէտք եղած կերպով դեռ չեն ճանչցած «
շարժումն ու հասարակական շարժումն : Ուրեմն ի նպաստ
դաստիարակութեան դատին փութանք ընել ինչ որ
անհրաժեշտօրէն պէտք է . փութանք ժամ առաջ ,
քանզի մտաւորական զարգացմամբ միայն պիտի
կրնանք մենքմեզ լուսաւորել և հայրենիքը իր ին-
կած վիճակէն վեր բարձրացնել :

Անաթոլիա Գոլէճի համակրելի նախագահը, Տր.
Կ. Չ. Թրէյսի , որ քանի մը օրուան համար մեզի
այցելել եկած էր , նմանապէս ունեցաւ խօսելու իր
բաժինը : Իր սովորական, զուարթ խօսուածքովը և
համառօտ ակնարկութիւններով , 40 տարիներէ ի
վեր այս երկրին մէջ ապրած ու տեսած յետադի-
մական և յառաջադիմական երեւոյթներէն օրինակ-
ներ բերելէ ետքը , սիրուն պատմութեամբ մը
վերջացուց :

Վեցերորդ և վերջին խօսողը եղաւ Վեր. Փառ-
նակ Իսքէնտէրեան : Եւ տեղւոյս Աւետ. Ժողովրդ-
եան կողմէ նախ ատենախօսներուն և յետոյ ընդոր
հանդիսականներուն շնորհակալութիւն յայտնելէ
ետքը իր սովորական պերճախօսութեամբ մասնա-
ւորապէս ազատութեան վրայ ծանրանալով հետեւ-
եալ խորհուրդները յառաջ բերաւ : Ֆրանսական
մեծ յեղափոխութիւնը իր վերջին հարուածը տուաւ
բացարձակ իշխանութեան գաղափարին , և այդ օրէն
ի վեր օրակարգի մէջ է Ժողովրդական տիրապետու-
թեան խնդիրը : Թուրքիոյ մէջ ևս երիտասարդ Թուր-
քերը և Քրիստոնեայ յեղափոխականներ յաջողե-
ցան նոյն սկզբունքը տարածել : Թէեւ Ֆէ օր-
ումն մէջ կրնայ ազատութիւն հռչակուիլ , սակայն
եթէ « Գոլէճի » պէտք ունինք իրական ազատութեան
արդիւնքները վայելելու համար : Ազգերու յառաջաց-
ման մէջ յեղաշրջումը իբր միակ կարեւոր դէպք
կրնայ նպաստել զարգացումին , և սակայն բարե-
շրջումը պէտք է շարունակական վիճակ մը ըլլայ
Ժողովրդներուն մէջ բարձրագոյն քաղաքակրթու-
թեան համար : Որովհետեւ բուն ազատութիւնը
ձեռք ձգած ըլլալու համար , ազգայնամու մտա-
ծումներէ և վնասակար նախազգացումներէ հեռու
փախչող ճշմարիտ ու անկեղծ տիպար Օսմանցիներ-
ու պէտք ունի մեր սիրելի հայրենիքը : Ազատու-
թիւն , ինչ երջանկաւէտ վիճակ , որու գրկին մէջ
աւելի նախընտրելի է ապրիլ ժամ մը քան գերու-
թեան պրկող ճիրաններուն մէջ՝ յաւիտենապէս...

Թուրք , Հայ և Յոյն ազգերէ բաղկացեալ խումբ
և ընտիր բազմութիւն մը լեցուած արդէն Ժողո-
վասրահին մէջ , բուն ծափահարութիւններով
պատուեցին ատենախօսները հաւասարապէս , ո-
րոնց ամէնն ալ խօսեցան Թուրքերէն լեզուով :

Եւ ինչ որ հանդէսին միւս հանգի մասը կը
կազմէր՝ երաժշտական բաժինն էր : Քաղաքիս հան-
րածանօթ դաշնակահարներէն Միւսիւ Փէշ դաշ-
նակով և նոյնքան ծանօթ ջութակահար Տեարք
Արտաշէս Մուրատեան , Հրանտ Ոսկերիչեան , նաև
ամաթէօ-ջութակահար Պարոնայք Յակոբիկ Կէօվ-
չէնեան , Հրանտ Պաղտասարեան , Գրիգորիկ Խէր-
եան իրենց ջութակներով իրաւամբ յուզեցին հան-
դիսականները և ծափահարուեցան ամենամեծ խան-
դավառութեամբ , ածելով իւրաքանչիւր ատենա-
խօսութենէ ետքը Եւրոպական դժուարին , ալ
խիստ թովիչ եղանակներ :

Ոչ նուազ շնորհակալութեան բաժին մը ունե-
ցան ատամնարոյժ Բենիամին Գրիգորեան և լու-
սանկարիչ Սմբատ Տիւրիլեան էֆ.ները , որոնք
անձնուիրաբար ուսէ ջանք չէին խնայած այնքան
նուրբ և գեղարուեստական ճաշակով Ժողովասրահը
զարդարելու համար կանանչազարդ դափնետերեւ-
ներով , Օսմ. գոյնզգոյն փոքր ու մեծ դրօշակնե-
րով , ծանրագին գորգերով , մանաւանդ բեմը խիստ
թանկարագին մետաքսեայ գորգերով , և լիքս
լամբարներով :

Վերջացնելէ առաջ չի մոռնանք յիշել նաեւ կար-
գադիր յանձնախումբին ջանքերը , որոնց մէջ ի
մասնաւորի գովեստի արժանի հանդիսացան Տեարք
Խր. Խարիթովուլու և Անդրէաս Արապեան , որոնք
իրաւամբ մեծ աշխատութիւն ցոյց տուին տոմ-
սակները ցրուելու մէջ , Հանդէսին դրամական
հասոյթով , որ յատկացուած էր 3 տարի առաջ կրթա-
կան ծախուց ի հաշիւ գնուած եկեղեցւոյն յարա-
կից չէնքին միացորդ պարտքին , կարելի եղաւ
գոցել այդ պարտքը , մօտաւորապէս 40 Օսմ.
ռակի :

Սամսոն

ՀԱՆՈՒՍԱԿԱՆ

ԲԻԻՐԱԿՆԻ ՍՏՈՐՈՏԷՆ

Ջրհեղեղանման առատ անձրեւներէ վերջ , ո-
րոնք աշնային երեք ամիսներու մէջ անընդհատ
տեղացին ու մեծապէս վնաս տուին հողմքին ,
տարապայման կերպով մեղմ ու անոյշ օդ մը կը
վայելնէր որուն նմանը չէ տեսնուած , ինչպէս կը
պատմեն ծերուկներ , 30—40 տարիներէ ի վեր :
Դեկտ. առաջին շաբաթն ալ սահեցաւ ու արդէն
ասկէ 3 շաբաթ առաջ տեղացող ձիւնը շատոնց
սրբուած ու մաքրուած ըլլալով մեր տանիքներուն ,
փողոցներուն ու դաշտերուն վրայէն , դարնանա-
լին անոյշ եղանակի բուրու մոտենել կը զգանք
ձմեռնային այս առաջին ամսուան մէջ : Դաշտեր
թարմ կանաչներով գեղազարդուած են՝ որոնց մէջ
կ'արածին մեր ընտանի անասունները , միայն Բիւ-
րակն (Պինկէօլ) է որ իր սպիտակափառ դադաթը

ցոյց տալով կը յիշեցնէ մեզ որ ձմեռ եղանակի մէջ կը գտնուինք:

Միութարական ուրիշ կէտ մը արմաթիքի աժա- նութիւնն է բաղդատամար նախորդ տարիին: Անցեալ տարուան տարապայման սղութիւնը սպառնաց խել շատերու կեանքը, բարերար ձեռքեր էին որ օգնութեան փութալով փրկեցին շատերը ստոյգ մահէ: Այժմ մէկ կոտ ցորենը (10—12 քաշ) կ'արժէ 10 դահ., անցեալ տարուան արժէքին կէսը: Սակայն 30 ամբողջ տարիներու ընթացքին մէջ բոնակալութեան անգութ թաթին տակ ձմրուող ու հարստահարուող ժողովուրդին կէսը կարօտ է օգնութեան ու հացի: Շատեր իրենց աչքերը սեւեռած՝ դալիք օգնութիւններուն կ'սպասեն: Ախ, երբ պիտի վերջանայ սա հացի խնդիրը որ աղքատին ոսկորները մաշեցուցած է...

Այսչափ միայն գրելէ ետեւ օգին ու ժողովուրդին տնտեսական ներկայ վիճակին վրայ համառօտ ակնարկ մը գաւառիս ներկայ կացութեան մասին կը յուսանք թէ շահեկանութեան բաժին մը պիտի բերէ Աւետիքեցի յարգոյ ընթերցողներուն:

Նախ կրօնականի մասին: Հակակրօնական սին պայքարին գոյութիւնը արձագանգ տուաւ գաւառի խորքերն ալ ու հոս եւս կը գտնուին կարգ մը նորելուկներ, որոնք կը փառաբանեն իրենց պէսներուն այդ յոռի ընթացքը և կը յուսան յաղթանակ տանիլ կրօնքին վրայ: Կղերական դասակարգը, որ մտաւորապէս բարձր մակարդակի մը վրայ ըլլալէ շատ հեռու է, ժողովուրդը հաւատքի ու ճշմարիտ կեանքի առաջնորդելու համար ոչինչ կ'ընէ կամ կրնայ ընել: Ու այս պատճառաւ շատեր պաղած և ուծացած են եկեղեցիէն ու կրօնքէն: Հասարակ դասակարգը ու գիտակից ժողովուրդը իր պարզուկ հաւատքին մէջ՝ նողկանք կը զգայ այն նորելուկներէն որոնք կը յանդգնին զԱստուած ուրանալ ու գիտնականի հովեր ալ առնել...

Երկրորդ՝ Աւետ. եկեղեցիին և վարչական կազմակերպութեան մասին: Խնուսի մէջ կան 4 Աւետ. եկեղեցիներ և 100 տունէ աւելի Հայ Բողոքական ժողովուրդ: Ներկայ սահմանադրական շրջանի մէջ յառաջդիմութեան ու գործունէութեան և ո՛չ մէկ քաղ առնուեցաւ եկեղեցիներու կողմէն նպաստելու համար Աստուծոյ թագաւորութեան փառաւոր գործին: Բնականաբար այս կողմի եկեղեցիներ թուով և նիւթականով տկար ըլլալով մեծ բաներ ակնկալել բանաւոր չպիտի ըլլար՝ թէեւ իրենց կարողութեան չափով կրնան աշխատիլ: Անոր համար, ընդհանուր կերպով խօսելով՝ ցաւալի է որ մենք, Բողոք. ժողովուրդս ու եկեղեցիներս,

չկրցանք կազմակերպուիլ և որոշ զիրք մը բռնել Օսմ. հայրենիքի տարրերուն մէջ, թէեւ ակնկառոյց կ'սպասուէր ասոր: Ո՛ր է ընդհանուր աղքատեանիս, ո՛ր է մեր վարչական և եկեղեցական ընդհանուր միութիւնը, ի՞նչ կ'ընեն մեր եկեղեցական միութիւնները, տակաւին մնա՞նք այս անորոշ վիճակին մէջ: Գաւառի տկար եկեղեցիներ և ժողովուրդներ մեծապէս կը տուժեն այս անկազմակերպութեան երեսէն, ու հիմակ չենք գիտեր թէ ի՞նչ քաջեր առնուած են և կ'առնուին վերջ տալու համար այս անորոշ և ցաւալի կացութեան: Պէտք է փութով որոշու՞մ մը տրուի մեր վարչական կազմակերպութեան մասին և անմիջապէս գործի ձեռնարկուի: Այլապէս պիտի տկարանան մեր ժողովուրդներն ու եկեղեցիները:

Վերջապէս խօսելով Օսմանեան սահմանադրութեան մասին, որը ողջունեցինք ասկէ 16 ամիսներ առաջ, սպասուածին ու ակնկալուածին համաձայն չի բուժեց գաւառի նահատակ Հայութեան ցաւերն ու վէրքերը: Խնուսի կառավարութիւնը, որ վերջերս գայմագամութեան փոխուեցաւ երեւոյթի հաւասարակշռութիւն ձեռք բերելու համար, հին ունեցած միջոցներով կը վարէ գործերը: Միշտ աղքատն ու լքուածն է որ պէտք է տուժէ և զրկանք կրէ: Հիմնապէս պէտք է բարեփոխուին կառավարութեան այսօրինակ միջոցները, որպէս զի տառապած ժողովուրդը հանգիստ չունչ առնէ: Վստահութիւն ունենայ և յառաջդիմէ տնտեսապէս: Տակաւին գաւառացի Հայութեան հին ցաւերը անբժեկի կը մնան. երբ բժշկութեան կարեւոր գործին պիտի ձեռնարկուի:

Խնուս-Բերդ

ԱՐՇԱԿ Կ. ԹԻԹԻՆԻՆՅԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Նոր Վարչապետ Հագգը փաշայի քաղաքական ծրագիրը, որմէ շատեր ներքին և արտաքին քաղաքականութեան մասին մանրամասն տեղեկութիւններ կ'ակնկալէին, յուսախաբ ըրաւ «փայլուն քաղաքական պրօկրամ» պահանջողները: Վարչապետը յայտարարեց թէ իր ծրագիրը թերի էր և աննշան, և ինք իր ծրագրին առաւելութիւնը ասոր մէջ կը գտնէր, որովհետեւ խոստումէ աւելի գործ տեսնել կ'ուզէր: Ասով մէկտեղ Օսմ. աղքերու այժմեան իրաւունքներու պահպանութեան, անոնց եղբայրական յարաբերութեան և յառաջդիմութեան համար և զինուորադրութեամբ անոնց մտերմութիւնը աւելցնելու համար եղած ջերմ բաղձանքը պատշաճ բառերով արտայայտուած էր:

Կարելի չէ տարակուսիլ որ ներքին և արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներ

րու մէջ այժմեան դահլիճն ալ նախորդին օրինակին պիտի հետեւի, այսինքն արտաքին քաղաքականութեան մէջ պաշտօնական ընթացքի մը հետեւելով ներքուստ զօրանալու քաղաքականութեան, որ մեզ ամենէն աւելի կը շահագրգռէ: Իրաւ է, կար ժամանակ մը, երբ տիրող կուսակցութեան կամ երիտասարդ թուրքերու անազին մեծամասնութիւնը, «ազգայնամոլական» բռնութենէ բռնուած, կ'ուզէր խորտակել ամէն ինչ որ այս ձգտումներուն կ'ընդդիմանար, և կ'ենթադրէր թէ Օսմ. բոլոր տարրերու շաւոյն կրնար չուտով յաջողցնել: Այս կարգի գաղափարախօսներուն թիւը բարեբախտաբար տակաւ նուազեցաւ: Կառավարութեան զիւլիս փոփոխող անձեր փորձեր ըրին ամէն տեսակ արտօնութիւններ մէկ հարուածով ջնջելու, բայց դժուարութեանները զգաստացուցին զիրենք: Կառավարութիւնը և կուսակցութիւնը փորձով տեսան որ այս պետութեան փրկութիւնը ազգերու հապաւելաւ համերաշխութեան մէջ փնտելու: Դոր կարելի չէր բնականաբար խոստումներով անուցանել: Կէտք էր այդ ուղղութեամբ գործել: Ինչպէս շաւոյն նոյնպէս ալ հապաւելաւ համերաշխութիւնը ունէին իրենց վտանգները: Ձաւոյն կ'ընդդիմանային ոչ-թուրք Իսլամ և Քրիստոնեայ տարրերը: Կատարեալ համերաշխութեան գաղափարին վարժուած չէին գերիշխող թուրք տարրը և մանաւանդ Իսլամ անկախ ժողովուրդներ, որոնք կը կարծէին թէ Քրիստոնեաները Աստուծոյ իրենց իբր աւանդ տրուած են շահագործուելու համար: Քանի որ Օսմ. կայսրութեան փրկութիւնը սակայն ազգերու կատարեալ համերաշխութեան մէջ էր, այս պատճառով հայրենասէր կառավարութիւն մը կամ կուսակցութիւն մը ստիպուած էին այս ճամբայէն ընթանալ և հետզհետէ տգէտ ամբոխը վարժեցնել սահմանադրական նոր ըմբռնումներուն և կարգերու: Ուրիշ խօսքով, կառավարութիւնը ժողովրդական աւելորդ յուզումներու և արիւնհեղութեան առջեւ անհաւատ համար հաւաքող յառաջիմութեան ճամբան բռնեց մինչեւ որ իր ուժերուն կատարելագոյն վստահ կարենայ ըլլալ:

Կառավարութեան ներքին քաղաքականութիւնը բացատրելու ժամանակ դիտմամբ համերաշխութիւն բառը գործածեցինք և ո'չ հաւասարութիւն: Բնականաբար օրէնքի առջեւ բոլոր սահմանադրական երկիրներու ազգերը հաւասար են: Բայց իրապէս պետական կեանքին մէջ անհաւասարութիւնը ամէն ուրեք կը շնչուի: Անդղիոյ, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ և այլ պետութեանց մէջ իսկ դեռ այս տեսակետով կատարեալ հաւասարութիւն չի լսուի: Անգղիական և Գերմանական տարրը իրենց լեզուով և բազմութեամբ գերիշխող են:

Միւս կողմէն պէտք է նկատի առնել թէ և ո'չ մէկ երկիր ազգերու այնպիսի խառնուրդ մը կը ներկայացնէ, որպիսի է Թուրքիոյ ներկայացուցածը: Իրաւ է թէ Անգղիոյ մէջ Իրլանտացիք և Գերմանիոյ ու Աւստրիոյ մէջ Լեհերն ու Սլաւները ո'չ իրենց լեզուով և ո'չ ալ իրենցմէ եղած պաշտօնեաներու թիւով կրնան հաւասարիլ Անգղիական կամ Գերման տարրին, բայց դոնէ անոնց հսկայ քաղաքակրթութիւնը միշտ կը հրապուրէ փոքր ազգերը:

Մեր հայրենիքին մէջ ալ ո'չ ոք առայժմ վիճելի կը դարձնէ թուրքերէն պաշտօնական լեզու ըլլալը: Ասիկա հարկաւ մեծ առաւելութիւն մըն է թուրք տարրին համար: Ինչպէս այլ երկիրներու մէջ նոյնպէս ալ հոս բնականաբար տարբեր տարբեր բնակուած նահանգներու մէջ կուսակալներն ու պաշտօնեաները տեղական բնակչութեան լեզուին քաջածանօթ անձերէ նշանակելու սովորութիւնը պիտի ընդհանրանայ հետզհետէ: Առայժմ պաշտօնէութեան 93 առ հարիւր թուրք տարրէ կազմուած է քաղաքական և զինուորական անպարէզներու մէջ: Հարկաւ այս վիճակն ալ չի կրնար միշտ տեսել: Ամէն պարագայի մէջ մեր կայսրութեան պէս բազմազան և բազմազգի տարրերէ կազմուած պետութեան մը մէջ ո'րքան հաւասարութեան մօտեան ազգերը՝ այնքան համերաշխութեան գաղափարը կը զօրանայ և համապետական և ընդհանուր հայրենիքի ըմբռնումը կը ծաւալի և կ'արմատանայ: Ո'րքան պետութիւնը կազմող բազմազգի տարրերը անհաւասարութեան և իրաւազրկումի դատապարտուին՝ այնքան պետութեան ամբողջութիւնը կը վտանգուի: Այս տեսակէտներէ դիտուելով շատ մեծ շահեկանութիւն ունին «փայլուն» խոստումներուն թշնամի եզող Վարչապետին պրօկրամին ազգերու համերաշխութեան և միութեան վերաբերող մասերը, ուր «Մուսավաթ» բառը կը պակսի իբր ըստ ինքեան հասկնալի: Այս տեսակէտէն մեծ նշանակութիւն ունի նաեւ նոր Վարչապետին Ս. Պատրիարքի հրաժարականին նկատմամբ բռնած ընթացքը, այսինքն Ս. Պատրիարքին և ազգին փափաքները լսելով անոնց գոհացում տալու և հրաժարականը ետ առնել տալու փափաքը: Մինչեւ այս տողերու տպուելը թերեւս արդէն Դուրեան Սրբազան իր Աթոռը վերադարձած ըլլայ: Շատ ուրախ ենք որ Քաղաքական Ժողովի կառավարութեան ներկայացուցած հինգ պահանջներուն մէջ կը գտնուի նաեւ «Նողային խնդիրը», որուն կարեւորութիւնը նախընթաց յօդուածի մը մէջ բացատրած էինք: Մեր Քաղաքական Ժողովի անդամներուն հետադարձութեան կ'ակնկալենք որ այս փափուկ խնդրին մէջ պէտք եղած զուլաւորութեամբ կը շարժին և յախուռն ընթացքով աւելորդ ընդդիմադրութիւն և դժուարութիւններ յառաջ չեն բերեր:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ — Բ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

Լ. ՆԻՊ (Յունվ. 26). Ատեանը բացուեցաւ երեսփոխաններու աւուստին մէջ. Նախագահը դահածառանգ իշխանին ցաւակցութիւնը յայտնեց Զրահանի հրդեհին համար. Օրինագիծերու յանձնաժողովին յղուեցաւ առաջարկ մը, որով կ'ուղուի Սահմանադրութեան բարեփոխեալ Տրդ յօդուածին մէջ յիշուած գինուորական աստիճաններէն զատ քաղաքային ու կրօնային ամէն աստիճան ջնջել, քաղաքային ու կրօնային պաշտօնները աստիճանի հաւասար նկատել, աստիճանի շնորհման վերաբերեալ նախկին կանոնները ջնջել և այս որոշումը նախապէս տրուած աստիճաններու համար ալ գործադրել. Ուրիշ առաջարկ մը, որով կ'ուղուէր փութացնել տալ Սահմանադրութեան Տրդ յօդուածին համաձայն շնորհելի աստիճաններուն կանոնագիրը, յետաձգուեցաւ. Առաջարկի մը առիթով որոշուեցաւ էվգաֆի նախարարութեան գրել և բացատրութիւն պահանջել աղքատ կնոջ մը կողմէ աւանդ տրուած գումարի մը վրայ, որ երեքուն պարտքերու հաշուին մէջ անցուած է, և 60,000 ոսկիի գեղծութի մը վրայ. Տէրքոզի ջրի ընկերութեան վերաբերեալ առաջարկ մը Հանրագումար գործերու նախարարութեան յղուեցաւ. Հեղինակի իրաւունքի օրինագծին 15րդ, 16րդ և 17րդ յօդուածներուն քննութիւնը բաւ համարուեցաւ, 18րդը բարեփոխման համար յանձնաժողովին յղուեցաւ, 19րդին 15ամեայ պայմանաժամը տասնամեայի վերածուեցաւ. Դադարէ մը ետքը Նիստը վերսկսաւ ժամը 9ին. Պիզայի կառավարչին, որ Պիզայի երեսփոխան ընտրուած և հրաժարած էր, ընտրական տեղեկագիրը ինկատ չառնուեցաւ՝ ընտրութիւնը չեղեալ համարելով. Հաւանութիւն տրուեցաւ աղերսագրի մը, որով Իզմիրի ժողովուրդը կը խնդրէ որ, այս տարի խաղողի վնաս կրած ըլլալով, իր պարտքին համար նեղը չգրուի երկրագործական Դրամատան կողմէ. Ապա կարդացուեցաւ 120 ստորագրութեամբ առաջարկ մը, որով կ'ուղուէր շնորհակալութիւն յայտնել Նազիմէ իշխանունիին և սակայն Մերակոյտին պէս նախկին ժողովարարը փոխադրուելու ժամուան մը վիճաբանութենէ ետեւ քուէի ձեռնարկուեցաւ, բայց նկատելով որ միայն 95 քուէարկու կայ՝ խնդրը չարթ օրուան թողուեցաւ:

ԼԱ. ՆԻՊ (Յունվ. 29). Ատեանը բացուեցաւ

ժամը 6.30ին նախորդ սպարապետ Րիզա պէյի ապարանքին մէջ. Կը նախագահէր Հոճա Մուսթաֆա Ասրմ էֆ. Նախորդ նստի առեւտրութեան վաւերացումէն ետեւ ելեւմտացոյցի յանձնաժողովին յղուեցաւ Վարչապետական գիր մը, որով կը յայտնուէր թէ Ներքին գործերու նախարարութեան ելեւմտացոյցին մէջ բանտերու յատկացուած ամբողջ վարկը սպառած է և պէտք է նոյն ելեւմտացոյցին վրայ 6,738,423 դահ. աւելցնել, Վարչապետականին վրայ ալ 24,675 դահ. Ֆրանսայի ողողումներուն համար Ֆրանսական կառավարութեան ցաւակցութիւն յայտնելու առաջարկ մը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ. Ապա երկար վիճաբանութենէ մը ետեւ որոշուեցաւ Մերակոյտին գրել որ փութով վերադարձնէ Սահմանադրութեան բարեփոխեալ այն յօդուածները, որոնք երեսփ. ժողովի կողմէ զրկուած են անցեալ տարիէ ի վեր. Որոշուեցաւ նաեւ երկրագործական յանձնաժողովին գրել որ օր առաջ զրկէ բրնձի մշակութեան օրինագիծը, կառավարութեան ալ՝ որ փութացնէ կենդանիներու գողութեան կանոնագիրը. Էնկիւրիւի մէջ ծաւալող սեռային ախտին վերաբերեալ առաջարկ մը առողջապահական յանձնաժողովին յղուեցաւ. Դադարէ մը ետեւ ի նկատ առնուեցաւ 120 ստորագրութեամբ առաջարկը, որով կ'ուղուի Նիստերը նախկին չէնքին մէջ գումարելու. Ներքին գործերու նախարարը գործադիր իշխանութեան կողմէ յայտնեց թէ ձէմիլէ իշխանունիին Ֆընտըզլըի ապարանքը, զիրքով գեղեցիկ և ամէն կողմի համար մօտ, շատ յարմար խորհրդարան մը պիտի ըլլայ իր 40 սենեակներով և երկու ընդարձակ սրահով. Միայն քիչ մը կարօտ է նորոգման, որ կրնայ մէկ ամիսէն աւարտելու. Իսկ Դատական նախարարը խստիւ ընդդիմացաւ նախկին տեղը փոխադրուելու գաղափարին, վասն զի 5,000 ոսկի ծախսուած է չէնքին բաժանումները փոփոխելու համար. Աւելի լաւ պիտի ըլլայ, ըսաւ, Սատրգ փաշայի ապարանքը փոխադրուելու Ըրզաւ Պազարի կողմը, և կամ ձէմիլէ իշխանունիին ապարանքը, Ֆընտըզլը. Բուռն վէճէ մը ետեւ ուղուեցաւ քուէի երթարկել գործադիր իշխանութեան առաջարկը. Բայց մեծամասնութեան գոյութեան կամ չգոյութեան մասին մեծ կռիւ մը ծագեցաւ, որու վերջ տրուեցաւ ուրիշ դադարով մը. Նիստը դարձեալ սկսաւ ժամը 9.30ին, բայց 10ին փակուեցաւ՝ որոշումը երկուշաբթի յետաձգելով:

ԼԲ. ՆԻՊ (Յունվ. 31). Ատեանը բացուեցաւ ժամը 6ին Րիզա էֆ.ի ապարանքին մէջ. Նախորդ նստի առեւտրութեան վաւերացումէն ետեւ ա-

ռանց վիճարանութեան ընդունուեցաւ Վարչապետական գրով հաղորդուած որոշում մը թէ Խորհրդարանը պիտի փոխադրուի Ճէմիլէ իշխանուհիին ապարանքը, Թընտրելու Վեհ. Սուլթանը իր հաւանութիւնը տուած է արգէն, նորոգման համար ալ յանձնաժողով մը կազմուած է, որու անդամակցելու համար կը խնդրուի երեսփոխան մը նշանակել, և աշխատութիւններն սկսած են մէկ ամիսէն աւարտելու պայմանով: Նախագահին խընդրանքով որոշուեցաւ այսուհետեւ չարածը չորս անգամ դումարիլ, երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի և չարած, կրթական և երեւմտական յանձնաժողովներուն յղուեցաւ Վարչապետական գիր մը, որով կ'առաջարկուի թոշակ չառնել երկրորդական և լարձը վարժարաններու ցերեկեայ այն աշակերտներէն, որոնց նիւթական անկարողութիւնը ապացուցուած է: Ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ Վարչապետական ուրիշ գիր մը, որով կ'ուղուէր վաւերացնել ներփակ օրինական տրամադրութիւն մը, որ Երեւմտական նախարարութիւնը կ'արտօնէ երաշխաւորել Օսմ. նաւատորմի հանգանակութեան հասոյթով չորս ծովաւազարհանալածներու գնումը: Տարեկան հասոյթը մէկ միլիոն ոսկի կ'ենթադրուի և գումարը թերաւձարով պիտի հատուցուի: Վաւերացուեցաւ նաեւ Դամասկոսի նոր երեսփոխանին ընտրական տեղեկագիրը: Հեղինակի իրաւունքի օրինադէրն քննութիւնը 20րդէն մինչեւ 32րդը բաւական համարուեցաւ՝ 20րդը, 23րդը, 28րդը և 29րդը յանձնաժողովին վերադարձնելով: Դադարէ մը ետեւ մնացեալ յոգեւածներուն ալ առաջին քննութիւնը աւարտեցաւ՝ 33րդը, 38րդը, 40րդը, 41րդը և 42րդը յանձնաժողովին ղրկելով: Նիստը փակուեցաւ ժամը 10ին:

Մայրաքաղաք. Վեհ. Սուլթանը Թրանսայի ողողումներուն համար ցաւակցական հեռագիր մը մը ղրկեց Մ. Ֆալիէդի, Օսմ. կառավարութիւնն ալ 50,000 ֆրանքի նպաստ մը: — Օսմ. Բոսթիթէն ծանոյց թէ ինք պաշտօնաթերթ չունի և թէ կեդր. մասնաճիւղին ստորագրութիւնը չկրող գրութիւններ պէտք չէ իրեն վերագրել: — Պատերազմական պաշտօնատունը սաստիկ զբաղ է: 25թուս. պուրուշի գործարանին հրամայուեցաւ փութով 14 միլիոն փամփուշտ պատրաստել: Էտիրնէի նախկին զին. հրամանատարը և արդի կուսակալը Պոլիս եկան և Կայսեր ներկայացան: Երկրորդ զօրաբանակի սպայակոյտի պետը Էտիրնէ ուղեւորեցաւ: Պաշտօնակից մը կ'իմանայ թէ բէտիֆները տակաւ զէնքի տակ պիտի տոնուին մէկ ամիս մարզուելու հա-

մար: Սոփիայի Օսմ. Դեսպանը Պուլկարիոյ դիմումին վրայ Բ. Դոնէն հրահանգ ստացաւ յայտնելու թէ Թուրքիա ուէ թագուն նպատակ չունի: Մայրաքաղաքիս Պուլկար դեսպանն ալ Բ. Դրան յայտարարեց թէ պէտք չէ կարեւորութիւն ընծայել Պուլկար լրագիրներէ ոմանց պատերազմաշունչ հրատարակութիւններուն: — Որոշուեցաւ Եէմէնի և Պոլսոյ միջեւ անթել հեռագիր հաստատել: — Զափաւոր Ազատական կուսակցութիւնը իր ծրագիրը ամբողջացուց և օրինակները անդամներուն բաժնեց: — Որոշուեցաւ հանրութեան բանալ մայրաքաղաքիս մատենադարանները: — Թուրքեւպուլկար առեւտրական պայմանագիրը դեռ տարի մը պիտի գործադրուի, բայց նոր պայմանագրի մը համար բանակցութիւն պիտի սկսի ի մօտոյ: — Մարթէն Յակոբեան տան հաշուեյարդարութիւնը աւարտեցաւ 370,000 ոսկի պարտքին 200,000ը ամբողջովին վճարուեցաւ տոկոսով հանգերձ, մնացեալ 170,000ն ալ երեք կերպով. հաշուեյարդարները և աւանդները 100ին 48, Մանչէսթըրի տան փոխ՝ գիրերը 100ին 67, իսկ Յակոբեան և Կոստիկեան ստորագրեալները 100ին 72: — Երկաթուղին Սիրքէճիէ մինչեւ Այսթէֆանօ զոյգ գծի վերածելու առաջարկը չընդունուեցաւ: — Յոյն Պատրիարքարանի տագնապը չլուծուեցաւ, բայց ժողովրդին հրաւէր ուղղուեցաւ հանդարտ մնալ և ուէ անկարգութեան տեղի չտալ:

Նահանգներ. Թուրքեւպուլկար սահմանագլուխի գէպքին առիթով Թուրք թերթերը կը գրեն թէ 50 Պուլկար մեռած կամ վիրաւորուած են և կոիւր 15 ժամ տեւած է: — Ատանայի նահանգին զինուորական հրամանատարութեան պաշտօնը կուսակալ Ճէմալ պէյի յանձնուեցաւ: — Ափրիկեան Տրիպոլիսի և Մէսլաթա քաղաքին մէջ ողողումներ եղած են ու վերջին քաղաքապետարանը, կառավարչատունը և տուններուն 26ը փլած են: — Մէքքէէ կը գրուի թէ կարկուտէ ետքը յորդահոս անձրեւ եկած է և մեծ փնսներ պատճառած: Ողողումներու պատճառով 34 հոգի մեռած են: — Սըր Ուիլքոքս հեռագիրով մը Հանրային շինութիւններու նախարարին կ'առաջարկէ Եփրատ և Տիգրիս գետերու միջեւ 60,000 ոսկի ծախքով 60 հզմթ. երկաթուղի մը շինել: — Պանտրմայի մէջ ծագած հրդեհէ մը 10 տուն, 6 խանութ և 2 գինեւանայրած են: — Պրուսայի ցուցահանդէսին մասնակցողներուն մրցանակաբաշխութիւնը կատարուած է: — Հիւսնիմանսուրի մէջ ծագած ահուկի հրդեհէ մը թաղապետութեան սեփական 42 և ուրիշ 400է աւելի խանութներ, մեծաքանակ ապրանք, մզկիթ մը և խան մը այրած են:

Աւեր. Ժող. Լանկայի հոգաբարձութիւնը կը ծա-
նուցանէ թէ վաղը, Փետ. 6 (Ն. Տ.), ժամը 9:30ին
(Ը. Թ.), Սբ. Հաղորդութիւն պիտի կատարուի
Պայպը Հառուսի մատրան մէջ: — Ազգապետ Յա-
կոր էֆ. Պոյաճեան երկուշաբթի Բ. Դուռ գնաց և
տեսակցութիւններ ունեցաւ Վարչապետ Հաղպը
փաշայի և խորհրդական Ատիլ պէյի հետ: — Օր-
տուէ Պայպը Հառուս զրկուեցաւ սնտուկ մը հա-
զուստ և $1\frac{1}{2}$ Օսմ. ոսկի Ատանայի համար, Սոֆիայէ ալ
238 կտոր հազուստ և կօշիկ և Զիլինկեր Հաճի
Գրիգոր Պաղտատարեանէ (Մանիսա) 3 մէճիտ: —
Պրուսայի և Իզմիտի թեմերէն 1,840 սուլի չերամի
հունտ հաւաքուած և նպաստի միջազգային Յանձ-
նաժողովի նախագահ Մր. Փիթի զրկուած է:

Հայ Ժող. Անցեալ ուրբաթ իստոն Ժողովը նիստ
գումարեց Ս. Պատրիարք Հօր բնակարանին մէջ,
Գատըքէօյ և որոշուեցաւ հետեւեալ առաջարկները
ներկայացնել Բ. Դրան. (1) Կառավարութիւնը Կի-
լիկիոյ որբերու ապրուստի և դաստիարակութեան
ծախքը հոգայ 3 տարուան համար: (2) Այրիներու
աշխատութիւն ու ապրուստ ասպնովելու դրամա-
զուլս մը տրամադրէ: (3) Պետական ծախքով շին-
ուին աղէտին ժամանակ այրած եկեղեցիներն ու
գարոցները: (4) Մհլիւնէրը փոխանակ լաշէք ընե-
լու սպանեալներու պարագաներուն փոխանցուին:
(5) Անատոլուի հողային խնդիրը արդարութիւնով
լուծուի: Նաեւ որոշուեցաւ ընդհ. ներուստի մասին
ազգին պայմաններն ու փափաքը Վարչապետին
ներկայացնել: — Վեհ. Սուլթանը պիտի հովանա-
ւորէ Ազգանուէր Հայունհաց պարահանդէսը, որ
տեղի պիտի ունենայ Փետ.ի կիսուն Բերա Բալասի
մէջ: Ընկերութիւնը մինչեւ այսօր 18 վարժարան
բացած է գաւառներու մէջ: — Նախարարներու
իտրուրը հեռագրեց Երուսաղէմի Կառավարիչին
որ Տ. Դանիէլ Վրդ. իբրեւ Պատրիարք ճանչնայ և
հակառակողները զէնքի զօրութիւնով դուրս հանէ
վանքէն: Այս որոշումը Երուսաղէմ հեռադրուեցաւ
թէ՛ Ներքին գործերու նախարարութեան, թէ՛ Պատ-
րիարքարանի կողմէ: Տեղապահ և պատուիրակը
առ այժմ Եաֆա մեկնած են: — Բերայի Տիկնանց
Միութիւնը որ Ատանայի Հափահաս որբուհիներու
պաշտպանութիւնն ստանձնած է՝ Շիշլիի մէջ չէնք
մը վարձելով որբանոցի վերածնց և 30է աւելի որ-
բուհիներու արհեստ կը սորվեցնէ ու կը խնամէ
զանոնք: — Կիլիկիոյ Որբախնամ Յանձնաժողովին
17,593 $\frac{1}{2}$ զահ. զրկուած է Յունի. 4էն ի վեր: — Նոյն
յանձնաժողովը կը ծանուցանէ թէ Ազգատասէր
Տիկնանց պարահանդէսի հասոյթին կէսը Մր. Փի-
թի միջոցով իրեն պիտի նուիրուի: — Գաւառներէ
գանգատներ կ'ըլլան թէ Պատրիարքարան զրկուած
զրութիւնները անպատասխան կը մնան:

ԱՐՏԱՔԻՆ

Յրանայի ողորմեբը. Փարիզի և Յրանայի ու-
րիշ կողմերու ողորմեբները անցեալ ուրբաթ իրենց
բարձրագոյն կէտին հասան և շարաթ ջուրերն
սկսան իջնել: Անցեալ երեքշաբթի Թայֆի թղթա-
կիցը սապէս գրեց. «Եթէ ջուրերը այժմու հա-
մեմատութեամբ բարձրանան, Փարիզի անցեալ
յոռեզոյն ողորմեբներուն պիտի մօտենան և թերեւ
ալ անոնցմէ անցնին: Արդէն իսկ ջուրերը 1876ի
բարձրութեան հասած են և, եթէ երկու ոտք ալ
բարձրանան, 1764ի բարձրութեան պիտի հասնին:
Ապրող ոչ մէկ մարդ կը յիշէ որ Սէն գետը ստա-
ցած ըլլայ այն լայնութիւնը և բարձրութիւնը,
որով այժմ կը հոսէ քաղաքին մէջէն: Գլխաւոր
30 կամուրջներուն տակէն ալ հեղուկ տիղմի գոյ-
նով անեղ հոսանք մը կ'ընթանայ, որու մէջ տա-
կառներ, ալեւալլ ատաղձներ, կահեր, ձիու և ար-
ջատի դիակներ և աննկարագրելի աղբիւս կը թա-
ւալին:» Նոյն ականատեսը կը գրէ. «Քանի մը
կեանքեր կորան, հարիւրաւոր ընտանիքներ ան-
պատսպար և հազարաւոր մարդիկ անգործ մնա-
ցին: Բազմաթիւ գործարաններու հիմնայարկեր
ողողուեցան և արժէքաւոր մեծաքանակ գոյքեր
և չգործուած նիւթեր ջուրերէն կ'աճ քշուեցան
կ'աճ անդամանելի կերպով մնասուեցան:» Յետոյ,
երբ ջուրերը աւելի բարձրացան, գրեց թէ հաւա-
նօրէն Փարիզի փողոցներուն և հրապարակներուն
կէսը ջուրի տակ մնացին, փողոցներէն շատեր
փակուեցան ոստիկաններուն կողմէ, վասն զի ճամ-
բաները տեղ տեղ խորասուզուեցան: Սէնի կղզին,
ուր կառուցուած է Նոթր Ծամի մայր եկեղեցին,
մասամբ ընկղմեցաւ, թէեւ եկեղեցին կատարկա-
պէս ապահով կը համարուի: Էյֆէլի աշտարակն
ալ ապահով է իր խոր հիմերուն պատճառով: Սա-
կայն հանրային չէնքերէն ոմանք մեծ վտանգի մէջ
են: Արտաքին գործերու նախարարութեան պաշ-
տօնարանին մէկ կողմը այնքան վտանգուեցաւ որ
բոլոր պաշտօնաթղթերը փոխադրուեցան միւս
կողմը, ուր Մ. Փիչոն հաստատուած է: Երկա-
թուղիի քանի մը կայարաններ ողորմեբով փակ-
ուեցան: Գլխաւոր երկաթուղիներէն մին փողոց-
ներուն տակէն կ'անցնի քաղաքին մէջէն: Այդ
գծին հեռագրաթելի ձողերուն գաղաթները միայն
կ'երեւէին ջուրէն վեր, մինչ տասը մեթր խոր հո-
սանք մը կը խուժէր երկաթուղիին սովորական
ճամբէն: Սէնի ջուրը իր եղբոր ճամբաներուն
մակարդակէն վեր ելաւ, բայց ճամբէն երեք ոտք
բարձր քարէ պատ մը ունի զինք զսպող: Զուր

այդ պատին դրեթէ մինչև գագաթը ելաւ, տեղ տեղ ալ անոր վրայէն վազեց՝ և վախցուեցաւ որ պատը պիտի փչի անոր ճնշումէն։ Դիշեր մը, ջուրերուն իրենց ամենաբարձր կէտին հասնելէն առաջ, փողոցի սալարկները քակուեցան և անոնցմով ու շաղախով ամրացուեցաւ պատը։ Արուարձաններէն ոմանք քաղաքէն աւելի վնասուեցան, և հեծեալ զինուորներ՝ կիներ ու պզտիկներ ազատեցին ողողուած բնակարաններէ։ Ուրիշներ ալ նաւակով օգնութեան փութացին։ Ազէտին մխիթարական մէկ հանգամանքը այն լիալիր համակրանքն է զոր յառաջ բերաւ։ Մեր ներքին լուրերու բաժնին մէջ կը յիշուի նպաստը զոր Օսմ. կառավարութիւնը զրկեց։ Նման նպաստներ զրկուեցան նաեւ Իտալիոյ Թագաւորէն, Ռուսիոյ Չարէն, Հոռմի Պապէն, Ամերիկայէ և ուրիշ չորս տեղերէ։ Սէնի վրայ նաւարկութեան դադարմամբ դժուարացաւ ուստի հայթայթումը և զինները բարձրացան։ Վերջին յուրերու համաձայն անպատրաստ պարներու թիւը 30,000-ի կը հասնի։

Ասպրէ և Ռուսէ. Թերթերը ամէնէն աւելի զբաղեցնող եւրոպական այժմու ինդիւրը Աւստրիոյ և Ռուսիոյ յարաբերութիւններուն բարեփոխումն է։ Դրուածները սակայն ենթադրութիւններ են մանաւանդ քան ճշգրիտ ծանօթութիւններ։ Կը յիշուի թէ երկու երկիրներուն Արտաքին նախարարները զիւրանագիտական վէճի մը բռնուեցան Պոսնայի ինդրին պատճառով։ Նոյե Գրայէ Փրէսէ կ'ըսէ. «Չարին ու Մ. Իզվոլսքիի, նաեւ Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր ու Էրէնթալի կոմսին տրամադրութիւններէն դատելով պէտք է անկասկած ակնկալել թէ երկու երկիրներուն արդի յարաբերութիւնը յատկանշող մթնոթիւնը ընդհուպ պիտի փարատի և պայծառ ու սիրալիր անկեղծութեան յարաբերութիւն մը պիտի յաջորդէ»։ Թայմ սակայն կ'ըսէ թէ թերթերու մէջ երեւցող յայտարարութիւնները և հերքումները այնքան հակասական են որ անկարելի է ճշմարտութիւնը գիտնալ։ Գերման թերթերը կը յիշեցնեն թէ Ռուսիա աննպաստ ընդունելութիւն ըրաւ երկու երկիրները իրարու մերձեցնելու Գերմանական ճիզին, և թէ սակայն անոնց մերձեցումը, ինչ կերպով ալ տեղի ունենայ, ուրախութեամբ պիտի ողջունուի, պայմանով որ Գերմանիոյ և Աւստրիոյ միջև գտնուած կապը չախարացնէ։

Զին. Թայմի թղթակիցը Չինու նահանգային ժողովներուն բացման վրայ կը զրէ և ազգային խորհրդարանի մը կազմաւորման ու սահմանադրական կառավարութեան մը հաստատման ստաջին քայլ կը համարի զայն։ 1907 Հոկ.ին Կայս. հրովարտակով հրամայուեցաւ խորհրդակցութեան ժողովներ կազմել Կայսրութեան 22 նահանգներուն մէջ։ Սոյն հրամանին գործադրութեան համար ժամանակ հարկ էր, բայց ժողովները կազմուեցան ամէն

նահանգի մէջ բացի Չինական Թուրքստանէ Հակաքրիստոնէական զգացում չերեցաւ բնաւ և տեղացի Բրիստոնեաներ համարձակ ի գործ դրին իրենց ընտրական իրաւունքը։ 1909 Հոկ.ին ժողովները գումարեցան, և 40 և տեղ մը ևս 50 օր նիստ ըրին։ Ամէն ժողով ընտրեց նախագահ մը մօտաւորապէս 21 ոսկի ամսականով, զեր նախագահ մը 16½ ոսկի ամսականով և մնայուն մարմին մը 10ական ոսկի ընդունող անդամներով, մինչ միւսները կ'առնեն 6½ ոսկի։ Ամէնուն ճամբու ծախքերն ալ վճարուեցան։ Տեղային թերթերու տեղեկաբերներուն համար սեղաններ և աթոռներ դրուեցան և արարքները ամէն օր հրատարակուեցան։ Ժողովները 50է մինչև 140 անդամ բռնէին և զբաղեցան տեղային ինքնավարութեան, կրթութեան, ոստիկանային կանոնադրի և հողային տուրքի և այլ խնդիրներով։

Այլեւայլ. Ռուս կառավարութեան նպատակն է Ֆինլանտիոյ ինքնօրինութիւնը եթէ ոչ ամբողջովին ջնջել՝ գէթ սեղմել։ Գերման համալսարաններու բազմաթիւ դասախօսներ սա զրութիւնն ստորագրեցին թէ «Ֆինլանտիոյ քաղաքական անկախութեան դէմ ոեւէ ոմանձգութիւն լուրջ խռատումներու և դարաւոր իրաւունքներու դրժում պիտի ըլլայ, և թէ քաղաքական անկախութեան կորուստը արդի քաղաքակիրթ ընկերութեան կարելի էր մէկ անդամին քաղաքակիրթութեան ողորակի քայքայումը յառաջ պիտի բերէ» — Ճափոնի Արտաքին գործերու նախարարը Խորհրդարանին մէջ ճառախօսի մը պատասխանեց թէ «Ճափոնի և Միաց. Նահանգներու բարեկամութիւնը ամուր հիմեր ունի և ամուր պիտի մնայ» — Ֆրանսական դպրոցներու վերաբերեալ վիճաբանութիւնը Յունի. 24ին վերջացաւ և Երեսփ. Ժողովը 137ի դէմ 383 ջուէով վստահութիւն յայտնեց թէ կառավարութիւնը ամէն թշնամիի դէմ պիտի պաշտպանէ հանրային դպրոցները և ուսուցիչները և նստաշրջանը չլրացած՝ պիտի քննէ անոնց պաշտպանութեան համար առաջարկուած ծրագրերը։ — Յունաստանի դաշխը փոխուեցաւ — Անգղիոյ ընտրութիւնները լրացան։ Սա է ցարդ ծանօթ ելքը. 272 Ազատական, 271 Պաշպանողական, 40 Գործաւորական, 80 Իրլանդացի, Կը մնայ գիտնալ միայն 7 չըջանակներու արդիւնքը։

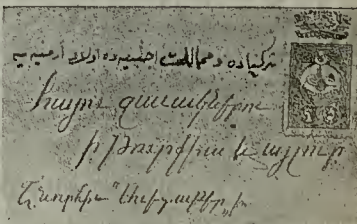
ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ. Հօրիզոնը. — Դուռ քու պարտաւանդութիւնդ կատարէ. — Չրադանի հրդեհը եւ երիտասարդ Թուրքիա, կամ երեք միլիոն ոսկիի դատ մը. — Ներքին կեանք (Հսկումի պաներ). — Գողգոթայի դիտակը. — Ինչո՞ւ կորսնցուց իր բարեկամները. — Սնունդ. — Ծովուն (ստանաւոր). — Սիօն, գեղգուկ սուրբ մը. — Երկնային հսկայ եւ արագընթաց ճամբորդը. — Վարպետի պարտքը աղկերաին հանդէպ. — Հանդես մը. — Ինչպէս խորհրդէն. — Հայ կեանքը. — Քաղաքակազմ

Սիրելի աղաք,

Անցեալ օր նամակ մը ստացայ պզտիկ աղջիկէ մը, որ շատ սիրելի է ինծի և այժմ կը բնակի Աստուծոյ Ովկիանոսէն անդին, հեռու քաղաքի մը մէջ։ Անոր այս վերջին նամակէն տուալ գրուած մէկ, երկու նամակները քիչ մը տխուր էին։ Կարծեմ առանձին կը զգար ինքզինքը։ Բայց իր այս վերջին նամակը երջանկութիւնով զեղուն էր։ Եւ գիտէ՞ք թէ ի՞նչ էր պատճառը։ Շատ աղէկ, բայց ձեզի։ Նամակը Երուսաղէմէն մէկ, երկու օր ետքը գրուած էր։ Ան կը գրէր Երուսաղէմէն այն երջանիկ տօնախմբութեան վրայ, զոր կատարած էին իր կեցած ընտանիքին մէջ, կը գրէր փոխանակուած նուէրներու վրայ, զեղեցիկ Երուսաղէմի ծառին վրայ, երաժշտութեան վրայ, եկեղեցական պաշտամունքին վրայ, զոր կատարած էին ճիշդ արեւածագին։ Սէրը որ կը ճառագայթէ Երուսաղէմէն, սօնական օրերուն, քան ուրիշ օրէն ամեն, տաքցուցած էր անոր սիրտը, և յիշեցուցած էր անոր բազմաթիւ բարեկամներու խանդավաճ սէրը։ Այդ չափը բաւական եղած էր անոր մենաւորութեան տխրութիւնը փարատելու համար։ Սէրը միշտ բաւարար է։ Սէրը աշխարհի մէջ լաւագոյն դեղն է բոլոր հիւանդներու համար։ Մենք ամէն բանի կրնանք դիմանալ եթէ մէկը սիրէ մեզ, և միայն սիրոյ արեւալոյսին մէջն է որ աւելի մաքուր և աւելի զօրաւոր կ'ըլլանք օրէօր։

Վերջերս մեր ընտանիքներու մասին բաւական խորհած եմ։ Մարդեր կան, որոնք կարծես չեն հասկնար թէ ի՞նչ է ընտանիքը։ Այնպիսիներ անոր վրայ կը խորհին իբր տեղւոյ մը վրայ որ պարզապէս յարմարեցուած է քանի մը հոգիներու միասին կենակցելուն։ Հարցուր անոնց թէ ի՞նչ գիտեն Տէր և Տիկինն այսինչին տունին վրայ, անոնք կը սկսին քեզի լսել անոնց բնական փողոցին անունը, անոնց տունին ներկին գոյնը և տունին ձևը, և թէ պարտեզ մը կայ այդ բնակարանին ետին։ Ասկէ անդին անոնք շատ քիչ բան գիտեն, եթէ ստիպելու ըլլատ թերեւս կարենան խօսիլ քեզի այդ տունին պատի պատկերներուն և կահկարասիներու յարգարուածին մասին ալ, և այդ կերպով կը կարծեն տուն մը բացատրած ըլլալ։ Ենթադրեցէք թէ ես ձեզմէ մէկ քանիներուն ձեռքէն բռնեմ ու ըսեմ, եկէք, պզտիկներ, ձեզի տուն մը պիտի ցուցնեմ։ Նաև ենթադրեցէք թէ այնինչ փողոցէ մը բաւական քայլէ ետքը կենամ մեծ, ներկուած, արոյրէ դաժնացուող դրան մը առջև, գրպանէս բանալի մը հանեմ, դուռը բանամ, և բոլորս ալ ներս մտնենք։ Ո՛հ, ի՞նչ գեղեցիկ պիտի բացագոնուէք ամենը մէկէն։ Նրբանցներու յատկաւ մարմարեայ են, և սենեակներու յատկաւ կը ծածկեն կակուղ, թանկագին և գունաւոր գորգեր։ Ամէն տեղ հանգստաւետ աթոռներ կան և նրբաքանդակ կահեր, մեծածախ զարդերէններու առատութիւն մը, և պատերու վրայ շատ գեղեցիկ պատկերներ։ Նշմանենեակները, ճաշանենեակը, և մինչև անգամ խոհանոցը մաքրութեան և հանգստաւետութեան տիպար են։ Ենթադրեցէք թէ այս բոլոր բաները տեսնելէ ետքը ըսէի ձեզի։ Հիմա, աղաք, այս ի՞նչպէս կը գտնէք իբր տուն ձեզի համար։ Եթէ ուղէք ձեզի պիտի զրկեմ նաև վարժ ու վատահիշի բանի մը ծառաներ ալ, որ խնամեն ձեզ ու հոս դուք ձեզի ապրելիք մինակ։ Ի՞նչ կ'ըսէք։ Ես դիտած եմ որ տղաք, առանց ուրիշի մը մէջոցով նախապէս աւրուելու, շատ քաղաքավար են և չեն ուղեր ուրիշի մը գգացումները վիրաւորել։ Այսպէս ես կրնամ երեւակայել թէ դուք ի՞նչպէս պիտի ըլլաք երբ ես այդ հարցումները ընեմ։ Դուք պիտի չուղէք իմ զգացումներս վիրաւորել առաջարկս մերժելով և պիտի լռէք. գեղեցիկ և ճորտ առանձնը ձեզ չհրապուրէր և կը շուարիք թէ ի՞նչ պատասխանէք ինծի, մինչև այն ատեն որ ձեզմէ մէկը—կարծեմ Սնուշ և անոր անունը—պիտի դնէ իր պզտիկ, տաքունկ ձեռքը իմինի մէջ և ըսէ գրեթէ փոփաւով, Եկէք ես ձեզի ցուցնեմ մեր տունը։ Երբ ես նայեմ այն սեռակ, ժպտող աչքերուն մէջ, կարծեմ հոն արդէն կը տեսնեմ այդ առանին պատկերը։ Այնպէս որ ես կ'ըսեմ, «Շնորհակալ եմ, Սնուշ, անմիջապէս պիտի երթանք»։ Այսպէս ամէն փութով պիտի մեկնինք այն գեղեցիկ բայց վերջապէս պարապ տունէն մինչև դրան սեմը այն տունին, ուր պիտի առաջնորդէ մեզ պզտիկ Սնուշ։ Մութը արդէն վրայ հասած է, բայց Սնուշ հպարտութիւնով մը կը ցուցնէ մեզ բակին ճամբուն երկու կողմերը բուսած ծաղիկները և կ'ըսէ թէ իր մեծ եղբայրը անկած է զանաւ։ «Մեծ եղբայրդ կը սիրեմ», կը հարցնեմ անոր։ «Այո», ամէն կը սիրէր զինքը, որովհետեւ բարի է ան ամենուս, և ուժեղ է ու միշտ կ'օգնէ հայրիկին», կը պատասխանէ Սնուշ։ Երեսոյ կը ցուցնէ երկրորդ յարկը և կ'ըսէ թէ այդ վերի պզտիկ սինեակին մէջ իր մանկիկ քոյրը կը քնանայ, և եթէ քնացած չըլլար անոր խնդրը և ճիւղերը պիտի լսէինք։ Եւ կը ցուցնէ նաև մայրիկը որ քիչ մը անդին ճաշը պատրաստելու զբաղած է։ Եւ արդէն պէտք չէ հարցնել Սնուշի թէ ի՞նչ կը զգայ այդ մայրիկին համար. անոր փայլուն աչքերը և դուրգուրա-

լից խօսուածքը արդէն բոլոր պատմութիւնը կը խօսին : Անուշ պիտի աւելցնէ նաեւ թէ այն մեծ սենեակին մէջ, ուր լայր նոր վառուեցաւ, կրնանք տեսնել իր հայրը : Գիտեմ թէ ի՞նչ կ'ընէ ան : Կը փնտռէ Սաւրբ Գիւրգի այն հաստուածը, զոր պիտի կարգայ երբ կերակուրի նստին : Շատ չանցած պիտի կանչէ տունին բոլոր անդամները : Այո, ահա կը կանչէ, «Անուշի՛կ» : Մենք գիշեր բարի կ'ըսենք իրարու և կը բաժնուինք շարունակելու համար մեր ճամբան : Մոռցանք Անուշենց տան ձեւը, ներկը, կամ ինչպէս կահաւորուած ըլլալը նկատողութիւն առնել, բայց փտա՜հ ենք որ ճամբարիտ տուն մը տեսած եղանք : Երբող ու Աստուածափախ ծնողք, երջանիկ ու հնազանդ զաւակներ, բոլորը անփոփոխելի սի. բոյ արեւալոյսին մէջ ապրող, — Ահա այս է տունը, ընտանեկան յարկը :

Հիմա կարծեմ մեր շրջանակին բոլոր անդամները հասկցան թէ ի՞նչ կը նշանակէ ընտանեկան յարկը : Ուրիշ նա. մականերու մէջ պիտի ջանամ բացատրել ձեզի թէ ես ի՞նչ կը կարծեմ որ կրնանք ընել պաշտպանելու համար մեր ըն. տանեկան յարկերը վտանգներու դէմ, և թէ ի՞նչպէս կրնանք զայն գեղեցիկ ու օգտակար ընել անոնց, որոնց հետ կ'ապրինք :

Համակա չվերջացուցած բնեմ ձեզի թէ ես շատ երկիրներ պտըտած եմ, բայց իմ այդ պտոյտներուս առիթով տե. սած չեմ աւելի գեղեցիկ բան մը քան այն զոր տեսած եմ հարեւրաւոր Հայ ընտանիքներու ընտանեկան կեանքին մէջ, ընտանիքներու՝ ուր առիթը ունեցած եմ մտնել տարբեր պատեհութիւններով :

Այս գիշեր երբ ձեր անկողինին քով կը ծնրադրէք աղօթելու համար, պիտի փափաքէի որ խնդրէիք Աստուծա՛յ, որ օրհներ ու պահպանէր ձեր ընտանեկան յարկերը, և բոլոր Հայ ընտանիքները, և աղօթէիք նաեւ մասնաւորապէս, որ վերաջինէր կործանուած բոլոր Հայ ընտանիքները և ինքը Հայը ըլլար կիլիկիոյ և ուրիշ տեղերու սիրելի տղաքներուն և աղջիկներուն, որոնք կորսնցուցած են իրենց սիրելի հայրերը :

Խանդակաթ բարեկերտով և սրտագին բարեմաղթութիւններով՝

Մնամ ձեր բարեկամը

Բարգոյնաւորը

ԸՆՏԻՐ ՓԱՓԱՔ ՄԸ

Հինգ փոքրիկ աղջիկներ հաճելի իրի. կուն մը կ'անցընէին միասին, երբ իրենց մէջ խնդիր ծագեցաւ թէ ի՞նչ էր իրենցմէ իւրաքանչիւրին մեծագոյն փափաքը :

«Կը փափաքէի շքեղ պալատի մը մէջ ապրիլ, ուր չունենայի որեւիցէ գործ, և ուր ուզածս ընէի» ըսաւ Եռչանիկ : «Ա՛, ես կը փափաքէի շատ, խիստ շատ աղուորիկ ըլլալ, այնպէս որ ըսէին ինծի հա. մար. «Այսչափ աղուորիկ աղջիկ մը տեսած չէի»,» գոչեց Գոհար : «Ես ալ կը փափաքէի որ շատ ու շատ դրամ ունենայի», ըսաւ Լուսարփի : «Ես կը փափաքէի չափազանց մթացի ըլլալ և սիրուն վեպեր գրել», ըսաւ Մարիամ : «Հիմա կարգը քուկդ է, Հրանոյշ : Ի՞նչ է քու փափաքդ», հարցուց Մարիամ տեսնե. լով որ կը վարանի Հրանոյշ : «Ես կ'ուզեմ բարի ըլլալ, և այնքան բարի որ բոլոր բարե. կամներս սիրեն զիս խանդակաթ սիրով, և կարօտանան զիս երբ իրենցմէ բացակայիմ», ըսաւ փոքրիկ Հրանոյշ վեհերօտ շեշտով մը : Ա՛, Հրանոյշ, դուն արդէն փափաքածդ ունիս, քանզի այս առտու ամէնս ալ այն գաղափարը յայտնեցինք թէ այս օրը այն. քան հաճելի պիտի չըլլար, եթէ դուն եկած չըլլայիր», գոչեցին միւս չորս աղջիկները : «Իրանի՛ թէ մենք ալ քեզի պէս բարի ըլլա.

յինք, քանզի ամէն ոք այնքան կը սիրէ քեզ», ըսաւ Եռչանիկ : Հրանոյշ ուրախութեան արցունք կը թափէր որ իր փափաքը այնքան շուտ կատարուած էր : «Աղջիկներ, յաջորդ անգամին աղէկ փափաքներ ունե. նանք, որ կարենանք գոհացում գտնել այդ մասին», ըսաւ Գոհար, որու հաւանութիւն տուին ամէնն ալ :

Արդ, ամէն մանկան կարողութեան տակ կ'իյնայ Բոլբ ըսաւ. և այնքան բարի որ կա. րօտանան զինք երբ բացակայի ան, և միշտ սիրով փնտռուի անոր ընկերակցութիւնը : Չէ՞ք կարծեր թէ աւելի խօհեմութիւն է կա. րելի բաներու փափաքիլ քան տհաճելի ընել կեանքը անկարելի բաներու փափաքելով :

ՃԱՇԻ ՍԵՂԱՆԸ

Ընկեր, ճաշի սեղանին վրան կըրնայ դըրուիլ պընակ, աման. կըրնայ դըրուիլ գաւաթ, բաժակ, Ամէն ուտեստ քաղցրաճաշակ. Տեղ կայ բոյսին, միսին, ձուկին, Բայց տեղ չի կայ քու արմուկին :

Թարգ. Գ. Յ. ԿԻԻԼԵԱՆ

(Christian Herald)

ԱՆՈՒՇ ԵՐԱՋՆԵՐ

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ԼՈՒՏԵՐԻ ՕՐՈՐԸ

Անշուք ախոռին մէջ,
Առանց որրանի,
Փոքրիկ Տէրը-Յիսուս
Մսուրն կը դրուի .
Աստղիկները յերկնից՝
Չարմանքով տեսան
Փոքրիկ Տէր Յիսուսը
Չոր խոտին վըրան :

Եզները կը բառաչեն,
Չարթնու երախան .
Իսկ փոքրիկ Տէր Յիսուս
Չի լար, չընէր ձայն .
Սիրեմ՝ քեզ, փոքրիկ Տէր,
Գահէդ երկնաւոր
Որրանիս քով հսկէ,
Երգէ ինձ օրօր :

Անգղիական
Շ. Ն. Շ.

ՔԱՋ ՀՈՒՍԱՐԸ

Աւստրիական բանակը, կայսեր ներկայու-
թեան չքեղ զօրահանդէս մը կը կատարէր .
Երեսուն հազար հեռի և հեծեալ զինուորներ
կը մասնակցէին : Զօրահանդէսին գլխաւոր
հանգամանքը կը կազմէր յարձակումը այ-
րուծիին կամ հռչակաւոր հուսարներուն , ա-
մէնն ալ ընտիր հեծեալ զինուորներ , արի
պատերազմիկներ :

Հանգիսականներու բազմութիւնը կայնած՝
երկուստեք լայն ծառուղի մը ձևացուցած ,
ծայրայեղ յուզմամբ կը դիտէին յառաջխա-
ղացումը մարդոց և նժոյգներու , որ դաշտն
ի վար կու գային չափաւոր արագութեամբ
մը , և վերջնական ընդհարումին համար հա-
ւաքուեցան և անցան իրենց սիրեցեալ կայ-
սեր առջևէն : Շեփորը կը հնչէր , կատաղի
գրոհը կը յառաջանար : Բայց մօտաւորապէս

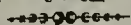
հարիւր ոտք հեռու այն վայրէն ուր կայսրը
և իր սպայակոյտը իրենց անհանդարտ ձիերուն
վրայ հեծած կը կենային, յանկարծ սուր ճիչ
մը լսուեցաւ, երբ խելակորոյս կին մը ջանաց
ճեղքել անցնիլ զինուորական շարքերը, յառաջ
խոյանալ և խել իր փոքրիկ զաւակը, որ
առանց ըմբռնել կարենալու անցած դարձա-
ծը՝ գնացած էր փրցնելու սիրուն ծաղիկ մը,
որ յառաջընթաց ձիերուն ճիչտ անցնելիք ճամ-
բուն վրայ բուսած էր: Մանուկին մօր քով
եղողները ետ կեցուցին զանիկա՝ գիտնալով
որ անիկա ալ մանուկին պէս պիտի կոխոտ-
ուէր, և մէկը չէր համարձակէր կեանքը վը-
տանգելով դիմագրաւել կատաղի յարձակու-
մը: Յուզուած հանդիսականները վերահաս

աղէտին հանդէպ շունչերնին բռնած էին՝ ան-
կարող ըլլալով որեւիցէ կերպով օգնել: Եւ
ահա ձիերէն ամէնէն առաջինը հասած էր
մանուկէն քանի մը քայլ հեռուն: Սակայն
քառասմբակ ընթացող այրուծիի գունդը
առաջնորդող արի հուսարը մէկ կողմ առաւ
իր ձին, երկնցաւ վար և առանց կամաց-
ցնելու իր արագութիւնը խլաց մանուկին թոյլ
ձգուած հագուստէն և զայն անմնաս վեր թամ-
բին վրայ առաւ: Բազմութեան զսպուած յու-
զուի՛ր ընդհատուեցաւ և որոտընդոստ դոռ ու
գոչիւնի փոխուեցաւ, այնպէս որ հեծեալնե-
րուն աղմուկն ու ձիերուն դոփիւնները իսկա-
պէս խեղդուեցան, և ակնթարթի մը մէջ
մանկիկն ու հեծեալը սլացան անցան դաշտն
ի վար՝ փոշիի ամպի մը ետին անհետանալով:

ՀԱՅԿԱՁՈՐ ԵՒ ԱՐՏՈՍ-ՏԱՂ

Ջորագունդին ետեւէն բանքեր սպայ մը զըր-
կուեցաւ հրամայուելով իրեն որ ետ բերէ յար-
ձակումին հերոսը: Եւ ահա՛ քաջարի հուսարը
ներկայացաւ թամբին վրայ, իր առջև առած
մանկիկը որ իր մանրիկ ձեռքերով անվախօրէն
բռնած էր երասանակը փրփրերախ նժոյգին՝
և կայսեր ձեռքէն ընդունեց պատուոյ խաչը:
Սակայն իրեն համար ամէնէն մեծ վար-
ձատրութիւնն էր օրհնէքը երախտագէտ մօր,
որուն անհամբեր բազուկներուն մէջ դբաւ
անոր սիրասուն դստրիկը:

ՆԿԱՐԱԳԵՂ ՎԱՍԳՈՒՐԱԿԱՆԸ

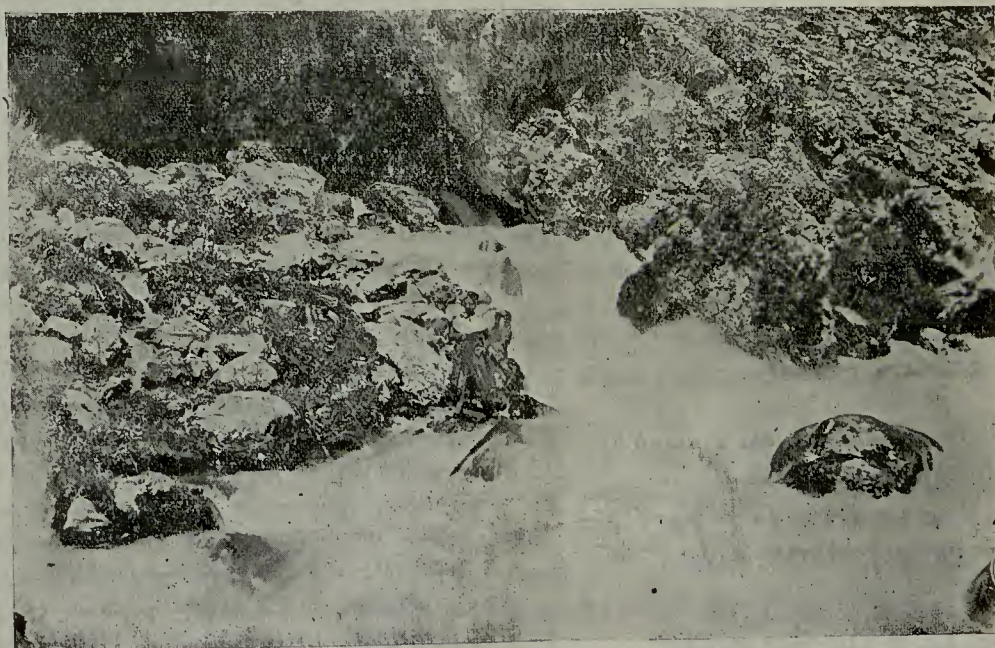
Ո՛վ Հայկակ, ո՛վ Հայ պատանիք, աղէկ քաղաքացի
ըլլալու համար՝ պէտք է քննել և սովորել զհայրենիս:
Այս է առաջին ուսումն յետ ուսման հանդերձեալ կենաց:
Քննեցէք և սովորեցէք ուրեմն այդ աղնիւ և բարեբեր
Հայաստանը, իբրև հայրենիք ձեր և դայեակ ամենայն
աշխարհէ . . . : Վասն զի այս իսկ է առաջին պատուէր
Աւարչին՝ տրուած առ հայրն մարդկութեան, և տրուած
բուն իսկ մեր երկրին մէջ. ԳՈՐԾԵԼ ԶՆԱ ԵՒ ՊԱՇԵԼ:

(Թուշէի Հայրենեաց Հայոց) Լ. ՂԵՒՈՆԴ Մ. ԱԼԻՇԱՆ
Օսմանեան կայսրութեան Ստիական թուր-
քիոյ գրեթէ բոլոր նահանգները այցելած

եմ, բացի Եփրատ և Տիգրիս գետերուն անցած ստորին նահանգներէն և Արարիայէն: Այցելած եմ նաև 15 ուրիշ օտար երկիրներ, բայց առանց տարակուսելու կրնամ ըսել թէ իմ տեսած ամենազեղեցիկ վայրերէս մէկը կը գտնուի Վանայ ծովին շուրջերը: Այդ վայրը մարդկային բնակութեան համար ամէն կերպով օժտուած գիրք մըն է: Կլիման հիանալի, առողջարար և կազդուրիչ, և արտադրող մը հուժկու էրիկ մարդերու և կիներու: Հողը բարեբեր է, պտուղները համեղ, հունձքը առատ, և արօտավայրերը անգերազանցելի: Անոր հանքային հարստութիւններու դեռ չգործածուած աղբիւրները և ջուրի ուժի մեծ օգտակարութիւնները ապագայ

սերունդին համար մեծ խոստումներ են, իսկ տեսարանը վսեմ, հիանալի և պարզապէս աննկարագրելի:

Երջանիկ էք դուք, Հայ տղաքներ, որ այս փառաւոր ու սքանչելի վայրը կրնաք մատնանիչել իբր ծննդավայրը ձեր ազգին ու հայրենիքը ձեր երանելի նախնիքներուն: Այդ վայրը հիւս օսմ. Կայսրութեան ամբողջութեան մաս մըն է, որ իր պատմական յիշատակներով և բնական գեղեցկութիւններով Կայսրութեան փառքը կ'աւելցնէ, և հիւս ալ նուազ պարծանքը և բնակավայրը չէ Հայ ժողովուրդին: Պիտի փափաքէի որ ամէն Հայ տղայ կամ աղջիկ այցելած և տեսած ըլլար վասպուրականը և ապրած հոն, ինչպէս ես ըրած եմ: Այդ պիտի օգնէր ի.

ԲԱՐԱՍՏԻ ԲՈՒՈՂ ԳԵՏ ՄԷ (ՄԱԿԱՏ ԳԱՒԱՆ)

րենց ըլլալ աւելի հայրենասէր և աւելի հաւատարիմ այն աւանդութիւններուն և իտէալներուն, որոնք Հայ ժողովուրդը ըրած են հայրենասէր, բարոյասէր և Աստուածավախ:

Հոս դրուած առաջին պատկերին մէջ կարելի է տեսնել պղտիկ մաս մը այն պատկառազգու լեռներէն, որ Վանայ ծովը կը շրջապատեն: Լեռան առջևն է Հայկաձորի բարեբեր, պղտիկ դաշտը և անոր վրայ մեծավայելուչ կերպով բարձրացող լեռը՝ Արտոս—Տաղը, որուն ստորոտն է Չարահան Սբ. Նշան վանքը, ուր կը կարծուի թէ թաղուած ըլլայ «անմահն Եղիշէ»ի մարմինը:

Երկրորդ պատկերին մէջ կը տեսնուի այս լեռնային վայրին յատուկ ուշագրաւ բներեւոյթ մը. բաւական առատաշուր գետ մը կը բղխի լեռան ժայռուտ կողմին վրայ գտնուող քարայրէ մը: Չուրի մեծ մարմինը իբր ճերմակ փրփուրներու ստուար զանգուած մը դուրսը, արևալոյսին կը ցայտէ, ուրիշ բոլոր ձայներ խեղդող որոտումով մը: Ընթերցողներս աւելի պիտի հետաքրքրուին երբ սորվին թէ Բնութեան այս հրաշալիքը կը գրտնուի Մոկայ պատմական երկրին մէջ, ոչ շատ հեռու այն պղտիկ գիւղէն որ նոյն ա. նունը կը կրէ այսօր:

ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

ՀԱՅ ՏՂԱՅՈՑ

Ով Հայ տղաք, կը մաղթեմ որ,
Ձեր այս կեանքին օրեր բոլոր՝
Ուրախութեան, երջանկութեան
Վայելքներով հարուստ ըլլան:

Կը մաղթեմ որ վիշտի ամպեր
Չարագուշակ, փոթորկաբեր՝
Չը մթնեն ձեր պայծառ ճակատ
Ու հոգիներ շէն, խանդակաթ:

Ձեր հայրեր շատ տառապեցան
Տակը լուծին ստրկութեան,
Բոլոր օրերն անոնց կեանքին
Անցան, տխուր, տառապադին:

Բայց կը հայցեմ որ ա՛լ ձեր կեանք
Ըլլայ համակ, խինդ ու հրճուանք,
Ազատութեան նոր օրերուն
Բարիքներով ալ պատարուն:

Թող գիտութեան լոյսը պայծառ,
Որ կը ցըրուէ մութն ու խաւար,
Լուսաւորէ միտքերը ձեր,
Ընելով ձեզ ուսումնասէր:

Ու թող ձեր սիրտն ազնիւ, բարի
Սրբանայ միշտ, ամէն տարի
Որ ձեր մաքուր վարքով, բարքով
Սիրուած ըլլաք ամէնուն քով:

Պապենական սուրբ կըրօնքին
Սէրն ալ վառէ ձեր վեհ հոգին,
Որ զարգացումն ընէ ձեզ յար
Աստուածավախ, համեստ, խոնարհ:

Նոր շնորհներով հըրաշապէս
Թող Նոր Տարին նորոգէ ձեզ.
Եւ տօնական այս օրերուն
Ձեր սիրտն ըլլայ խանդով զեղուն:

Ա՛խ, Հայ տղաք, դուք էք ազգին
Աչքին լոյսը, սիրտն ու հոգին,
Դուք էք մեր յոյսն ու ապագան,
Դուք մեր գանձերը պատուական:

Կը մաղթեմ որ Տէրն ձեզ պահէ
Ունէն վիշտէ, ամէն չարէ,
Որ զարգանաք, Հայ մարդ ըլլաք
Ազգին պատիւ, երկրին պարծանք:
ԳՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՏՂԱՅՈՑ ԲԵՄԸ

ԽՈՍՏՈՎԱՆԻԼ

(Վեր. Ի. Հ. Պայէնլէն)

Յաճախ լսած էք տղու մը ուրիշ տղու մը զայրազին գոչելը, «Սանակէս ելիր, իմա է այդ»: Երբեմն աղջիկ մը գիրքի մը կամ մատիտի մը մասին կ'ըսէ խտորէն, «Ձգէ, իմա է այդ»: Նորէն յաճախողէս է որ մէկը տունի մը կամ եկեղեցիի մը մասին խօսելով ուրախ և հպարտ կերպով ըսէ «Իմա է»: Բնական և շատ անգամ հաճելի է մերը եղած բանի մը վրայ խօսիլ: Բայց կան ժամանակներ ալ երբ շատ հաճելի չեն այդպիսի յայտարարութիւններ, թէև պարտաճանաչ կերպով ըստիպուած ըլլանք ընել:

Արբանյակ Լինքընի կեանքէն միջադէպ մը աղէկ կը բացատրէ զայդ: Ան երբ 14 տարեկան էր Գրոֆըրտի վարժարանը կը յաճախէր: Դպրոցաւորահին պատին վրայ վայրի այծի կոտորչաւոր գլուխ մը կախուած էր: Օր մը ուսուցիչը նշմարեց որ եղջիւրներէն մէկը կոտորուած էր և հարցուց թէ ո՞վ ըրած էր այդ: «Ես ըրի», պատասխանեց պատանին Լինքըն անմիջապէս, «նպատակով չըրի, բայց անկէ կախուեցայ և կոտորեցաւ»: Լինքըն այնպիսի տղայ մըն էր որ իր մէկ յանցանքին կամ սխալին համար ալ պատրաստ էր ըսելու, «Ես ըրի»:

Շատ անգամ դպրոցին մէջ ուսուցիչ մը կը հարցնէ թէ ո՞վ էր փափաացողը կամ աղմուկ հանողը երբ ինք միւս կողմը դարձած էր կամ սենեակէն ելած: Եթէ յանցանքը Լինքընի պէս տղու մը կամ աղջկան մը կողմէ եղած է, անմիջական պատասխանը պիտի ըլլայ «Ես ըրի»: Երբ մայրիկը գիտնալ ուզէ թէ ո՞վ կապերտին վրայ ցեխ բերած է, կամ պտուղը կերած, կամ ամանը կոտրած, Լինքընի նմանող տղան կամ աղջիկը անմիջապէս կը խոստովանի: Երբ հարցում մը ուղղուի որեւէ յանցանքի մը համար, զոր դուն ըրած ես, «Որո՞ւնն է այս յանցանքը»: Անմիջապէս պատասխանէ, «Իմա է»: Մի ամէնար յայտարարել հասուցած ըլլոր փաստերդ, ըրած ըլլոր սխալներդ և ըլլոր յանցանքներդ: Թէև դժուար է այսպէս ընել, բայց Լինքընի բարի օրինակին հետեւած պիտի ըլլաս:

ՖՐԷՏԵՐԻՔ ԵՒ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶԸ

«ԵԿԵՔ, ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ շԵՏ ԱՊՐԻՆՔ»

Ֆրէտէրիք Գրէտէլ

Ֆրէտէրիք Ֆրէտէլ «Պզտիկ Ֆրէտէրիք» կը կոչուէր շատ առաջ: Զարմանալի չէ մտա-ծել թէ աշխարհի մէջ գեղեցիկ շատ գործեր կատարող մեծ մարդիկ ատեն մը պզտիկ տղաքներ էին: Գիտէ՞ք թէ ինչպէս այս պզտիկ տղաքը այնչափ կը մեծնան և կը զօրանան, որ բոլոր աշխարհի համար սիրոյ գործեր ընել կը կարողանան: Պարզապէս ամէն օր սիրոյ պզտիկ գործեր կատարելով:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՊԱՐՏԵԶԷՆ ՄԱՂԻԿ ՄԸ

Ազնիւ Ֆրէտէրիք կեանքին ամէն օրուան մէջ ա՛լ աւելի սիրեց շուրջի իրերը: Ան տղայութեանը երբեմն շատ մինակ էր, և իրենց հին պարտեզին ծաղիկներէն զատ ուրիշ խաղընկեր մը չուներ: Կը կարծէր թէ այդ պզտիկ ծաղիկները իրարու հետ խաղեր կը խաղային: Ամուսներու եղբրքի վարդապոյն և ճերմակ պզտիկ ծաղիկներ կարծես միշտ կը չրջապատէին երկայն, սիրուն վարդերը խնդալով և հովին մէջ օրօրուելով: Իրեն համար անոնց օրօրուելը, ծռիլը և վարդերնիին ալ անոնց կողմը ծռիլը դիտել այնչափ հաճելի

էր որ երբեմն բարձրաձայն կը խնդար: Ֆրէտէրիք այնչափ բարի էր որ իւր աղաւնիները կուգային և իր գլուխին շուրջը կը թռչտէին և իր երկնցուցած թևերուն վրայ կը նստէին, մինչև անգամ ցանկին մէջ բոյն դնող մայր-թուշունը կը թոյլատրէր անոր դիտել իր բոյնը, երբ ինք պզտիկ պատմու-թիւններ կը պատմէր իր ձագուկներուն: Ֆրէտէրիք սիրելի մօր մը գուրգուրանքներէն զուրկ էր, բայց երկայնահասակ և քաջա-կազմ եղբայր մը ուներ, որ զինքը երբեմն կը տանէր ընդարձակ մարգագետիններ և կը պատմէր աղուոր պատմութիւններ զարմանալի միջատներու, ժրջան մեղուններու, քարերու և ծաղիկներու վրայ:

Բայց ատեն մը վերջ Ֆրէտէրիքի հայրը խորհեցաւ թէ զաւակը ալ բաւական մեծցած էր ու յարմար չէր որ բոլոր օրը այդպէս խաղով անցնէր իր ժամանակը: Օր մը ըսաւ անոր «Ֆրէտէրիք, ալ պէտք է ուսմունք սորվիս»: Ֆրէտէրիք երբ այս լսեց շատ ուրախացաւ, որովհետեւ ան արդէն կը փափաքէր գիտնալ աշխարհի բոլոր հիանալի բանե-րուն վրայ: Բայց երբ ան ստիպուած էր երկար ժամեր նստիլ և սորվիլ մեծ գիրքերու մէջէն, որոնք պատկեր մը իսկ չունէին, այս շատ դժուար կուգար իրեն: Բայց իրեն դաստունները կ'ըսէին իրեն, «Ֆրէտէրիք, ուրիշ ճար չկայ»:

Երբ բաւական ժամանակ անցաւ, ան իր եղբորը պէս երկայնահասակ ու քաջակազմ մեծցաւ. և այն ատեն ինչ կը կարծէք որ պատահեցաւ: Ճիշդ նոյնը որ պատահեցաւ Ամերիկայի, երբ Ճորճ Ուոշինկթըն առաջնորդեց քաջերը: Ֆրէտէրիքի սիրական Գերմանիան մեծ նեղութեան ու տագնապի մէջ էր և իր քաջ որդիները կը հրաւիրէր զինք փրկելու համար: Եւ Ֆրէտէրիք բոլոր ուրիշե-րու հետ զինուոր եղաւ և զնաց զինուորական քայլերդով, թմբուկներով և ծածանող դրօշակներով:

Բաւական ատեն ետքը երբ երկիրը իր խաղաղութիւնը վերստացաւ և առաջուան պէս ամէն ինչ նորէն հանգիստ և ուրախ էր, Ֆրէտէրիք շատ աղէկ գաղափար մը յղացաւ,

որ երթալով չը մեծնար իր մէջ: Կրնա՞ք գուշակել թէ ի՞նչ էր այն: Այն մասամբ իր հին պարտեզին և խաղացող ծաղիկներուն և մասամբ ալ պզտիկ մանուկներու համար էր: Երբ մանուկի մը ծաղիկ մը փետտելը կամ թուշուն մը քարկածելը տեսնէր, շատ կը ցաւէր և իր այդ մտածումը աւելի կը զօրանար իր մէջ:

Երբեմն բոլոր մանուկները կը հաւաքէր և զանոնք մարգագետինը կը տանէր ուր անոնց տերևներու, քարերու, ծաղիկներու, թըռչուններու, միջիւններու վրայ կը խօսէր, ինչպէս իր եղբայրը կ'ընէր իրեն և յետոյ պզտիկները կը խաղային հովին, ծաղիկներուն և թռչուններուն խաղցած խաղերը: Ինք զայս իր ֆինտէրկարթընը—մանկապարտեզը—կը կոչէր և սկսաւ ցուցնել հանուր աշխարհի թէ պզտիկներն ալ պէտք է սորվին ու մեծնան ճիշդ այդ հաճելի կերպով, ինչպէս ծաղիկները կը մեծնան:

Իւ տարիներ աշխատեցաւ սորվեցնելով ու տարածելով այս սքանչելի պատգամը, որ իրեն եկած էր: Ան սիրեց զՍտուած և մանուկները և իր այս լուսաւոր մտածումը՝ իր անձէն աւելի: Խեղճ զգեստներ հագաւ և շատ բաներէ զրկեց ինքզինքը, որ իր այս գեղեցիկ գործը ապրի աշխարհի վրայ:

ԾԱՂԻԿՆԵՐ

(Մարտի 1-ի Ուրբաթ Մարտի)

(Երբ. Բէ- 1-ը)

Բոյսերը կ'ուտեն ալ բայց ոչ մեր կերածին պէս կ'ուտ կերակուրներ. որովհետեւ անոնք փափկակեր են և կ'ապրին այնպիսի զուտ սնունդներով որոնք մենք չենք կրնար ճաշակել անգամ: Վարը գետնին մէջ անոնց արմատները կը սպրդին ժայռերու և հողի մէջ և կը ծածեն խոնաւութիւն, կազեր և ուրիշ հանքային նիւթեր և այս սնունդը կը զրկեն վերը ցողունին՝ հակառակ ձգողութեան, որ ամէն բան վար կը քաշէ: Ահա այսպէս կը կերակուրին ցողունը, տերևները և ծաղիկները. որովհետեւ երբ հեղուկ կերակուրը շրջան կ'ընէ բոյսին ամէն կողմերը, իւրաքանչիւր անգամ նորեր չինելու կամ մաշած ու ձիւրած անգամ մը վերաշինելու համար պէտք ունեցած հանքային նիւթը իրեն կը քաշէ: Բոյսերը այս կերպով կը մեծնան, բայց արմատները միայն չեն հայթայթեր պէտք եղած բոլոր սնունդը:

այլ տերևներն ալ իրենց բոլոր մակերևոյթով օդէն և լոյսէն սնունդ կը ստանան. տերևները այնչափ դիւրաւ կը ստանան իրենց սնունդը, որչափ դիւրաւ կը շնչեն: Արմատները հողէն կը սնանին, տերևները օդէն, որովհետեւ բոյսը կը սնանի երկրին ու օդին պարունակած տարրերէն, զանոնք տարրեր կերպով բազադրելով և վերջապէս իր ապրող գոյացութեան վերածելով: Բոյսերը այսպէս կ'ապրին և կ'ըլլան կենդանիներու կերակուր:

Հանքային նիւթը ապրող գոյացութեան վերածելու խնդիրը այնչափ էական է որ, առանց այս զօրութեան երկրի վրայ կեանք պիտի չլլար: Բոյսը քիմիական աշխատանոց մըն է, ուր կը պատրաստուի աշխարհի կերակուրը: Վերցուր բոյսը ու հանքային նիւթերը և կենդանիները միայն թող մնան, կենդանական կեանքը շուտով պիտի դադարի գոյութիւն ունենալէ: Ան հանքային նիւթերէն հեռանալով անոր հետ հաղորդակցուած թիւն չպիտի կրնար ունենալ, ժայռին կեանք պիտի չկրնար տալ և հանքային ցուրտ նիւթը ապրող անդամի մը՝ պիտի չկրնար փոխակերպել, և այդ պէտքով կենդանական կեանքը պիտի վերջանար: Բայց բոյսը նորէն իր տեղը թող գրաւէ, թէև խոնարհ է բայց զօրութիւն ունի և կը կենայ կեանքի սահմանագիծին վրայ: Մէկ կողմը անկենդան հանքային նիւթը միւս կողմը անսուաղ կենդանին կան: Բոյսը իր խոնարհ կեանքով դէպի հանքայինը կ'իջնայ ու կը դադար անոր կենսատու հպումով մը և ուրիշ որեւէ կերպով անկենդան մնալու դատապարտուած հանքային նիւթը բոյսին հպումին կը պատասխանէ և անոր կեանքին կը մասնակցի և անոր մէկ մասը կ'ըլլայ: Այսպէս առատ կենդանացնող նիւթեր պարունակելով բոյսը իրմէ վեր կեանքին սնունդ կը հայթայթէ, այնպէս որ իւրաքանչիւր կենդանի, մարդ ալ մէջը առնելով, իր գոյութեան համար բուսեղէն կեանքէ կախում ունի: Բոլոր կենդանիները բոյսերով կ'ապրին, կրնայ ըլլալ որ կենդանիները իրարու միտով ալ ապրին, բայց վերջապէս բոյսն է աղբիւրը կենդանական կեանքի բոլոր նիւթերուն: Բոյսը կեանք ստեղծելու պաշտօնը ունի, իսկ կենդանին աւերելու:

(Երբ. Բէ- 1-ը)

զեցնէր զիրենք որ թէ՛ Պանքօն թէ՛ ալ անոր որդին մեռցնել որոշեցին, և այս կերպով ի դերեւ հանել Պարկաներուն կանխասացութիւնը որ իրենց դէպքին առիթով կատարելապէս իրագործուած էր:

Այս նպատակով անոնք մեծ ընթրիք մը տուին, որուն հրաւիրեցին բոլոր զլիսաւոր ազնուականները և անոնց կարգին, մասնաւոր յարգանքով, Պանքօն և որդին Ֆլէանսը: Պանքօնի թագաւորական պալատ առաջնորդող ճամբուն վրայ Մաքպէթէ սահմանուած սպանիչներ թակարդի նստեցան և Պանքօն դաշուհանարեցին, բայց կոռււտութի մէջ Ֆլէանս կրցաւ փախչիլ: Այս Ֆլէանսէն սերեցաւ թագաւորական սերունդ մը, որ յետոյ Սկովտական դահին վրայ շարունակեց իշխել և այս սերնդադիւր վերջացաւ Սկովտիոյ վեցերորդ և Անգլիոյ Առաջին Ճէյմսով, որուն իշխանութեան տակ Անգլիոյ և Սկովտիոյ երկու թագաւորութիւնները միացան:

Ընթրիքի պահուն թագուհին, որուն ձեւերը վերջին աստիճան ազնիւ և արքայական էին, հիւրընկալուհիի դերը այնպէս չնորձքով և ուշադրութիւնով կատարեց որ ներկաներուն ամէն մէկը գրաւեց, և Մաքպէթ համարձակօրէն խօսեցաւ իր իշխաններուն և ազնուականներուն հետ, յայտարարելով թէ երկրին բոլոր ազնուականները իր յարկին տակ էին եթէ ներկայ եղած ըլլար նաեւ իր բարեկամը Պանքօ, զոր կը յուսար թէ պիտի ըստիպուէր պղտիկ մը յանդիմանել իր զանցառութեան համար քան անոր պատահած մէկ դժբախտութեան համար ցաւիլ: Ժիշդ այս բառերը արտասանած պահուն իր սպաննել տուած Պանքօնի ուրուականը սենեակը մտաւ և գրաւեց այն աթոռը, որուն վրայ Մաքպէթ նստելու վրայ էր: Մաքպէթ թէև քաջասիրտ և մահը առանց դողալու դիմադրաւելու կարող մէկն էր, այս ահարկու տեսարանին պատճառած սարսափէն դունատեցաւ և բոլորովին ընկճուած կեցաւ ուրուականին յառած աչքերով: Թագուհին և բոլոր ազնուականները, որ բան մը չէին տեսներ, կուահեցին թէ ան՝ ինչպէս իրենց կը տեսնուէր՝ պարապ աթոռին կը նայէր և եղածը յիմարութեան նոպայի մը վերագրեցին. թագուհին մօտեցաւ անոր փափաքով թէ տեսածը ուրիշ բան մը չէր, այլ նոյն այդ երեւակայութիւնը, որ Տընքանը սպաննելու երթալու ատեն ալ իրեն առկախեալ դաշոյն մը ցուցուցած էր: Բայց Մաքպէթ շարունակեց տեսնել ուրուականը և ըստ ուսմաներուն կարեւորութիւն չտալով՝ ուղղեց անոր խօսքեր, որոնք թէև թարթափուն այլ այնպէս նշանակալից էին որ, թագուհին ահաւոր զաղտնիքին քողովեցնուած վախնալով մեծ փութով հրա-

ւերեալները ցրուեց և Մաքպէթի այս հիւանդոտ վիճակը իբր զինքը յաճախ տառապեցնող մտային անկանոնութիւն մը ներկայացուց:

Մաքպէթ այսպիսի սարսափառիթ յնորձներու ենթարկուած էր: Թագուհին և ինք ահաւոր երազներով խռովեալ քուն մը միայն ունէին և Պանքօնի արիւնը Ֆլէանսի փախուստէն աւելի անհանգիստ կընէր զիրենք: Ֆլէանսի որուն հիմա կը նայէին իբրեւ հօր թագաւորական սերունդի մը, որ իրենց որդիները իշխանութիւնէ պիտի գրկէր: Այս խեղճ մտածութիւններով խաղաղութիւնէ զրկուեցան և Մաքպէթ որոշեց նորէն գտնել Պարկաները և ըլլալիքին վատթարագոյնը իմանալ անոնց մէջ:

Ան փնտռեց զանոնք ցախաստանի մէջ քարայրէ մը, ուր անոնք իր գալը նախատեսութիւնով զիտէին և զբաղած էին պատրաստելու իրենց սարսափելի յուսուածքը որով կը կոչէին դժոխային ոգիները իրենց քողովեցնելու ապագայ բաները: Անոնց սարսափելի բաղադրիչներն էին դողոշներ, ջղջիկներ, օձեր, մողէզի մը աչքը, շունի մը լեզուն, խլէզի մը սրունքը, բուի մը թեւը, վիշապի մը պատեանին թեւը, դայի մը ակօսն, անկուշտ շանաձուկի մը ստամոքսը, կախարդի մը մոմեան, մոլախինդի թունաւոր արմատը (այս ազդեցիկ ըլլալու համար գիշեր ատեն փորելի ու հանուել պէտք է) այծի մը մաղձը և Հրեայի մը լեարդը, վերեզմաններու մէջ բուսնող կարմրածառի ոստ մը, մեռած մանկան մը մատը, ասոնց ամէնը պէտք էր եռացնել մեծ կաթսայի մը կամ եռոցի մը մէջ. այս բաղադրութիւնը չափազանց տաքնալուն պէս շնազուլի կապիկի մը արիւնով զովացուելու էր: Այս ամէնուն վրայ կ'աւելցնէին իր ձաղը կերած մատակ խողի մը արիւնը և բոցերուն մէջ կը նետէին քիչ մը ճարպ, որ արտածորած էր ոճրագործի մը կախաղանէն: Անոնք ահա այս յուսուածքներով իրենց հարցումներուն պատասխանել կըստիպէին դժոխային ոգիները:

Մաքպէթէ խնդրուեցաւ թէ իր տարախոյաներուն լուծուած իրենց մէջ թէ իրենց տէրերն ոգիներէն՝ կը պահանջէր: Ան առանց ահաբեկած ըլլալու իր տեսած սարսափելի ձեւակերպութիւններէն, արիաբար պատասխանեց, «Ուր են տեսնեմ զանոնք» և անոնք հոն գտնուող ոգիները կոչեցին: Առաջինը եղաւ զրահապատ զուլի մը երեւոյթով և Մաքպէթը կանչեց իր անունով և ազդարարեց Ֆայֆի իշխանին զգուշանալ. Մաքպէթ այդ ազդարարութեան համար շնորհակալութիւն մատուց անոր, որովհետեւ ինք նախաձի ոգի մը տածել սկսած էր Մաքսթրֆի, Ֆայֆի իշխանին, համար:

(Շարունակել)

Ա. Ի. Ե. ՏԱԲԵՐ

1910 ՏԱՐԻՈՅ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Կրօնական, Ընկերային, Դրական. և Քաղաքական բաժիններով:

Պիտի սլարունակէ

1. Խֆաթբաշիէ և «Հաբէշ» ընդհ. վերնագրին տակ աշխարհի կարեւոր այժմէութիւններուն վրայ տեսութիւններ:
2. Ներքին Կեանք. Լուրջ և հոգեւոր խորհրդածութիւններ:
3. Պարբերներ. Իրական կեանքէ քաղաքացիական պատմութիւններ:
4. Դիւան. Այս բաժինը պիտի խմբագրէ ծանօթ համալսարանական Տիար Միքայէլ Մինասեան, Պոսթընի մէջ 7 տարի շարունակ հրատարակուած Լոյս գիտական սլարբերականին մասնագէտ խմբագիրը:
5. Յօդուածներ:
6. Լրագրեր:
7. Տեղացի Բաժին. Պատկերազարդ, ամիսը մէկ անգամ, թէ՛ Հայերէն և թէ՛ Թուրքերէն Աւետարաններու մէջ:
8. Շէյքսպիրի ողբերգութիւններ (պատմութիւններ վերածուած հանրածանօթ Չարլզ Լէմի կողմէ) ամէն շաբթու:

Տարեկան բաժանորդագրութիւն, կանխիկ, Թուրքիոյ համար 40 Դան. արժան, արտասահմանի համար 10 ֆրանք, 8 շիլլին, 2 տոլար:

Դրպանի Օրացոյց-Յուշադարը պատրաստ է և պիտի զրկուի 1910ի բոլոր բաժանորդներուն:

Չէքեր, գրամական դումարներ և գործի վերաբերեալ ամէն նամակներ ուղղուելու են առ

Վեր. Հ. Մ. Ալէն

Rev. H. M. Allen

استانبولده

15, Պայպըլ-Հաուս

Bible-House

امريقان خانده ۱۵. نومرولى اوطده

Կ. պոլիս

Constantinople.

مستر آلان جنابلىنه

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Բ. ՊՕՅԱԶԵՆ

ՅԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՐԳՈՒՇՈՒ